

П 92

Кар. 132 - 1

АРИФМЕТИКА

2 класса

КЪРАЧАЙ-ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛСТВО
ЧЕРКЕССК — 1961

А. С. ПЧЁЛКО ЭМ Г. Б. ПОЛЯК

АРИФМЕТИКА

БАШЛАННЪАН ШКОЛНУ
2-чи КЛАССЫНА УЧЕБНИК

*РСФСР-ни просвещение Министерствосу
бегитгенди*

*Кёчюрюлгенин Къарачай-Черкес облоно
бегитгенди*

Кёчюрюлгенини экинчи
чыкыгъаны, тюзетилгени

511
п 92

Кёчюргенле Халкёчланы В.А.
эм Орусланы А. Г.

к 2р.132.-8

В переводе на карачаевский язык печатается по изданию:
А. С. Пчёлко и Г. Б. Поляк „Арифметика“, учебник для 2-го класса
начальной школы. Издание 8-е, исправленное,
Государственное учебно-педагогическое издательство
Министерства просвещения РСФСР
Москва—1961

20-ны ичинде төрт амал.

Къошуу эм алыу.

1. Школну къатында 16 наз терекчик ёсгенди. Сабийле къачда дагъыда 4 наз терекчик орнатхандыла. Школну къатында бютеу да ненча наз терекчик ёседи?

2. Джаз наз терекчикни мийиклиги 15 см эди. Джай ол 4 см-ге ёсдю. Джайны аягъына аны мийиклиги къаллай бир болду?

3. Кемал 20 санау таякъчыкъ этди. 12 таякъчыгъын биринчи классда окъугъанлагъа берди. Аны кесинде ненча таякъчыгъы къалды?

4. Витяны 18 алмасы болгъанды. Ол 5 алманы кесине къойгъанды, къалгъанларын аммагъа бергенди. Аммагъа Витя ненча алма бергенди?

5.	$6 + 2$	$15 + 3$	$12 + 8$	$16 - 12$
	$5 + 4$	$13 + 6$	$14 + 6$	$19 - 15$
	$8 - 6$	$18 - 5$	$20 - 2$	$20 - 14$
	$9 - 3$	$16 - 4$	$20 - 7$	$20 - 18$

6. Володя джай 12 кюрюч чапракъ бла 6 эмен чапракъ кебдиргенди. Володя бютеу да ненча чапракъ кебдиргенди?

7. Сохдала 18 терек орнатхандыла; аланы 13-юсю бусакъ, къалгъаны тал болгъанды. Сохдала ненча тал терек орнатхандыла?

8. Джай кёзюде сабийле 13 таукъ бла 7 бабуш ёсдюргендиле. 16-сын ала колхозгъа бергендиле. Ненчасы кеслеринде къалгъанды?

9. Школда дежурный болургъа экинчи классдан 10 сохда къалгъанды: аланы 3-юсю столоваяда, 4-юсю кийим тешген джерде, къалгъанлары классда дежурный болгъандыла. Классда ненчаулан дежурный болгъанды?

10.	$5 + 3$	$10 + 6$	$11 + 9$	$19 - 10$
	$2 + 7$	$16 - 3$	$13 + 7$	$15 - 11$
	$10 - 6$	$14 - 4$	$18 - 8$	$20 - 12$
	$10 - 8$	$17 - 5$	$20 - 6$	$20 - 15$

11. Вера джай 7 kitab окъургъа умут этгенди, алай'а 5 kitabха аслам окъугъанды. Вера джай ненча kitab окъугъанды?

Кесигизни классны сохдаларыны джай окъугъан kitabларыны санына хыйсаб джарашдырыгъыз.

12. Васяны тахдасыны бир тизгининде 8 турмасы чыкыгъанды, башха тизгининде уа андан эсе 4-ге артыкъ чыкыгъанды. Саулай да эки тизгинде ненча турма чыкыгъанды?

13. Азретге 8 джыл болгъанды, Написат'а андан 3 джылны тамадады. Написатха ненча джыл болгъанды?

14. Китабны багъасы 5 капекди, альбома'а андан 9 капекге багъады. Китаб бла альбомну биргелей багъалары неди?

15. Кёлекни багъасы 2 сомду, костюм андан 7 сомгъа багъады. Кёлек бла костюмну бирге багъалары неди?

Берилген санны талай бирликге кёб этген хыйсаб джарашдырыгъыз.

16. Кёб этигиз: 16-ны 14-ге; 12-ни 8-ге; 7-ни 5-ге; 9-ну 8-ге; 4-ню 8-ге; 6-ны 9-гъа; 5-ни 15-ге; 13-ню 7-ге; 8-ни 7-ге.

17. Къошууну таблицасын билгенигизни сынагъыз:

$9 + 2 = 11$

$8 + 3 = 11$

$7 + 4 = 11$

$9 + 3 = 12$

$8 + 4 = 12$

$7 + 5 = 12$

$9 + 4 = 13$

$8 + 5 = 13$

$7 + 6 = 13$

$9 + 5 = 14$

$8 + 6 = 14$

$7 + 7 = 14$

$9 + 6 = 15$

$8 + 7 = 15$

$9 + 7 = 16$

$8 + 8 = 16$

$6 + 5 = 11$

$9 + 8 = 17$

$6 + 6 = 12$

$9 + 9 = 18$

18. $9 + 6$ $7 + 6$ $9 + 3$ $6 + 6 + 5$
 $8 + 4$ $7 + 5$ $8 + 7$ $8 + 8 + 4$
 $9 + 8$ $8 + 6$ $9 + 7$ $8 + 3 + 8$

19. Сабийле бир кюннъе 15 тахданы чагасын этерге керек болгъандыла. Ала кюнортагъа дери 9 тахданы чагасын этгендиле. Энди алагъа ненча тахданы чагасын этерге керекди?

20. Бир тахдадан 12 кг быхы джыйгъандыла, экинчиден 5 кг-гъа аз джыйгъандыла. Эки тахдадан бютеу ненча килограмм быхы джыйгъандыла?

21. 1 кг соханны багъасы 20 капекди, 1 кг быхы уа андан 2 капекге учузду. 1 кг быхыны багъасы неди?

22. Пальтону багъасы 18 сомду, чебген'а андан 9 сомгъа учузду, чебгенни багъасы неди?

23. Сохдала классны джасар ючюн, эки букет гокга ханс келтиргендиле. Бир букетде 12 гокга ханс болгъанды, экинчи букетде 4 гокга хансха кем эди. Эки букетде да ненча гокга ханс болгъанды?

Берилген санны талай бирликге аз этерге керек болгъан хыйсаб джарашдыргъыз?

24. Аз этерге: 18-ни 9-гъа; 16-ны 8-ге; 15-ни 7-ге; 12-ни 7-ге; 11-ни 6-гъа; 13-ню 8-ге; 20-ны 4-ге; 20-ны 14-ге.

Санны талай бирликге аз этер ючюн не этерге керекди?

25.	11 — 4	17 — 9	16 — 8	15 — 7 + 6
	12 — 4	14 — 6	13 — 5	18 — 9 + 5
	15 — 8	13 — 7	14 — 9	11 — 7 + 9
	15 — 7	13 — 6	14 — 5	11 — 4 + 7

26.	9 + 6 — 7	18 — 9 + 3	7 + 7 — 5	9 + 5 — 8
	7 + 8 — 9	16 — 8 + 4	6 + 6 — 4	8 + 6 — 9
	6 + 6 — 7	14 — 7 + 5	8 + 8 — 9	2 + 9 — 5

27. Бизни орамны кенълиги 12 м-ди, хоншу орам'а 5 м-ге кенъди. Хоншу орамны кенълиги нелай бирди?

28. Джашчыкъ эки къязыкъчыкъ этди. Бирини узунлугъу 20 см-ди, экинчиси уа андан 4 см-ге къысхады. Экинчи къязыкъчыкъны узунлугъу нелай бирди?

29. Гокга ханслагъа эртден бла 8 челек суу къуюлгъанды. Инъирде уа эртденбладан эсе 2 челекни артыкъ къуйгъандыла. Сау кюннъе ненча челек къуйгъандыла?

30. Мешок ундан бир кере 10 кг, экинчи кере уа андан 6 кг-гъа аз ун къоратхандыла. Эки джолгъа бютеу да ненча килограмм ун къоратхандыла?

31. Бир кюн джашчыкъ китабны 8 бетин окъуду. Экинчи кюн'а 4 бетге артыкъ окъуду. Эки кюнню ичинде джашчыкъ китабны ненча бетин окъуду.

32. 1) 2-ге 3-ню къошугъуз, андан ары да 3-юшер къошуб, 20-гъа дери барыгъыз;

2) 1-ге 4-ню къошугъуз, андан ары да 4-юшер къошуб, 17-ге дери барыгъыз;

3) 20-дан 3-ню алыгъыз, андан ары да 3-юшер алыб, алыргъа болмай къалгъынчыннъа дери барыгъыз.

33.	$6 + 8$	$20 - 6$	$11 - 3 + 8$	$12 + 7 - 11$
	$3 + 9$	$20 - 9$	$14 - 9 + 6$	$16 + 4 - 15$
	$9 + 7$	$20 - 18$	$16 - 8 + 7$	$13 + 5 - 18$
	$5 + 8$	$18 - 12$	$18 - 9 + 5$	$15 - 4 + 9$
	$9 + 8$	$17 - 13$	$14 - 7 + 8$	$11 - 2 + 6$

Керелеу эм юлешю.

34. Пионерле 3 тизгин терек орнатхандыла, хар тизгинде 6-шар терек орнатхандыла. Пионерле ленча алма терек орнатхандыла?

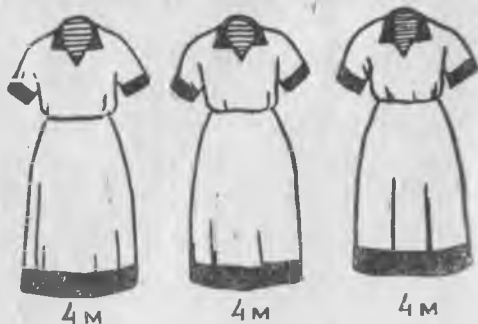
35. Сохда, хар биринде 4-юшер примери болгъан, 5 столбикни этгенди. Ол ненча примерни этгенди?

36. Къызчыкъ лентагъа 2-шер капеклик 6 монета бергенди. Лентаны багъасы неди?

37. Бир чебгеннге 4 метр къумач киреди. 3 чебгеннге уа ненча метр къумач кертикди?

Бу хыйсабны алгъы бурун къошуу бла, андан сора керелеу бла этигиз.

38. Бир ящикде 6 кг помидор барды. Аллай эки ящикде ненча килограмм помидор барды? Юч ящикде уа?

39. Керелеуно таблицасын билемисиз, кеси-кесигизни сынаб кёрюгюз:

$$\begin{array}{cccc}
 2 \times 2 = 4 & 2 \times 7 = 14 & 3 \times 5 = 15 & 5 \times 3 = 15 \\
 2 \times 3 = 6 & 2 \times 8 = 16 & 3 \times 6 = 18 & 5 \times 4 = 20 \\
 2 \times 4 = 8 & 2 \times 9 = 18 & 4 \times 4 = 16 & 6 \times 2 = 12 \\
 2 \times 5 = 10 & 3 \times 3 = 9 & 4 \times 5 = 20 & 6 \times 3 = 18 \\
 2 \times 6 = 12 & 3 \times 4 = 12 & 5 \times 2 = 10 & 7 \times 2 = 14
 \end{array}$$

40.

$$\begin{array}{cccccc}
 8 \times 2 & 6 \times 2 & 3 \times 3 & 5 \times 4 & 4 \times 2 \\
 9 \times 2 & 4 \times 5 & 6 \times 3 & 7 \times 2 & 8 \times 2 \\
 3 \times 6 & 2 \times 9 & 3 \times 4 & 5 \times 3 & 4 \times 4 \\
 9 \times 2 & 3 \times 5 & 2 \times 6 & 4 \times 3 & 2 \times 8
 \end{array}$$

41. Сабийле 3 кьоян орун этиб, ичлерине 4-юшер юй кьоян салдыла. 3 кьоян орунда бютеу да ненча юй кьоян барды?

42. Бир метр кьумачны багъасы 6 сомду. Ол кьумачны 2 м-ни багъасы неди? 3 м-ни уа?

43. Бир коробкада 5 карандаш барды. Асхатны аллай 4 коробкасы барды. Асхатны ненча карандашы барды?

44. Осман юч терекден 6-шар килограмм балий джыйды. Осман ненча килограмм балий джыйды?

45. Ручканы багъасы ... капекди. ... ручканы багъасы неди? Санланы кесигиз салыгъыз, хыйсабны чыгъарыгъыз.

46. Былай этилген хыйсабны кесигиз джарашдыргъыз:

$$4 \text{ сом} \times 5 = 20 \text{ сом.}$$

47.

$$\begin{array}{cccc}
 8 \times 2 & 2 \times 9 & 7 \times 2 + 4 & 2 \times 9 - 16 \\
 2 \times 8 & 9 \times 2 & 5 \times 3 + 5 & 3 \times 6 - 18 \\
 3 \times 6 & 4 \times 4 & 4 \times 3 + 7 & 4 \times 5 - 17 \\
 6 \times 3 & 3 \times 5 & 2 \times 6 + 4 & 5 \times 4 - 11
 \end{array}$$

48. Узунлугъу 14 см болгъан кьагъытны эки тенъ этигиз. Хар кесегинде ненча сантиметр барды?

49. Терек бачхада ишлерге 20 джашчыкъ 4 тенъ къаумгъа юлешиннъендиле. Хар къаумда ненча джашчыкъ болгъанды?

50. 4 бирча чебгеннъе 16 м къумач кетгенди. Бир чебгеннъе ненча метр къумач кетгенди?

51. 3 кисточкагъа къызчыкъ 18 капек бергенди. Бир кисточканы багъасы неди?

52. 12 кг балны 3 банкагъа тенъ къуйгъандыла. Бир банкада ненча килограмм бал барды?

53. 1) 6×3 4×5 2×7 4×3 4×4
 $18 : 3$ $20 : 5$ $14 : 7$ $12 : 3$ $16 : 4$
- 2) $12 : 2$ $18 : 9$ $16 : 8$ $15 : 5$ $20 : 5$
 $15 : 3$ $12 : 4$ $20 : 4$ $10 : 5$ $18 : 6$
- 3) $14 : 7$ $16 : 4$ $18 : 3$ $15 : 5$ 3×6
 $18 : 9$ $20 : 4$ $16 : 8$ $20 : 5$ 4×3
 $15 : 3$ $12 : 4$ $12 : 6$ $18 : 6$ 5×4

54. Хасан 12 джуа (гриб) джыйгъанды. Аланы джартысы акъ джуала болгъандыла. Хасан ненча акъ джуа джыйгъанды?

55. Тенъ бѣлюлюб миниб, юч къайыкъда 15 сабий джюзедиле. Бир къайыкъда ненча сабий барады?

56. 7 ыргъакъны багъасы 14 капекди. Бир ыргъакъны багъасы неди?

57. Беш бирча къошунда 10 л сют барды. Хар къошунда ненчашар литр сют барды?

58. 6 бояу къагъытны багъасы 18 капекди. Соруу салыгъыз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз.

59. Былай этиллик хыйсабны кесигиз джарашдырыгъыз:

$$18 \text{ кг} : 3 = 6 \text{ кг}.$$

60. $16 : 8$ $20 : 5$ $18 : 6 + 12$ $12 : 6 \times 9$
 $15 : 3$ $14 : 2$ $12 : 3 + 16$ $16 : 4 \times 5$
 $14 : 7$ $20 : 4$ $15 : 5 + 14$ $16 : 8 \times 7$
 $18 : 3$ $18 : 2$ $12 : 4 + 15$ $14 : 7 \times 8$

61. Бир пионер отряд джай 7 кг дарман ханс джыйгъанды, экинчи отряд андан 5 кг-гъа аслам джыйгъанды. Эки отряд да биргелей неллай бир килограмм дарман ханс джыйгъандыла?

62. Бир дугъум кёкенден 13 стакан, экинчисинден'а андан эсе 6 стаканныъа кем джыйгъандыла. Эки кёкенден да ненча стакан дугъум джыйгъандыла?

63. Эртденнъиде джашчыкъ 10 чабакъ тутханды, инъирде уа—8 чабакъ. Аланы 12-си сапран чабакъла, къалгъанлары ала чабакъла болгъандыла. Джашчыкъ ненча ала чабакъ тутханды?

64. Сабийле сынау тахдада 8 нартюх ёсдюргендиле. Хар нартюх сабакъда 2-шер качан болгъанды. Нартюх сабакъланы барында да ненча качан болгъанды?

65. 8 нартюх сабакъда, хар биринде тенъ битиб, 16 качан ёсгенди. Бир сабакъда ненча качан ёсгенди?

66. Автобуса 20 адам миннъенди. Автобусну биринчи кере тохдагъан джеринде аланы джартысы тюшгенди. Алайда ненча адам тюшгенди?

67.

$8 + 6$	$14 - 6$	$18 - 12$	$3 \times 6 : 2$
$7 + 9$	$11 - 5$	$19 - 17$	$4 \times 5 : 2$
$12 + 8$	$19 - 7$	$20 - 13$	$2 \times 8 : 4$
$14 - 5$	$20 - 8$	$20 - 18$	$2 \times 6 : 3$

Номерлеу эм тегерек онлукълада тёрт амал.

100-ню ичинде номерлеу (къайтарыу.)

68. 1) Таякъчыкъладан 2 онлукъну, дагъыда 6 таякъчыкъны салыгъыз. Бютеу да ненча таякъчыкъ салдыгъыз?

2) Таякъчыкъладан 6 онлукъну, дагъыда 3 таякъчыкъны салыгъыз. Бютеу да ненча таякъчыкъ салдыгъыз?

3) 30 таякъчыкъны юсюне дагъыда 5 таякъчыкъ салыгъыз. Бютеу да ненча таякъчыкъ салдыгъыз? Ол санда ненча толу онлукъ барды? Ненча бирлик? Саулай ол санны ичинде ненча бирлик барды?

69. 8 онлукъгъа 5 бирликни салсакъ, не сан чыгъарыкъды?

3 онлукъгъа 6 бирликни салсакъ'а? 9 онлукъгъа 8 бирликни салсакъ'а?

70. Бу санлада ненча онлукъ бла ненча бирлик барды:

46; 59; 64; 95; 88; 66; 70; 40?

71. Тетрадларыгъызда быллай таблица сызыгъыз:

Онлукъла	Бирликле

Онъ джанындан биринчи оруннъа (бирликлени тюрбюне) 4 деген тархны салыгъыз. Ол не санны кърдюзеди?

Ол тархны энди онъ джанындан экинчи оруннъа (онлукъланы тюрбюне) салыгъыз. Ол энди не санны кърдюзеди?

Онъ джанындан биринчи оруннъа (бирликлени тюрбюне) 5 деген тархны, онъ джанындан экинчи оруннъа (онлукъланы тюрбюне) 8-ни салыгъыз. Чыкълган санны окълугълуз.

Онъ джанындан биринчи оруннъа 7-ни, экинчи оруннъа 9-ну салыгъыз. Чыкълган санны окълугълуз.

72. Бирликле онъ джанындан ненчанчы орунда джазыладыла? Онлукъла уа?

73. Бу санланы окълугълуз: 28; 36; 100; 44; 72; 90; 54; 88; 11; 64.

74. Бу санланы тархла бла джазыгълыз: тогълуз; кълъркъл беш; джетмиш эки; сексан; алтмыш алты; элли джети.

75. 1) Санланы бири-бирини ызындан келгенлерича санагълыз эмда джазыгълыз:

а) 38-ден 50-ге дери;

б) 67-ден 72-ге дери.

2) Санланы бирем-бирем ызына санагълыз эмда аланы джазыгълыз:

а) 92-ден 87-ге дери;

б) 53-ден 48-ге дери.

76. Бир тарх бла белгиленнълъен санлагъла бир тархлы санла дейдиле, сълз ючюн: 5; 8; 2.

Эки тарх бла белгиленнълъен санлагъла эки тархлы санла дейдиле, сълз ючюн: 36; 34; 98; 65.

Кълзуру онлукъладан кълуралгълан санлагъла тегерек онла дейдиле, сълз ючюн: 70; 20; 80.

77. Тегеннълъи санланы окълугълуз эмда аланы бир тархлысын бир столбикге, эки тархлысын экинчи столбикге, тегерек онлукъларын ючюнчю столбикге салыб джазыгълыз:

4, 15, 60, 12, 1, 40, 8, 99, 10.

Төгөрөк онлукъланы кьошуу эм алыу.

78. 100-ге дери 10-нъа 10-ушар кьошуб барыгъыз.
100-ге дери 20-гъа 20-шар кьошуб барыгъыз.

79. Алгъы бурун 20 карандаш, андан сора 10 карандаш сатыб алгъандыла. Саулай да ненча карандаш сатыб алгъандыла?

$$\begin{array}{r} 2 \text{ он.} + 1 \text{ он.} = 3 \text{ он.} \\ \hline 20 + 10 = 30 \end{array}$$

80.

$30 + 10$	$20 + 20$	$10 + 30$	$10 + 40$
$60 + 10$	$50 + 20$	$50 + 30$	$30 + 40$
$40 + 10$	$80 + 20$	$30 + 30$	$40 + 40$
$70 + 10$	$70 + 20$	$70 + 30$	$60 + 40$

81. Класны библиотекачыгъында 80 китаб болгъанды. Сохдала дагъыда 20 китаб келтиргендиле. Библиотекачыкъда ненча китаб болду?

82. Мюрзеу джыяргъа шахардан колхозлагъа алгъы бурун 40, андан сора 30 джюк машина джибергендиле. Саулай да колхозгъа ненча джюк машина джибергендиле?

83.

$20 + 20$	$30 + 30$	$50 + 40$	$6 + 14$
$50 + 10$	$30 + 40$	$60 + 10$	$5 + 7$
$70 + 20$	$50 + 30$	$60 + 30$	$18 - 5$
$30 + 30$	$60 + 40$	$80 + 20$	$14 - 9$

84. Джаз 60 см мийклиги болгъан бусакъ терекчик орнатхандыла. Джай кёзюуге ол 40 см ёсгенди. Джайны аягъына бусакъ терекчикни мийклиги неллай бир болгъанды?

85. Пионерле лагерден эки машинагъа миниб къайытхандыла. Бир машинада 30 пионер, экинчиде уа андан 10-нъа аслам болгъанды. Эки машинада да ненча пионер болгъанды?

86. Класда 30 октябренок болгъанды, дагъыда алагъа 10 къошулгъанды. Класда энди ненча октябренок болду?

87. Гардош къазаргъа школ колхозгъа эки бригада ийгенди. Биринде 40 адам болгъанды, экинчини уа андан 10 адамы артыкъ болгъанды. Эки бригадада ненча адам болгъанды?

88. Кесигизни школулгъуз колхозгъа болушханны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

$30 + 50$	$10 + 70$	$10 + 50 + 30$
$50 + 50$	$30 + 70$	$10 + 80 + 10$
$20 + 60$	$10 + 80$	$4 \times 5 + 60$
$40 + 60$	$10 + 90$	$2 \times 10 + 70$

89. 40-ны 10-нъа кѣб этигиз; 60-ны 20-гъа; 50-ни 30-гъа.

90. Сабийле мийикликге секире эдиле. Халит 60 см-ге секирди, Идирис андан 20 см-ге мийигирек секирди. Идирис къаллай бир мийикликге секирди?

91. Къызчыкъ халыгъа 30 капек бергенди, тюймелеге уа андан эсе 40 капекге аслам бергенди. Халыла бла тюймелени биргелей багъалары неди?

92. Сохдала биринчи алма терекден 20 кг, экинчиден 30 кг, ючюнчюден—40 кг алма джыйгъандыла. Юч алма терекден да ненча килограмм алма джыйгъандыла?

93.

$20 + 60 + 10$	$40 + 20 + 10$	$4 \times 5 : 2$
$10 + 70 + 20$	$10 + 80 + 10$	$2 \times 8 : 4$
$10 + 40 + 30$	$20 + 50 + 20$	$6 \times 2 : 3$
$30 + 20 + 20$	$30 + 40 + 10$	$9 \times 2 : 6$

94.

$20 + 30 + 30$	$6 + 13 - 4$	$18 - 13 + 7$
$10 + 20 + 70$	$7 + 8 - 6$	$19 - 14 + 9$
$30 + 60 + 10$	$9 + 4 - 7$	$20 - 13 + 7$
$20 + 50 + 20$	$8 + 6 - 9$	$20 - 17 + 8$

95. 0 къалгъынчы 100-ден 10-ушар алыб барыгъыз.

0 къалгъынчы 100-ден 20-шар алыб барыгъыз.

96. Анамы 30 тюймеси бар эди. Ол 10 тюймени кѣлеклеге тикди. Ненча тюймеси къалды?

97.	20 — 10	30 — 20	40 — 30	60 — 40
	40 — 10	60 — 20	60 — 30	50 — 40
	70 — 10	50 — 20	80 — 30	90 — 40
	90 — 10	90 — 20	70 — 30	100 — 40

98. Узунлугъу 40 см болгъан инъичге къагъытчыкъдан 10 см кесиб алыгъыз. Къаллай бир узунлугъу болгъан къагъытчыкъ къаллыкъды?

99. Джай каникулла 90 кюн болгъандыла. Паша аладан 30-ун шахарда тургъанды, къалгъанларын'а элде тургъанды. Паша элде ненча кюн тургъанды?

100. Эки алма терекден саулай да 70 кг алма алгъандыла; бир терекден 30 кг алма алгъандыла. Экинчи терекден'а ненча килограмм алма алгъандыла?

101.	60 — 10	50 — 30	100 — 40	17 — 4
	40 — 20	100 — 10	90 — 10	20 — 7
	70 — 30	80 — 40	70 — 40	7 + 9
	90 — 20	90 — 30	100 — 30	13 — 8

102. Сохдала ойнаркъа площадка этгендиле. Площадканы узунлугъу 60 метрди, кенълиги уа узунлугъундан 20 м-ге азды. Площадканы кенълиги неди?

103. Пионерле 70 кг итбурун джыйгъандыла, октябрёнокла уа аладан 40 кг аз джыйгъандыла. Пионерле да, октябрёнокла да биргелей ненча килограмм итбурун джыйгъандыла?

104. Надяны лентасыны узунлугъу 1 м болгъанды, Нинаныкъы уа 20 см-ге къысха болгъанды. Нинаны лентасыны узунлугъу нелай бир болгъанды?

105. Коробка конфетни багъасы 1 сомду, коробка печенье андан 60 капекге учузду. Коробка печенье багъасы неди?

106.	70 — 50	80 — 70	50 — 30	70 + 30
	90 — 50	100 — 70	30 + 50	20 + 70
	70 — 60	90 — 70	80 — 30	90 — 20
	100 — 60	100 — 90	90 — 50	70 — 70

107.	$100 - 20 - 30$	$100 - 80 + 70$
	$90 - 30 - 40$	$100 - 60 + 40$
	$70 - 50 - 10$	$60 + 40 - 30$
	$80 - 40 - 40$	$80 - 70 + 90$

108. Бу санланы хар бирин 20-гъа кѣб этигиз:

80; 50; 30; 70; 40.

Бу санланы хар бирин 30-гъа аз этигиз:

100; 50; 30; 60; 90; 40.

109.	$80 - 60 + 50$	$100 - 80 + 60$	$4 \times 4 : 8$
	$60 - 20 + 40$	$70 - 60 + 90$	$3 \times 6 : 2$
	$70 - 50 + 80$	$100 - 70 + 50$	$2 \times 8 : 4$
	$90 - 60 + 70$	$80 - 50 + 60$	$5 \times 4 : 10$

110. Сохдала 60 терек орнатыргъа керек эдиле. Биринчи кюн ала 30 терек, экинчи кюн'а 20 терек орнатхандыла. Энди ненча терек орнатыргъа керек-диле?

111. Сохдала 40 терекни тѣгерегин къазаргъа керек эдиле. Биринчи кюн ала 20 терекни тѣгерегин, экинчи кюн'а 10 терекни тѣгерегин къаздыла. Энди ненча терекни тѣгерегин къазарыкъдыла?

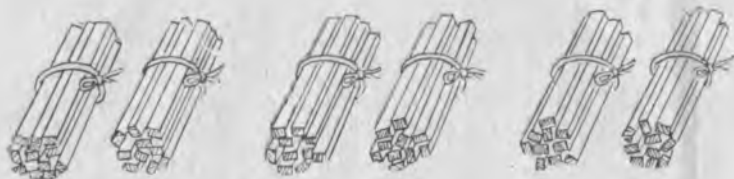
112.	$60 + 40 - 50$	$6 + 12 - 5$	$6 \times 3 : 9$
	$70 + 20 - 40$	$4 + 16 - 13$	$5 \times 4 : 2$
	$80 - 50 + 70$	$3 + 17 - 18$	$4 \times 4 : 8$
	$50 - 40 + 60$	$6 + 8 - 13$	$3 \times 4 : 6$

113. Джашчыкъ 20 капекге китаб, 10 капекге альбом сатыб алды. Аланы багъасын тѣлер ючюн 1 сом берди. Анъа ызына къаллай бир ачха къайтарлыкъдыла?

114. Къызчыкъ 20 капекге лимон эмда 70 капекге 1 кг алма сатыб алды. Аланы багъасын тѣлер ючюн 1 сом берди. Анъа ызына неллай бир ачха къайтаргъандыла?

Төгерек онлукъланы керелеу эм юлешуу.

115. 3 джашчыкъ тахдада ёсген затлагъа 20-шар къязыкъчыкъ этгендиле. Джашчыкълa бютеу да ненча къязыкъчыкъ этгендиле?

$$\begin{array}{r} 20 \text{ онл.} \times 3 = 60 \text{ онл.} \\ \hline 20 \times 3 = 60 \end{array}$$

116. $10 + 10 + 10 + 10$ $20 + 20 + 20$ $40 + 40$
 10×4 20×3 40×2

117. 10×2 10×8 20×2 30×2
 10×5 10×7 20×3 30×3
 10×3 10×9 20×4 40×2
 10×6 10×10 20×5 50×2

118. Къошууну керелеу бла алмашдыргъыз:

$$30 + 30 + 30 = \dots$$

$$20 + 20 + 20 + 20 = \dots \quad 10 + 10 + 10 + 10 + 10 = \dots$$

119. 20 капекни 2 кере алсанъ, ненча капек боллукъду? 20 капекни 4 кере алсанъ'а? 20 капекни 5 кере алсанъ'а?

120. Физкультураны дерсинде сохдаланы 4 тизгин этиб суюдиле. Хар тизгинде 10 сохда бар эди. Тёрт тизгинде ненча сохда бар эди?

кар. 132

121. Сабанлада 3 сохда бригада ишлейди. Хар бригадада 30 сохда барды. Саулай да сабанлада ненча сохда ишлейди?

122. Завод ишчилеге 4 юй ишледи. Хар юйде 20 квартир барды. Тёрт юйде ненча квартир барды?

123.	50×2	10×4	30×2	10×6
	20×4	20×3	20×5	20×4
	10×9	30×3	40×2	30×3

<u>124.</u>	10×8	20×4	30×2	$20 \times 3 + 30$
	10×10	20×5	50×2	$30 \times 3 - 20$
	20×2	30×3	40×2	$50 \times 2 - 60$

125. Элде 4 орам барды. Пионерле хар орамда 20 терек орнатдыла.

Соруу салыгъыз, хыйсабны чыгъарыгъыз.

126. Школ сабийле бир терекден 4 четен алма джыйдыла. Хар четенде 10 кг алма барды. Соруу салыгъыз, хыйсабны чыгъарыгъыз.

127. Школ сабийле бир алма терекден 10-ушар килограмм кирген 2 четен алма, экинчи терекден'а 30 кг алма джыйдыла. Эки алма терекден да ненча килограмм алма джыйдыла?

128. Колхоздан сахаргъа гардош ийгендиле. Эки машинагъа 30-ушар мешок, ючюнчю машинагъа уа—20 мешок салгъандыла. Сахаргъа ненча мешок гардош ийгендиле?

129. Школ сабийле 50 терек орнатыргъа дегендиле. Биринчи кюн ала 5-ишер тереги болгъан 4 тизгин орнатхандыла. Энди аланы ненча терек орнатырыкълары къалгъанды?

130.	$10 \times 4 + 20$	$20 \times 2 + 30$	$14 + 4 - 6$
	$10 \times 3 + 60$	$30 \times 2 + 20$	$13 + 5 - 7$
	$10 \times 6 - 40$	$20 \times 4 + 20$	$17 + 3 - 8$
	$10 \times 8 - 50$	$40 \times 2 - 70$	$16 + 4 - 9$

131. Агъач мастерскойда 80 парта этерге керек эдиле. Кюнюне 10-ушар парта этиб алты кюн ишлегендиле. Энтда ненча парта этерлери къалгъанды?

132. Хар тизгининде 5-ишер тереги бла садда 4 тизгин алма терек бар эди. Къачда дагъыда 30 алма терек орнатдыла. Садда алма терекле ненчадыла.

133. Садда 40 дугъум кёкен бар эди. Къачда дагъыда, хар тизгинде 10-ушар кёкени болгъан, 5 тизгин дугъум орнатдыла. Энди садда дугъум кёкенле ненча болдула?

134. Биринчи столбикде джуабы 100 болгъан, экинчиде—20 болгъан, ючюнчюде—3 болгъан пример табыгъыз:

$20 \times 3 - 50$	$2 \times 2 \times 2$	$2 \times 8 : 4$
$50 \times 2 - 80$	$3 \times 2 \times 2$	$4 \times 5 : 10$
$30 \times 2 + 10$	$2 \times 4 \times 2$	$2 \times 9 : 6$
$29 \times 4 + 20$	$6 \times 3 \times 2$	$2 \times 6 : 4$

135. Бёчгеде 30 челек суу бар эди. Хар классха 5-шер челек суу къоратыб, сохдала тёрт классны подларын джуудула. Энди бёчгеде ненча челек суу барды?

136. Карандашла ючюн 20-шар капекден 5 монета, тетрадла ючюн'а андан 30 капекге аз ачха берилгенди. Тетрадланы багъасы не эди?

137. Биринчи классда 40 сохда барды, экинчи бла ючюнчюде уа 30-ушар сохда барды. Юч классда да саулай ненча сохда барды?

138. Къызчыкъ 4-юшер капекден 5 пара чурукъ бау алыб, ары 50 капек узатханды. Анъа ызына ненча капек къайытырыкъды?

139.	$20 \times 3 = 40$	$15 - 13 + 14$	$12 : 2 : 2$
	$10 \times 6 = 50$	$18 - 11 + 12$	$15 : 3 : 5$
	$30 \times 3 = 40$	$20 - 16 + 15$	$18 : 3 : 3$
	$20 \times 5 = 80$	$20 - 14 + 13$	$20 : 2 : 5$

140. 40 мерекеб шышаны эки классха тенъ юлешгендиле. Хар классха ненча мерекеб шыша джетген эди?

$$40 : 2 = ?$$

$$4 \text{ он.} : 2 = 2 \text{ он.}$$

$$40 : 2 = 20$$

141.	$20 : 2$	$100 : 2$	$40 : 4$	$60 : 6$
	$40 : 2$	$30 : 3$	$80 : 4$	$70 : 7$
	$60 : 2$	$60 : 3$	$50 : 5$	$80 : 8$
	$80 : 2$	$90 : 3$	$100 : 5$	$90 : 9$

142. 2 санитар 40 сохдагъа къарагъандыла. Экиси да сохдаланы санын тенъ бѣлюб къарагъандыла. Хар санитар ненчашар сохдагъа къарагъанды?

143. Школну бачхасында ишлерге 40 сохда 4 бригадагъа тенъ бѣлюннъендиле. Хар бригадада ненчашар сохда барды?

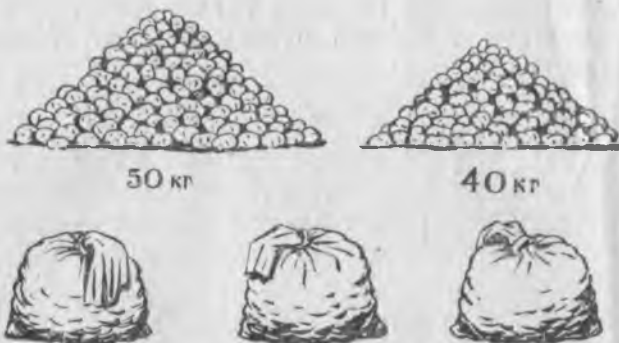
144. 60-ны 3 тенъ кесекге юлеширге керек болгъан хыйсаб къурагъыз.

145.	20×2	30×3	$60 : 2$	$100 : 2$
	$40 : 2$	$90 : 3$	30×2	$80 : 2$
	10×6	20×4	$50 : 5$	$60 : 3$
	$60 : 6$	$80 : 4$	10×5	$100 : 5$

<u>146.</u>	$100 : 10$	$50 : 5$	20×5	$3 \times 4 : 6$
	$80 : 2$	$80 : 4$	$60 + 40$	$10 \times 8 : 4$
	$60 : 3$	$100 : 2$	30×3	$2 \times 8 : 4$

147. Сохдала бир джерден 50 кг, экинчиден'а—40 кг гардош джыйгъандыла. Саулай гардошну юч мешокга

тень бѣлюб куйгъандыла. Хар мешокда ненча килограмм гардош барды?

148. Сохдала 100 кѣобусда баш ёсдюрген эдиле. Ала 60 башны уллу тахдада, кѣалгъанларын'а эки гитче тахдада тенъишер ёсдюрген эдиле. Хар гитче тахдада ненча кѣобусда баш ёсген эди?

149. Къызчыкъ ал бурун 40 гокга ханс, андан сора дагъыда 20 гокга ханс джыйды. Аладан ол 3 тенъ букет этди. Хар букетде ненчашар гокга ханс барды?

150. Фатима бир тахдадан 30 агурча джыйды, экинчиден'а 10 агурча джыйды. Аланы барын ол тузларгъа 2 банкагъа тенъ бѣлюб салды. Хар банкада ненча агурча барды?

151. $20 + 60$ $90 - 60$ $60 : 3$ $6 \times 2 : 3$
 $70 - 50$ $100 : 5$ 10×10 $4 \times 2 : 8$
 30×3 20×4 $80 : 4$ $5 \times 4 : 10$
 $80 : 2$ $20 + 70$ $80 - 50$ $2 \times 9 : 6$

152. $20 : 2$ $80 : 2$ $30 : 3$ $60 : 2$ $100 : 2$
 $90 : 3$ $40 : 2$ $60 : 3$ $80 : 4$ $100 : 5$
 $70 : 7$ $90 : 9$ $40 : 4$ $90 : 3$ $100 : 10$

153. Хар биринде 50-шер кг-ы болгъан 2 мешок гардошну столоваягъа келтириб, аны 5 кюнню ичинде, кюн сайын тенъ бѣлюб, кереклиге кѣоратхандыла. Хар кюнде кереклиге ненчашар килограмм гардош кѣоратхандыла?

154. Дежурныйле столоваяда 3 ётмекни хар бирин 20-шар кесек этиб туурагъандыла эмда аланы барын

6 табакъгъа тенъишер бѣлюб салгъандыла. Хар табакъ-да ненча ѣтмек кесек барды?

155. Джашчыкъ 2 кг алма сатыб алыб, багъасына 20-шар капекден 4 монета бергенди. 1 кг алманы багъасы неди?

$$\begin{array}{l}
 156. \quad 60 : 3 : 5 \quad 30 \times 2 : 3 \quad (20 + 60) : 4 \\
 \quad \quad 80 : 2 : 2 \quad 40 \times 2 : 4 \quad (70 + 30) : 5 \\
 \quad \quad 90 : 3 : 3 \quad 20 \times 5 : 2 \quad (90 - 30) : 3 \\
 \quad \quad 100 : 5 : 4 \quad 30 \times 3 : 9 \quad (20 + 70) : 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 \underline{157.} \quad 60 : 2 \times 3 \quad 70 + 30 \quad 80 - 60 \quad 40 \times 2 \\
 \quad \quad 80 : 4 \times 2 \quad 60 + 40 \quad 90 - 50 \quad 30 \times 3 \\
 \quad \quad 100 : 5 : 2 \quad 20 + 70 \quad 100 - 30 \quad 20 \times 2 \\
 \quad \quad 100 : 2 : 5 \quad 10 + 80 \quad 100 - 90 \quad 20 \times 4
 \end{array}$$

158. Джайлыкъда отлагъан къойла бла эчгилени саны 80 бола эди. Аланы ичинде 50 къой бар эди. Эчгиле ненча эдиле?

159. Шкафда 100 тетрадь бар эди. Андан алыб эки классха 40-ышар тетрадь бердиле. Шкафда ненча тетрадь къалды?

160. Сабийле сынау тахдадан 90 кг гардош джыйгъан эдиле. 10 кг-ын урлукъгъа къоюб, къалгъанын тенъ бѣлюб, тѣрт ыйыкъны эртденнѣи ушхуургъа ашадыла. Хар ыйыкъда ненчашар килограмм гардош къората эдиле?

161. Сымаил 80 чѣртлеуок джыйды. Аланы 20-сын кесине къоюб, къалгъанларын эки тенъине тенъ юлешиб берди. Хар тенъине Сымаил ненчашар чѣртлеуок берген эди?

100-ню ичинде къошуу эм алыу

(онлукъдан ѣтмегенлей).

162. Сохдала балий тереклени орнатыргъа 20 чунъур, алма тереклени орнатыргъа уа андан 8 чунъругъа аслам къазгъандыла. Алма тереклеге ненча чунъур къазылгъанды?

163.	$20 + 5$	$6 + 30$	$64 - 4$	$48 - 40$
	$40 + 8$	$7 + 80$	$39 - 9$	$75 - 70$
	$90 + 2$	$96 - 6$	$32 - 30$	$77 - 70$
	$60 + 6$	$78 - 8$	$84 - 80$	$66 - 60$

164. Колхозну бачхасында биринчи экскурсияда 55 минут тургъандыла, экинчиде уа андан 5 минутха кем тургъандыла. Экинчи экскурсияда ненча минут тургъандыла?

165. Шамилни 20-шар капекден 3 монетасы, 5 капекден да бир монетасы болгъанды. Шамилни ненча капеги болгъанды?

166. Уллу коробкада 20 карандаш барды, эки гитчеде уа—4-юшер карандаш. Бютеу коробкалада ненча карандаш барды?

167.	$75 - 70$	$2 + 90$	$64 - 4$	$90 : 3 \times 2$
	$50 + 8$	$49 - 40$	$86 - 80$	$40 \times 2 : 4$
	$64 - 60$	$80 + 5$	$98 - 90$	$60 : 2 \times 3$

168.	$45 + 3 = ?$	$35 + 4$	$39 + 1$	$98 + 2$
	$\frac{5 + 3 = 8}{40 + 8 = 48}$	$32 + 6$	$72 + 8$	$46 + 3$
		$82 + 4$	$85 + 5$	$99 + 1$
		$83 + 5$	$26 + 3$	$72 + 7$

169. Юйчюк ишлерге Тая 24 кырпышчыкъ этгенди, Осман андан 6 кырпышчыкгъа аслам этгенди. Осман ненча кырпышчыкъ этгенди?

170. Гитче классны сохдалары 25 терекни сакъларгъа, уллу классны сохдалары уа аладан эсе 5 терекге аслам сакъларгъа кеслерине борч алгъандыла. Уллу классны сохдалары ненча терекни сакъларгъа сёз бергендиле?

Кесигизни школну сохдалары тереклени къалай сакълагъанларыны юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

171. Ёсген къудоругъа тиреу этерге сабийле алгъы бурун 24, андан сора 6, дагъыда 8 къазыкъчыкъ этдиле. Саулай да сабийле ненча къазыкъчыкъ этдиле?

172. „Усда къолла“ деген кружокда ишлер ючюн, сабийле 23 кёк, 7 акъ, 8 да сары картон къагъыт келтиргендиле. Сабийле бютеу да неллай бир картон къагъыт келтиргендиле?

173.	$96 + 4$	$55 + 5$	$63 + 6$	$17 - 9 + 6$
	$82 + 8$	$44 + 4$	$24 + 5$	$15 - 8 + 7$
	$73 + 6$	$33 + 3$	$11 + 9$	$12 - 4 + 8$

174.	$58 - 6 = ?$	$56 - 4$	$99 - 1$	$45 - 3$
	$\frac{8 - 6 = 2}{50 + 2 = 52}$	$59 - 8$	$66 - 5$	$87 - 5$
		$78 - 7$	$54 - 3$	$38 - 6$
		$35 - 4$	$28 - 6$	$49 - 7$

175. Соруула салыгъыз, бу хыйсабланы чыгъарыгъыз:

1) Джай сохдала 28 кг итбурун, андан 5 кг-гъа аз къара ишгилди джыйгъандыла. Ненча ...

2) Атама 37 джыл болгъанды, анам'а андан 4 джыл-гъа кичиди. ... ненча ...

3) Коробка карандашны багъасы 26 капекди, коробка перо уа андан 4 капекге учузду. ... неди?

176. Сохдала джай итбурун, ишгилди эмда ландыш чапракъла джыйгъандыла. Ала итбурундан 29 кг джыйгъандыла, ишгилдиден андан эсе 5 кг-гъа, ландыш чапракъладан'а 7 кг-гъа аз джыйгъандыла. Сохдала аланы хар биринден ненчашар килограмм джыйгъандыла?

177. Сабийле юй къоянлагъа деб 38 кг чюгюндюр, быхыдан'а андан 6 кг-гъа эмда туб къобусадан 4 кг-гъа аз ёсдюргендиле. Сабийле ненча килограмм туб къобусда ёсдюргендиле?

178.	$76 + 4$	$96 - 4$	$88 - 4$	$38 - 6 + 4$
	$89 - 7$	$32 + 8$	$99 - 6$	$52 + 5 - 3$
	$63 + 5$	$48 - 6$	$52 + 7$	$37 - 7 + 5$
	$28 - 7$	$51 + 8$	$39 - 6$	$48 - 3 + 2$

<u>179.</u>	$30 + 26 = ?$	$26 + 30 = ?$
	$\frac{30 + 20 = 50}{50 + 6 = 56}$	$\frac{20 + 30 = 50}{6 + 50 = 56}$

180.	$60 + 38$	$80 + 15$	$45 + 20$	$16 + 70$
	$50 + 46$	$70 + 18$	$62 + 30$	$12 + 80$
	$30 + 64$	$60 + 14$	$26 + 50$	$15 + 50$
	$20 + 48$	$40 + 16$	$38 + 40$	$17 + 60$

181. Бир ящикде 12 кг, экинчиде 20 кг алма барды, ючюнчю ящикде уа экинчиде чакълы бир алма барды. Ючюнчю ящикде ненча килограмм алма барды?

182. Бир сохда джай 20, экинчи сохда 32 иш кюн этгендиле, ючюнчю сохда уа экиси чакълы бир ишлегенди. Ючюнчю сохда ненча иш кюн этгенди?

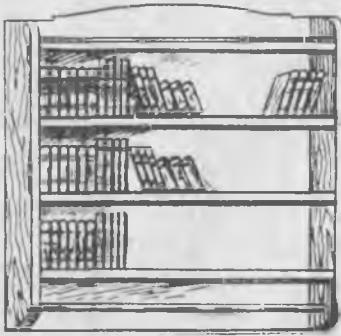
183. Бир пионер джай 20, экинчи уа 26 иш кюн этгенди, комсомолчу уа экиси бирге ишлегенден да артыкъ 40 иш кюн этгенди. Комсомолчу ненча иш кюн этгенди?

184. Колхоз сахаргъа 36 мешок быхы, 30 мешок чюгюндюр, гардошну уа быхы бла чюгюндюрню бир-бирине къошхандан эсе 20 мешокга аслам джибергенди. Колхоз сахаргъа ненча мешок гардош джибергенди?

185.	$38 + 60$	$80 + 16$	$42 + 6$	$86 + 4$	$20 : 4$
	$54 + 30$	$60 + 25$	$54 + 5$	$39 - 7$	$18 : 6$
	$28 + 70$	$10 + 73$	$73 + 7$	$58 - 5$	8×2
	$15 + 60$	$30 + 46$	$68 - 4$	$91 + 9$	2×7

Хыйсабла

(санны талай бирликке кёб эм аз этиуге).

186. Тيوب табхада 12 китаб барды, орта табханы андан 7 китабы артыкъды. Со-руу салыгъыз эмда хыйсабны этигиз?

187. Тيوب табхада 10 китаб барды, орта табханы андан 6 китабы артыкъды, баш табханы уа орта табханы китабларын-дан 4 китабы артыкъды. Баш табхада ненча китаб барды?

188. Биринчи полосканы узунлугу 5 см-ди.

Экинчи полоска биринчиден 3 см-ге узунду. Ючюнчю полоска экинчиден 2 см-ге узунду. Экинчи бла

ючюнчю полоскаланы узунлукъла-

рын табыгъыз. Табханы-

гъызны ёлчелеб кёрюгюз.

189. Алма терекни мийиклиги 6 м-ди. Къайын'а алма терекден 5 м-ге мийикди, нарат терек'а къайын терекден 8 м-ге мийикди. Къайын терекни мийиклигин эмда нарат терекни мийиклигин табыгъыз.

190. Юч столбик сызыгыз: бирини мийиклиги 6 клетка, экинчи андан 3 клеткагъа мийик, ючюнчю ўа экинчиден 4 клеткагъа мийик болгъан. Ючюнчю столбикни мийиклиги ненча клетка боллукъду?

191. Юч полоска сызыгыз: биринчини узунлугъу 11 см болгъан, экинчи андан 3 см-ге къысха, ючюнчюно ўа экинчиден 4 см къысха болгъан. Ючюнчю полосканы узунлугъу къаллай бир болду?

192. Юч столбик сызыгыз: биринчи столбикни мийиклиги 12 см, экинчи андан 4 см-ге алаша, ючюнчю ўа экинчиден 3 см-ге алаша болгъан. Ючюнчю столбикни мийиклиги къаллай бирди?

193. Огъары табханы 24 китабы барды, орта табханы андан 10 китабы азды, туб табханы ўа орта табхадан 2 китабы азды. Туб табхада ненча китаб барды?

194. Классны узунлугъу 8 м-ди, кенълиги андан 2 м-ге азды, мийиклиги ўа кенълигинден 3 м гитчеди. Классны мийиклигин табыгыз.

Кесигизни классны узунлугъуну, кенълигини, мийиклигини юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

$$\begin{array}{r}
 195. \quad 18 + 10 + 10 + 10 \quad 36 + 20 + 20 \\
 24 + 20 + 20 + 20 \quad 28 + 30 + 30 \\
 5 + 30 + 30 + 30 \quad 36 + 30 + 4 \\
 20 + 15 + 40 + 5 \quad 48 + 40 - 6
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 196. \quad 86 - 30 = ? \quad 74 - 20 \quad 82 - 50 \\
 \hline
 80 - 30 = 50 \quad 58 - 30 \quad 68 - 30 \\
 50 + 6 = 56 \quad 96 - 60 \quad 45 - 10
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 50 + 18 - 40 \quad 95 - 30 - 30 - 30 - 5 \\
 70 + 26 - 30 \quad 88 - 20 - 20 - 20 - 6 \\
 86 - 40 - 4 \quad 75 - 20 + 10 - 20 + 5
 \end{array}$$

$$197. \quad 1) \quad 64 - 40 \quad 54 - 40 \quad 95 - 60 \quad 30 + 25 - 40 \\
 88 - 60 \quad 62 - 30 \quad 74 - 50 \quad 60 + 32 - 50$$

2) 87—10, андан ары да алыр мадар таусулгъунчу 10-ушар алыб барыгъыз;

3) 96—20, андан ары да алыр мадар таусулгъунчу 20-шар алыб барыгъыз.

198. Бѣчгеде 38 челек суу бар эди. Андан эм алгъа 10 челек, андан сора 20 челек, дагъыда 4 челек суу алдыла. Бѣчгеде ненча челек суу къалды?

199. Мешокда 74 кг ун бар эди. Андан эм алгъа 20 кг, андан сора 10 кг, дагъыда 30 кг ун алгъандыла. Мешокда ненча килограмм ун къалды?

Хыйсабны эки тюрлю амал бла этигиз.

200.

54 — 30	36 — 20	$4 \times 5 + 38$	$49 - 7 + 30$
92 — 60	77 — 40	$3 \times 6 + 40$	$36 - 4 + 50$
59 — 20	48 — 30	$4 \times 4 + 50$	$26 + 4 + 62$

201.

$45 + 23 = ?$	$24 + 24$	$72 + 26$	$18 + 61$
$45 + 20 = 65$	$32 + 32$	$84 + 15$	$12 + 88$
$65 + 3 = 68$	$25 + 25$	$52 + 36$	$65 + 15$
	$45 + 45$	$46 + 43$	$43 + 13$

202. Узунлугъу 12 см болгъан бир полоска тартыгъыз, экинчи андан 4 см-ге къысха, ючюнчюню уа экинчиден эсе 7 см-ге узун этиб тартыгъыз. Экинчи полосканы узунлугъу бла ючюнчю полосканы узунлугъун тергеб табыгъыз.

203. Юч джашчыкъ джюзерге эришгендиле. Аланы бири 18 м джюзгенди, экинчи андан 11 м-ге аслам, ючюнчю уа экинчиден 10 м-ге кем джюзгенди. Ючюнчю джашчыкъ ненча метр джюзгенди?

204. Бир джашчыкъ 14 чабакъ тутханды, экинчи джашчыкъ'а андан эсе 12 чабакъны артыкъ тутханды, ючюнчю джашчыкъ'а экинчиден 4 чабакъны кем тутханды. Ючюнчю джашчыкъ ненча чабакъ тутханды?

205. Бир тахдадан сохдала 18 кг, экинчиден 10 кг быхы джыйгъандыла, ючюнчю тахдадан'а эки тахдадан биргелей джыйгъанларындан эсе 6 кг кем быхы джыйгъандыла. Ючюнчю тахдадан ненча килограмм быхы джыйылгъанды?

206.	$35 + 35$	$12 + 12$	$14 + 65$	$3 \times 6 : 2$
	$44 + 44$	$73 + 27$	$11 + 88$	$2 \times 8 : 4$
	$33 + 33$	$62 + 35$	$54 + 36$	$4 \times 5 : 2$
	$22 + 22$	$58 + 32$	$18 + 41$	$9 \times 2 : 6$

207. 1) Бу санланы хар бирин 34-ге кѣб этигиз:
66; 23; 55; 41; 32; 24.

2) Бу санлагъа 5-ни кѣшугъуз:
32; 43; 54; 95.

3) 42-ге бу санланы хар бирин кѣшугъуз:
18; 26; 34; 45; 58.

208. Китабны багъасы 45 капекди, къалын тетрадны багъасы китабдан 20 капекге учузду, альбом'а къалын тетрадан эсе 25 капекге багъады. Альбомну багъасы неди?

209. Шахарда бир юй 12 газет алады, экинчи юй — 14, ючюнчю ўа аланы экинсинден да 4 газетге артыкъ алады. Ючюнчю юйде ненча газет аладыла?

210. Бир сан 20-ды, экинчи сан — 30-ду, ючюнчю сан'а биринчи сан бла экинчи сан бир-бирине кѣшулуб чыкъгъан сандан да 40-гъа уллуду. Ючюнчю сан нелай бирди?

211.	$14 + 13$	$15 + 13 - 7$	$26 + 24 + 4$	30×2
	$25 + 22$	$22 + 22 - 2$	$23 + 23 + 3$	$80 : 4$
	$33 + 33$	$44 + 44 - 6$	$32 + 24 + 4$	20×5
	$21 + 21$	$24 + 50 - 3$	$45 + 40 + 5$	$60 : 3$

Хыйсабла

(ючюнчю кѣшулуучуну табыгъа).

<u>212.</u>	$56 - 32 = ?$	$68 - 35$	$98 - 56$	$88 - 42$
	$\frac{56 - 30 = 26}{26 - 2 = 24}$	$75 - 43$	$59 - 24$	$67 - 37$
		$96 - 65$	$87 - 33$	$74 - 24$
		$48 - 26$	$88 - 44$	$66 - 36$

213. Юч коробкада 98 перо барды: биринчи коробкада 24 перо, экинчиде 32 перо. Ючюнчю коробкада ненча перо барды?

98 перо.

214. Колхозгъа болушханлары ючюн колхозну председатели экинчи, ючюнчю, тёртюнчю класслада окъугъан 78 сохдагъа бюсюреу этди. Бюсюреу алгъан сохдала экинчи классда 18, ючюнчюде 20 эдиле. Тёртюнчю классда ненча сохда бюсюреу алгъан эди?

215. Классда 39 сохда сынау иш джазгъанды. Аланы 20-сы „5“, 15-и „4“, къалгъанлары да „3“ алгъандыла. Сынау ишни „3“-ге ненча сохда джазгъанды?

216. Классны джасар ючюн сабийле 48 гокга хансдан юч букет этгендиле: бир букетде—12, экинчиде—16 гокга ханс болгъанды. Ючюнчю букетде ненча гокга ханс болгъанды?

217. 75 — 21 48 — 24 56 — 23 + 66 2 × 9
 58 — 36 68 — 34 77 — 32 + 25 3 × 6
 39 — 13 84 — 42 84 — 11 + 27 12 : 4
 68 — 25 57 — 32 98 — 32 + 34 16 : 8

218. Завод юч ыйыкгъа 98 машина этерге керекди. Биринчи ыйыкъда 34 машина, экинчи ыйыкъда 33 машина этгенди. Ючюнчю ыйыкъда завод ненча машина этерге керекди?

219. Юч дежурный 36 стакан сютню эртден ушхургъа келтирирге керек эдиле: биринчи дежурный 12, экинчи 14 стакан келтиргендиле. Ючюнчю дежурный ненча стакан сют келтиргенди?

220. Элде юч джылгъа 86 юй ишленди: биринчи джыл 32, экинчи джыл'а 33 юй ишленнъен эди. Ючюнчю джыл ненча юй ишленнъенди?

Сиз джашагъан джерде ишленнъен юйлени санларыны юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

$$\begin{array}{lll} 221. & 68 - 14 - 32 & 32 + 43 - 25 & 79 - 43 - 36 \\ & 98 - 72 - 15 & 80 + 17 - 64 & 46 + 30 - 76 \\ & 46 - 14 - 20 & 54 + 34 - 30 & 25 + 40 - 30 \end{array}$$

222. Дерследен сора 10 сохда юй къоянлагъа, 12 сохда къанатлылагъа, къалгъанлары да живой уголокга баргъандыла. Саулай да сохдала 27 эдиле. Живой уголокга ненча сохда баргъанды?

$$\begin{array}{lll} 223. & (39 - 24) : 5 & 75 - (3 \times 4) & 2 \times 9 + 80 - 56 \\ & (49 - 31) : 6 & 96 - (2 \times 7) & 3 \times 6 + 50 - 34 \\ & (48 - 32) : 8 & 85 - (3 \times 5) & 4 \times 5 + 46 - 33 \end{array}$$

Хыйсабла

(белгисиз азланыучуну табыугъа).

224. Васяны талай эмен чъртлеуюгю болгъанды. Аладан 3-юсюн ол урлукъгъа къойгъанында, аны 6 эмен чъртлеуюгю къалгъанды. Васяны ненча эмен чъртлеуюгю болгъанды?

225. Мурадин бачхадан талай быхы келтиргенди. Къоянлагъа 8 быхы бергенинден сора, аны 12 быхысы къалгъанды. Мурадин бачхадан ненча быхы келтиргенди?

226. Клумбада астра деген гокга хансла ёсгендиле. Сабийле букетге 6 астра кесгендиле; андан сора клумбада 8 астра къалгъанды. Аллында клумбада ненча астра болгъанды?

227. Сабийле радиода „Пионер зорькагъа“ тынъылагъандыла. Берилиу бошалгъандан сора 8 сабий кетиб къалгъанды, къалгъан 15 сабий'а джарашыб ойнагъандыла. „Пионер зорькагъа“ ненча сабий тынъылагъанды?

228. Шкафда бычакъла бар эдиле. Андан урунуугъа юретиу дерсге 26 бычакъ алыб бергенлеринде, анда дагъыда 4 бычакъ къалгъанды. Шкафда ненча бычакъ болгъанды?

229. Кемал 4-юшер примери болгъан 3 столбикни джуабларын табды. Энтда аны 2 пример этери къалгъанды. Кемал ненча примерни этерге керек эди?

230. Азнаур эки примерине 8-ишер марка берди. Аны андан сора 20 маркасы кесине къалды. Азнаурну аллында ненча маркасы бар эди?

231. Ларёкда помидорла сатыла эдиле. 50 кг сатылгъандан сора дагъыда 20-шар кг-ы болгъан эки ящик помидор къалгъанды. Сатыу башланнъынчы ларёкда ненча килограмм помидор болгъанды?

232. Мешокдан 60 кг ун алдыла. Дагъыда анда алгъанларыны джартысына тенъ болгъан ун къалды. Аллында мешокда ненча килограмм ун болгъанды?

233. 1) Азрет бир санны эсинде тутханды. Ол сандан 25-ни алсанъ, дагъыда алгъаныбыз чакълы бир къалады. Азрет къайсы санны эсинде тутхан эди?

2) Фатима бир санны эсинде тутхан эди. Ол сандан 18-ни алсанъ, дагъыда алыннъан сандан эсе 2-си артыкъ болгъан сан къалады. Фатима къайсы санны эсинде тутхан эди?

234.	$18 + 12$	$35 + 33$	$32 + 34$	$3 + 74$
	$20 + 46$	$18 + 30$	$25 + 53$	$6 + 42$
	$30 + 25$	$24 + 60$	$13 + 65$	$4 + 75$
	$14 + 14$	$16 + 54$	$12 + 88$	$2 + 98$
	$17 + 12$	$15 + 15$	$44 + 44$	$9 + 81$

<u>235.</u>	$60 - 8 = ?$	$70 - 4$	$90 - 3$	$40 - 7$
	$\frac{10 - 8 = 2}{50 + 2 = 52}$	$70 - 8$	$60 - 9$	$50 - 6$
		$30 - 7$	$40 - 5$	$100 - 1$
		$30 - 5$	$80 - 1$	$100 - 9$
		$80 - 8$	$90 - 9$	$100 - 6$

236. Солтанны 80 капеги бар эди. Керамны да— аллай бири. Солтан 5 капегин, Керам 9 капегин джойгъандыла. Солтанны неллай бир ачхасы къалгъанды, Керамны неллай бири къалгъанды?

237. Урлукъну игилигин билир ючюн сабийле будайдан 100 урлукъ бюртюк, къара будайдан 100 урлукъ бюртюк алыб джерге салгъандыла. Будайны 100 урлукъ бюртюгюнден 6 бюртюк, къара будайны 100 урлукъ бюртюгюнден 8 бюртюк чакъмай къалгъандыла.

Будайдан ненча, къара будайдан ненча бюртюк чакъгъандыла?

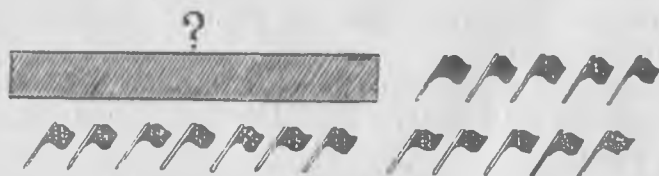
238. Школ сабийле 50 бусакъ бла 40 къайын терек орнатхандыла. Аладан 2 бусакъ бла 3 къайын терек чакъмай къуу болгъандыла. Ненча бусакъ терек эм ненча къайын терек чакъгъандыла?

239.	50 — 4	40 — 4	32 + 38 — 1	18 : 3
	80 — 6	90 — 9	54 + 46 — 9	20 : 5
	70 — 5	60 — 6	75 + 25 — 5	16 : 8
	90 — 6	30 — 3	56 + 44 — 6	15 : 3

Хыйсабла

(белгисиз къошулуучуну табыугъа).

240. Назийни талай байракъчыгъы болгъанды. Олдагъыда 5 байракъчыкъ этгенинде, ала 12 болгъандыла. Эм алгъа Назийни ненча байрагъы болгъанды?

241. Школну джанында талай бусакъ терек ёсгенди. Къачда сохдала дагъыда 7 бусакъ терек орнатханында, ала 20 болгъандыла. Школну джанында къачда терек орнатхынчы ненча бусакъ терек ёсгенди?

242. Талай кызычыкъ ойнай тургъандыла. Алагъа дагъыда 6 кызычыкъ къошулгъанында, барысы да 30 болгъандыла. Аллында кызычыкъла ненча болгъандыла?

243. Арт джылда Асхат 6 см-ге ёсгенди. Бусагъатда аны узунлугъу 100 см-ди. Мындан бир джылны алгъа Асхатны мийиклиги неллай бир эди?

244. Саниятны аурлугъуна пионер лагерде 3 кг къошулгъанды, энди аны аурлугъу 30 кг-ды. Пионер лагерге баргъынчы Саниятны аурлугъу ненча килограмм эди?

245. Колхозну тракторлары бар эди. Дагъыда 9 тракторну сатыб алгъанларында колхозну тракторлары 14 болдула. Арт джол сатыб алгъынчы колхозну ненча трактору бар эди?

246. Арт джылда колхозчу кесини энчи библиотеказына 15 китаб сатыб алгъанды, аны китаблары 85 болгъандыла. Бир джылны мындан алгъа колхозчуну ненча китабы бар эди?

247. Ишчи кесини библиотеказына бир кере 5 китаб, дагъыда 7 китаб сатыб алгъанды. Андан сора аны китаблары 96 болгъандыла. Эки кере сатыб алгъынчыннъа дери ишчини ненча китабы болгъанды?

248. Садда алма терекле бар эдиле. Къачда 6-шар терёги болгъан 3 тизгин алма терек орнатдыла; андан сора садда алма тереклени санлары 48 болду. Къачда терекле орнатхынчы садда ненча алма терек бар эди?

249. Ишчи биринчи сагъатны ичинде талай деталь этгенди. Андан сора, хар сагъатха 3-юшер деталь этиб, 6 сагъатны ишлегенинде, детальланы санлары 20 болгъандыла. Биринчи сагъатны ичинде ишчи ненча деталь этген эди?

250. Шогъай эсде бир санны тутханды. Ол санны 8-ни къошсакъ 80 боллукъду. Шогъай эсде къайсы санны тутханды?

251. Хадижат эсде бир санны тутханды. Ол санны 6-ны къошсакъ 30 боллукъду. Хадижат къайсы санны эсинде тутханды?

<u>252.</u>	$50 - 26 = ?$	$40 - 18$	$70 - 35$	$100 - 56$
	$\frac{50 - 20 = 30}{30 - 6 = 24}$	$50 - 38$	$90 - 45$	$100 - 68$
		$50 - 25$	$30 - 17$	$100 - 32$
		$70 - 24$	$80 - 56$	$100 - 75$

253. Классда 40 сохда бар эди. Аланы алгъы бурун 26-сы, андан сора 12-си октябрёнок джулдузчукъла алдыла. Алмагъан энтда ненча сохда барды?

Кесигизни классыгъызда октябрёнокланы юсюнден хыйсаб джарашдырыгъыз.

254. Урунуугъа юретген дерслеге школ тюрюлю-тюрюлю 50 инструмент алгъанды: 26 къыбды, 20 бычакъ, талай чёгюч. Школ ненча чёгюч сатыб алгъанды?

255. 3 кюннъе сабийле библиотеканы 40 китабыны джылтыргъанларын джабышдыргъандыла: биринчи кюн 15 китаб, экинчи кюн—14. Ючюнчю кюн сабийле ненча китабны джылтыргъанларын джабышдыргъандыла?

256.	$30 - 13$	$50 - 32$	$35 + 35 - 26$	$20 \times 5 - 15$
	$40 - 26$	$60 - 41$	$45 + 45 - 53$	$90 : 3 - 18$
	$70 - 35$	$80 - 48$	$25 + 25 - 17$	$30 \times 2 - 12$
	$90 - 54$	$60 - 35$	$38 + 32 - 16$	$80 : 2 - 14$

257. Бу санланы хар бирин 24-ге аз этигиз: 90; 60; 80; 50; 70; 40; 30.

258.	$70 - 48$	$60 - 16$	$40 \times 2 - 68$	$100 : 2 - 50$
	$50 - 32$	$90 - 45$	$30 \times 3 - 72$	$80 : 4 - 20$
	$80 - 74$	$58 - 32$	$20 \times 5 - 26$	$60 : 2 - 15$

259. 1) Алмалары болгъан ящик 24 кг тартады. Бош ящикни аурлугъу 3 кг-ды. Алмала ненча килограмм тартадыла?

2) Патегени болгъан бёчгени аурлугъу 90 кг эди. Бош бёчге уа 8 кг тартады. Патегенни аурлугъу ненча килограммды?

3) Балы болгъан чыкгырны аурлугъу 40 кг-ды. Чыкгырны, балсыз, кесини аурлугъу 6 кг-ды. Соруу салыгъыз, хыйсабны чыгъарыгъыз.

4) Кёгети бла ящикни аурлугъу ... кг-ды. Бош ящик ... кг тартады.

Керекли санланы табыгъыз, соруу салыгъыз эмда хыйсабны этигиз.

260. Сыртда колхозчуланы 3 бригадалары ишлейди. Бир бригадада 50 адам барды, экинчини биринчиден эсе 12 адамы кемди, ючюнчюню уа экинчиден эсе 10 адамы асламды. Ючюнчю бригадада ненча колхозчу барды?

261. Чабакъ тутуучула 60 чабакъ тутдула. Аланы 16-сы сапран чабакъ, 20-сы ала чабакъ, къалгъанлары уа карась чабакъла эдиле. Чабакъчыла ненча карась тутхан эдиле?

262.	$53 + 36$	$60 - 4$	$73 + 6$	$20 \times 4 + 16$
	$68 - 23$	$60 - 31$	$98 - 90$	$30 \times 3 - 48$
	$75 - 25$	$80 - 28$	$74 - 30$	$40 \times 2 - 37$
	$46 + 30$	$90 - 82$	$86 - 30$	$80 : 2 + 42$

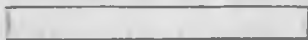
Санланы теньлешдириу

(бир сан бир сандан нелай бирге уллуду
неда гитчеди).

263. Юра 8 квадратны суратларын салгъанды, Харун'а 5 ючмюйюшчок салгъанды. Аладан къайсы кёб фигураны суратын салгъанды? Ненчагъа артыкъ салгъанды?

264. Къара полосканы узунлугъу 7 см-ди, акъны
уа 4 см-ди. Къара полоска акъдан къаллай бирге
узунду?

$$7 \text{ см} - 4 \text{ см} = 3 \text{ см.}$$

Джуабы: 3 см-ге узунду.

265. Тетрадны бир тизгининде 12 төгөрөкни, экинчи
тизгининде 5 төгөрөкни салыгъыз. Биринчи тизгинде
экинчи тизгинден эсе неллай бир төгөрөк артыкъды?

266. 18 м 9 м-ден неллай бирге кёбдю? 14 тет-
радь 6 тетраддан неллай бирге кёбдю? 8-ден 15 неллай
бирге кёбдю? 12-ден 24; 25-ден 50?

267. Бир тизгинде 14 квадрат, экинчиде 6 квадрат
салыгъыз. Биринчи тизгинде квадратла экинчи тизгин-
дегиледен неллай бирге асламдыла?

268. Хар параны санларын бир-бири бла тенълеш-
диригиз. Бир сан бир сандан неллай бирге кёбдю? Тер-
геб чыгъаргъаныгъызны джазыгъыз.

80 бла 16	68 бла 30	76 бла 40
90 бла 34	56 бла 4	60 бла 24
87 бла 25	40 бла 6	50 бла 18

269. Классны онъ джанында 14 сохда, сол джанын-
да 12 сохда олтурады. Онъ джанында тизгинде сол
джанында тизгинден эсе ненча сохда артыкъ олтура-
ды? Сол джанында тизгинде онъ джанында тизгинден
эсе ненча сохдагъа азды?

Кесигизни классны онъ джаны бла сол джанында
олтургъан сохдаланы санын тенълешдириб кёрюгюз.

270. Джюлгючге 95 капек, кыбдыгъа 50 капек
бергендиле. Джюлгюч кыбдыдан неллай бирге багъа-
ды? Кыбды джюлгючден неллай бирге учузду?

271. Володягъа 18 джыл, аны къарнашы Сарыбаш-ха уа 11 джыл болгъанды. Володя Сарыбашдан ненча джылгъа тамадады? Сарыбаш Володядан ненча джылгъа кичиди?

Кесигизни къарнашларыгъыз бла эгечлеригизни джылларын тенълешдиригиз.

272. Эсги юйню мийиклиги 12 м-ди, джангъыныккы уа—25 м-ди. Джангъы юй эсгиден ненча метрге мийикди? Эсги юй джангъы юйден ненча метрге алашады?

273. Алма терекни орнатыргъа къазылгъан чунъурну теренлиги 1 м, эрик терекге къазылгъанлыккы уа 70 см болургъа керекди. Алма терекге къазылгъан чунъур эрик терекге къазылгъан чунъурдан неллай бирге теренди? Эрик терекге къазылгъан чунъур, алма терекге къазылгъандан эсе неллай бирге сайды?

274. Джюк машина бир кюннъе 55 л, легковой машина уа 30 л бензин кюйдюргендиле. Легковой машина джюк машинадан эсе ненча литр бензин аз кюйдюргенди?

275. Бу тюз сызланы отрезокларын ёлчелегиз да, бир-биринден неллай бир сантиметрге узун болгъанын тергеб табыгъыз.

276. Тергегиз эм джазыгъыз: 25-ден 60 ненчагъа кёбдю, 30-дан 42 ненчагъа кёбдю; 80-дан 28 ненчагъа азды; 40-дан 16 ненчагъа азды; 25-ден 75 ненчагъа кёбдю; 50-ден 6 ненчагъа азды?

$$\begin{array}{l} 277. \quad 35 + 14 - 38 \quad 40 \times 2 - 62 \quad 18 : 6 \times 5 \\ \quad \quad 72 + 28 - 56 \quad 100 : 5 + 45 \quad 18 : 9 \times 7 \\ \quad \quad 30 + 46 - 76 \quad 100 : 2 + 19 \quad 16 : 4 \times 3 \end{array}$$

278. Ишчиле паровозгъа 18 сагъатха ремонт этерге керек эдиле; ала уа аны 12 сагъатха этдиле. Ишчиле паровозгъа ненча сагъатны аз къоратдыла.

279. Бир элде 12 радиоприемник болгъанды. Бир джылдан радиоприемникле 38 болгъандыла. Радиоприемниклени саны джылгъа неллай бирге кёб болгъанды?

280. Биринчи классда 36, экинчиде ўа 38 сохда болгъанды. Биринчи классха дагъыда 4 сохда алгъандыла. Сохдала къайсы классда кёб болдула эмда неллай бирге кёб болдула?

281. Школ 65 капекге мерекеб бла 20-шар капекден 4 коробка карандаш сатыб алгъанды. Карандашлагъа мерекебден эсе неллай бирге аслам бергенди?

282. 2 картон къагъытны багъасы 20 капекди, бир альбомну багъасы ўа 16 капекди. Альбом бир картон къагъытдан неллай бирге багъады?

$$\begin{array}{r} \mathbf{283.} \quad 32 + 33 - 25 \quad 20 \times 5 : 2 \quad (26 + 24) : 5 \\ 96 - 32 + 36 \quad 40 \times 2 : 4 \quad (65 - 45) : 4 \\ 50 - 32 + 62 \quad 30 \times 3 : 9 \quad (70 - 52) : 6 \end{array}$$

Бир сан бир сандан неллай бирге кёб неда аз болгъанын билир ючюн не этерге керекди?

Бир сан бир сандан неллай бирге кёб неда аз болгъанын билир ючюн, кёб сандан аз саны алыргъа керекди.

Сёз ючюн, 12-ден 18 неллай бирге кёб, неда 12 18-ден неллай бирге аз болгъанын билир ючюн, 18-ден 12-ни алыргъа керекди, ол заманда 6 чыгъады. Ол себеден, 18 12-ден 6-гъа кёбдю; 12 18-ден 6-гъа азды.

284. Колхоз план бла бачхаланы овощларын 15 кюннъе джыяргъа керек эди, ол'а 8 кюннъе джыйгъанды. Колхоз бачхаланы овощларын болджалдан ненча кюнню алгъа джыйгъанды?

285. Хыйсабланы толтуругъуз эм тергегиз.

1) Бизни классда ... сохда, хоншу классда ўа ... сохда барды. ... неллай бирге кёбдю?

2) Сентябрьда ачыкъ кюнле ... болгъандыла, булут эм джаумлу кюнле ўа ... болгъандыла. ... неллай бирге аздыла?

3) Октябрда ачыкъ кюнле ... болгъандыла, булут эм джаумлу кюнле ўа ... болгъандыла. ... неллай бирге ...?

286. Тетрадны узунлугъу бла кенълигин ёлчелегиз (сантиметрле бла).

Узунлугъу кенълигинден ненча сантиметрге кёб болганын тергегиз.

287. Тюзмюйюшню узунлугъун эм кенълигин ёлчелегиз. Аны узунлугъу кенълигинден неллай бирге асламды?

288. Тенълешдирир-ча эки хыйсаб къурагъыз:

1) Столну узунлугъу бла кенълигин;

2) Кесинъи джылынъ бла къарнашынъи неда эгечинъи джылларын.

289. Тергегиз эм тергегенигизни джазыгъыз:

Неллай бирге?

36 кг-дан 56 кг кёбдю?

32 м-ден 64 м кёбдю?

28 капекден 26 кап. азды?

92 сомдан 72 сом азды?

Неллай бирге?

7-ден 70 кёбдю?

3-ден 30 кёбдю?

58-ден 4 азды?

67-ден 5 азды?

100-ню ичинде къошуу эм алыу

(онлукъдан ётюб).

<u>290.</u>	$38 + 7 = ?$	$28 + 6$	$56 + 6$	$87 + 7$
	$\frac{38}{8} + 7 = 15$	$28 + 8$	$67 + 8$	$83 + 9$
	$30 + 15 = 45$	$84 + 7$	$37 + 6$	$29 + 3$
		$84 + 9$	$38 + 4$	$45 + 7$

291. Школну джеринде орнатыр ючюн сабийле агъачдан терекчикле келтиргендиле. Аланы ичинде 16 къайын терекчик, нызы терекчиклени къайынладан эсе 8-ге кёб, джёгелени уа нызыладан эсе 9-гъа кёб келтиргендиле. Агъачдан сабийле ненча джёге терекчик келтиргендиле?

292. Юч къаум сохда эсги къагъытланы джыя эдиле. Биринчи къауму 38 кг, экинчи къауму биринчи къаумундан эсе 7 кг-гъа кѣб, ючюнчю къауму уа экинчи къаумундан эсе 9 кг-гъа кѣб джыйгъандыла. Ючюнчю къауму ненча килограмм къагъыт джыйгъанды?

Кесигизни ара хайыргъа этген ишлеригизни юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

293. Бир сохда джылны ичинде 18 китаб, экинчи биринчиден эсе 7 китабны артыкъ, ючюнчю уа экинчиден эсе 6 китабны артыкъ окъугъанды. Ючюнчю сохда ненча китабны окъугъанды? Сизни классыгъызда окъулгъан китабланы юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

294.	86 + 8	66 + 6	5 + 49	52 + 7
	86 + 6	77 + 7	4 + 28	36 + 3
	58 + 7	88 + 8	6 + 35	54 + 5
	65 + 8	54 + 7	9 + 69	42 + 6

295. 8-ге 8-ни къошугъуз, андан ары да 8-ишер къошуб 80 болгъунчу барыгъыз; 7-ге 7-ни къошугъуз, андан ары да 7-шер къошуб 70 болгъунчу барыгъыз, 6-гъа 6-ны къошугъуз, андан ары да 6-шар къошуб 60 болгъунчу барыгъыз.

296. Соруула салыгъыз эмда хыйсабланы этигиз:

1) Сохдала терекле орнатхандыла. Ала 26 бусакъ терек, юрге тереклени бусакъладан эсе 6 терекге артыкъ, къайын тереклени юргеледен эсе 8-ге артыкъ орнатхандыла. Ненча ... ?

2) Школгъа отун этгендиле. Къайын отунладан 16 арба, нарат отунладан къайын отунладан эсе 8 арбагъа кѣб, кѣкагъачныкъылыны нарат отунладан 4 арбагъа аз этгендиле. Ненча ... ?

297. Тыбыншылы санланы табыгъыз эм хыйсабланы этигиз:

1) Ручканы багъасы ... капекди, кисточка ручкадан ... капекге, пенал кисточкадан ... капекге багъадыла. Хар бирини башха-башха багъалары неди?

2) Ручканы багъасы ... капекди, карандаш ручкадан ... капекге, линейка карандашдан ... капекге багъадыла. Хар бирини башха-башха багъалары неди?

3) Ручканы багъасы ... капекди, кисточканы багъасы ... капекди. Кисточка ручкадан ненча капекге багъады?

$$\begin{array}{r}
 298. \quad 57 + 7 \quad 22 + 9 \quad 18 - 9 + 36 \quad 18 : 3 + 87 \\
 \quad \quad 63 + 8 \quad 55 + 7 \quad 14 - 7 + 64 \quad 14 : 2 + 25 \\
 \quad \quad 47 + 5 \quad 78 + 8 \quad 16 - 8 + 26 \quad 20 : 5 + 39 \\
 \quad \quad 54 + 8 \quad 64 + 7 \quad 15 - 9 + 48 \quad 16 : 4 + 28
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 \underline{299.} \quad 68 + 24 = ? \quad 58 + 27 \quad 48 + 48 \quad 73 + 19 \\
 \quad \quad 68 + 20 = 88 \quad 46 + 38 \quad 26 + 25 \quad 58 + 26 \\
 \quad \quad 88 + 4 = 92 \quad 54 + 37 \quad 36 + 36 \quad 24 + 57 \\
 \quad \quad \quad \quad 69 + 23 \quad 47 + 47 \quad 39 + 29
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 300. \quad 18 + 18 \quad 35 + 37 \quad 57 + 27 \quad 12 + 19 + 9 \\
 \quad \quad 16 + 16 \quad 45 + 46 \quad 39 + 59 \quad 17 + 18 + 5
 \end{array}$$

301. Клубха 18, школгъа 29 арба отун келтиргендиле, больницагъа уа клуб бла школгъа келген отунну барысындан да 27 арбагъа артыкъ келтиргендиле. Больницагъа ненча арба отун келтиргендиле?

302. Колхозчу бир тахдадан 17, экинчиден 19 къобусда баш алгъанды, ючюнчюден а биринчи бла экинчи тахдадан алгъаны чакълыдан 20 къобусда башны кем алгъанды. Колхозчу ючюнчю тахдадан неллай бир къобусда баш алгъанды?

303. Орамны эки джанында 90 терек орнатыргъа керек эди. Бир джанында 36, экинчи джанында 38 терек орнатхандыла. Энди ненча терек орнатырыкълары къалгъанды?

$$\begin{array}{r}
 304. \quad 46 + 36 \quad 37 + 28 \quad 48 + 27 + 19 \quad 80 : 4 \\
 \quad \quad 16 + 28 \quad 26 + 29 \quad 46 + 18 + 28 \quad 20 \times 5 \\
 \quad \quad 47 + 47 \quad 28 + 28 \quad 15 + 17 + 32 \quad 90 : 3
 \end{array}$$

305. Бу квадратда санланы алгъы бурун тизгинледе, андан сора столбикледе, эм артда мюйюшден мюйюшге къошугъуз. Чыкъгъан джуабларын тенълешдиригиз. Аллай квадратлагъа **ойлашдыргъан квадратла** дейдиле.

24	54	12
18	30	42
48	6	36

306. Бу квадратла ойландырыучу квадратла болукъ эселе, тергеб кёрюгюз:

26	56	14
20	32	44
50	8	38

13	18	23
18	24	12
23	12	19

19	49	7
13	25	37
43	1	31

307. Школ сабийле 56 таукъ бла 28 бабуш ёсдюргендиле. Аладан 80 къанатлыны колхозгъа бергендиле. Энди аланы кеслеринде ненча къанатлылары къалгъанды?

308. Совхоз юч кюнню ичинде Москвагъа овощладан 53 вагон ашыргъанды: биринчи кюн 15 вагон, экинчи кюн—16 вагон джибергенди. Совхоз ючюнчю кюн ненча вагон джибергенди?

309. Витяны 90 капеги, Ленаны уа 70 капеги болгъанды. Витя 68 капегин, Лена уа 35 капегин джойгъанды. Витяны ненча капеги, Ленаны ненча капеги къалгъанды?

310. $42 - 6 = ?$ $23 - 5$ $63 - 7$ $35 - 6$ $82 - 6$
 $42 - 2 = 40$ $23 - 8$ $86 - 9$ $56 - 4$ $63 - 8$
 $40 - 4 = 36$ $36 - 9$ $54 - 8$ $45 - 7$ $25 - 7$
 $36 - 8$ $91 - 2$ $68 - 6$ $56 - 9$

311. Школдан келгенлей, Ожай анасыны юч буйругъун толтургъанды. Биринчи буйругъун 25 минутха, экинчини биринчиден 10 минутха аз замангъа, ючюнчюню

ва экинчиден 5 минутха аслам заманнъа этгенди. Анасыны хар буйругъун толтурур ючюн, Ожай къаллай бирер заман къоратханды?

312. Зайнеб китаблагъа юч белги салычу этгенди. Биринчисине Зайнебни 30 минуту, экинчисине биринчисинден эсе 6 минуту кем кетгенди, ючюнчюсине экинчисинден эсе 8 минуту кем кетгенди. Зайнеб ючюнчюню ненча минутха этгенди?

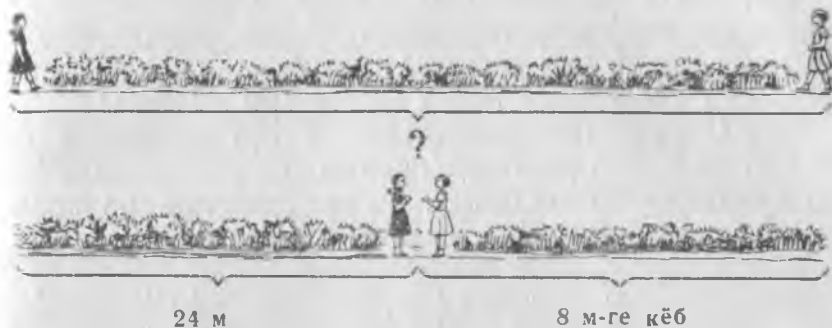
313. Бир джашчыкъ юй къоянчыкълагъа 8 кг бичен хазырлагъанды, экинчи джашчыкъ 17 кг, ючюнчю джашчыкъ 28 кг бичен хазырлагъанды. Ючюнчю джашчыкъ биринчи бла экинчи джашчыкъны саулай хазырлагъан биченлеринден ненча килограмм биченни артыкъ хазырлагъанды?

314. 64 — 8 42 — 7 63 — 7 32 — 4 60 — 0
 27 — 9 56 — 8 54 — 6 36 — 9 48 — 6
 48 — 6 72 — 9 81 — 9 42 — 7 59 — 0

315. 1) 56-дан 4-ню алыгъыз, андан ары да 4-ню алыргъа мадар болмай къалгъынчыннъа дери алыб барыгъыз.

2) 45-ден 9-ну алыгъыз, андан ары да 9-ну алыргъа мадар болмай къалгъынчыннъа дери алыб барыгъыз.

316. Эки кызычык джолну эки кыйырындан кириб джолну узунлугун ёлчелей, бири-бирине тюберча келгендиле. Бириси тюбешген джерлерине дери 24 м, экинчиси уа андан эсе 8 м артык джер ёлчелегенди. Джолну узунлугу нелай бир бар эди?

317. Эки джашчык кёпюрню узунлугун эки джанындан бири-бирине тюберча келиб ёлчелегендиле. Бири-бирине тюбешген джерге дери бири 45 м, экинчиси уа андан 6 м-ге аз ёлчелегендиле. Кёпюрню узунлугу ненча метр эди?

318. Таксиле тохдаучу джерде 15 машина бар эди. Бир минутдан алайгъа 6 машина келди, алайдан 9 машина кетди. Таксиле тохдаучу джерде ненча машина къалды?

319. Автобусда 32 адам бар эди. Биринчи тохдагъан джерде 7 адам тюшдю да, 12 адам минди. Энди автобусда ненча адам барды?

320.

$92 - 7$	$63 - 7 + 36$	$36 + 8 - 6$	3×4
$84 - 8$	$54 - 6 + 48$	$49 + 7 - 8$	4×5
$65 - 9$	$81 - 9 + 19$	$54 + 8 - 6$	$12 : 3$

321.

$82 - 27 = ?$	$46 - 28$	$32 - 18$	$73 - 47$
$\frac{82 - 20 = 62}{62 - 7 = 55}$	$64 - 36$	$55 - 27$	$96 - 38$
	$87 - 29$	$42 - 24$	$22 - 15$
	$82 - 44$	$93 - 58$	$61 - 33$

322. Комсомолчула машинаны пландача 22 сагъатха джыяр орнуна 17 сагъатха джыйдыла. Ала машинаны ненча сагъатха алгъа джыйгъандыла?

323. Бир районда колхозчула план бла 18 кёлню орнуна 24-ню къазгъандыла. Колхозчула планын неллай бирге артыкъ толтургъандыла?

324. Школ сабийле бир тюрлю пародадан 38 юй къоян, экинчи тюрлюсюнден да 46 юй къоян ёсдюргендиле. Ала 76 юй къоянны колхозгъа бердиле. Школ сабийлени кеслеринде ненча къоянлары къалды?

325. Орамны онъ джанында 75, сол джанында 68 юй бар эди. Эки джылдан орамны онъ джанында 92, сол джанында 86 юй болду. Ол эки джылгъа ол орамны хар джанында ненча джангъы юй ишленди.

326.	91 — 29	53 — 34	85 — 17	44 + 18 — 30
	72 — 26	34 — 16	62 — 38	27 + 19 — 20
	63 — 37	46 — 28	56 — 28	37 + 18 — 40
	82 — 26	54 — 27	72 — 36	13 + 39 — 30

327.	72 — 36	91 — 65	54 + 27	32 — 16
	96 — 58	45 — 27	72 — 18	35 + 17
	27 — 18	42 — 26	28 + 28	56 + 28
	82 — 28	64 — 45	36 + 16	93 — 75

328. Школ сабийле наныкъ, джилек джыйгъанлары ючюн 45 сом саугъа алгъандыла. Ол ачханы 14 сомун театргъа билетлеге, 12 сомун да столну юсюнде ойналгъан оюнлагъа джойгъандыла. Аланы неллай бир ачхалары къалгъанды?

329. Сабий библиотекагъа экинчи классдан 35 сохда кеслерин джаздыргъандыла, аладан 17-си—сентябрда, къалгъанлары уа, тенъ бёлюнуб, октябрь бла ноябрда джаздыргъандыла. Библиотекагъа октябрда кесин ненча сохда джаздыргъанды? Ноябрьда уа?

330. 36 ишчи юйню ишлейдиле; аланы 20-сы ташчыладыла, къалгъанлары уа агъач усдала бла бояучуладыла. Агъач усдала бла бояучуланы санлары тенъди. Юй ишлегенлени ичинде ненча агъач усда эмда ненча бояучу барды?

331.	34 — 17	28 — 19	63 — 44	(35 — 17) : 6
	51 — 34	51 — 28	82 — 36	(72 — 56) : 4
	72 — 40	90 — 75	66 — 33	(80 — 65) : 5

Хыйсабла

(белгисиз кьошулуучуну табыугъа).

332. Сашаны 5 маркасы болгъанды. Анъа дагъыда сауугъагъа талай марка берилгенинде, аны маркалары бютеу да 8 болгъандыла. Сашагъа сауугъагъа ненча марка бергендиле?

БОЛГЪАНДЫ

САУГЪАГЪА БЕРГЕНДИЛЕ

БОЛДУ.

333. Сима кьудоруну ёсгенин сынагъанды. Чагъыб чыкьгъан кьудору бюртюклени саны эртден бла 18 болгъанды, инъирге уа аланы саны 30-гъа джетгенди. Кюнню ичинде ненча кьудору бюртюк чакьгъанды?

334. Совхозда 16 трактор бар эди. Дагъыда совхозгъа талай трактор ийгендиле, аланы саны 22 болду. Совхозгъа ненча трактор ийген эдиле?

335. Совет властха дери бир шахарда 6 школ бар эди. Энди уа ол шахарда 32 школ барды. Совет властан бери ненча школ ишленнъенди?

336. Байрамгъа хазырланнъан заманда сохдала бир кюннъе 58 байракъчыкь этгендиле. Экинчи кюннюнде ала дагъыда талай байракъчыкь этгенлеринде, байракъчыкъланы саны 96 болгъанды. Экинчи кюн ненча байракъчыкь этген эдиле?

337. Джылны аллында оюу сала классда 12 къызчыкъ биле эдиле. Тигиу кружок ишлегенден бери 35 къызчыкъ оюу сала биледиле. Кружокда оюу салыргъа ненча къызчыкъ юрэнди?

338. Школну участогунда ёсген затланы джыйыуда гитче классладан 18 сохда ишлегенди. Алача дагъыда ючюнчю бла тёртюнчю классланы сохдалары келиб къошулгъандыла, ол заманда ишлегенлени саны 58 адам болгъанды. Ючюнчю класс бла тёртюнчю классны сохдаларыны санлары тенъ эсе, ючюнчю классдан ненча, тёртюнчю классдан ненча сохда келгенди?

339. Школну буфетинде 14 алма бар эди. Ары дагъыда эки бирча ящик бла алма келтирдиле; андан ары буфетде 54 кг алма болду. Хар ящикде ненча килограмм алма бар эди.

340. Бау ишлерге 35 илкич хазырлагъандыла. Дагъыда юч джюк машина бла, хар бирине тенъ салыб, илкичле келтиргендиле. Андан сора илкичлени саны 95 болгъанды. Хар джюк машинада ненчашар илкич келтирген эдиле?

341. Эки машина бла складха 20-шар мешок ун келтирген эдиле. Дагъыда ючюнчю машина бла ун келтиргенлеринде мешокланы саны 65 болду. Ючюнчю машина бла ненча мешок ун келтирген эдиле?

342. Ненча къошаргъа керекди: 45 болур ючюн 25-ге, 96 болур ючюн 18-ге; 70 болур ючюн 35-ге?

Къайсы саннга къошаргъа керекди: 15-ни 35 болур ючюн; 24-ню 48 болур ючюн; 32-ни 60 болур ючюн?

Къайтарыу.

343. Акъылда тергеуню таблицасыны болушлугъу бла къошуу эм алыу ишле этдиригиз:

1) Джанында хоншу тургъан неда хоншу турмагъан столбиклени санларын бир-бирине къошугъуз; сёз ючюн, экинчи бла ючюнчю столбикни санларын, экинчи бла тёртюнчю столбикни санларын, д. а. к.

2) Бир столбикни санларындан башха столбикни санларын алыгъыз; сёз ючюн, джетинчи столбикни

санларындан 5-чи столбикни санларын, онунчу столбикни санларындан тогъузунчу столбикни санларын, д. а. к

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А	3	12	23	33	40	52	64	73	82	93
Б	1	16	25	31	42	55	60	74	80	100
В	5	11	20	34	45	51	69	72	84	95
Г	0	19	27	32	44	59	61	76	89	92
Д	7	14	29	36	49	53	67	79	87	98
Е	2	17	21	30	47	58	62	78	86	96
Ж	4	10	28	39	48	56	65	70	88	91
З	6	18	24	38	46	50	63	77	81	99
И	8	15	22	35	43	57	68	71	83	94
К	9	13	26	37	41	54	66	75	85	90

344-ден 364-ге дери №-леде берилген примерлени эм хыйсабланы кеси аллыгъызгъа эталлыкъ эсегиз кесигизни сынаб кёрююз.

$$\begin{array}{l}
 344. \quad 25 + 3 \quad 46 + 50 \quad 24 + 43 \quad 20 + 75 \\
 \quad \quad 62 + 8 \quad 52 + 30 \quad 58 + 32 \quad 40 + 48 \\
 \quad \quad 58 + 7 \quad 35 + 60 \quad 65 + 27 \quad 80 + 16
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 345. \quad 52 - 7 \quad 62 - 40 \quad 60 - 6 \quad 80 - 28 \\
 \quad \quad 48 - 6 \quad 58 - 30 \quad 70 - 5 \quad 60 - 54 \\
 \quad \quad 34 - 8 \quad 94 - 60 \quad 80 - 1 \quad 40 - 26
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 346. \quad 55 - 25 \quad 72 - 36 \quad 56 - 4 \quad 63 - 20 \\
 \quad \quad 48 - 24 \quad 96 - 48 \quad 56 - 8 \quad 63 - 27 \\
 \quad \quad 68 - 35 \quad 53 - 27 \quad 50 - 3 \quad 63 - 63 \\
 \quad \quad 74 - 44 \quad 41 - 19 \quad 80 - 0 \quad 48 - 47
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 347. \quad 36 + 36 - 18 \quad (23 + 37) : 6 \quad (42 - 36) \times 3 \\
 \quad \quad 90 - 54 + 34 \quad (96 - 76) \times 5 \quad (26 - 10) : 4 \\
 \quad \quad 35 + 45 - 36 \quad (42 + 28) : 7 \quad (63 - 56) \times 2
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 348. \quad 18 + 16 + 12 \quad 80 - 26 - 20 \quad 78 - 20 - 30 \\
 \quad \quad 35 + 17 + 26 \quad 72 - 36 - 16 \quad 36 + 40 + 20 \\
 \quad \quad 43 + 30 + 27 \quad 68 - 40 - 18 \quad 92 - 50 - 42
 \end{array}$$

349. Къуру джуабларын джазыб, бу примерлени 5 минутха ким этер?

$56 + 4$	$24 + 76$	3×4
$68 + 7$	$36 + 48$	6×3
$89 - 5$	$68 - 45$	2×9
$33 - 6$	$73 - 36$	$12 : 3$
$80 - 8$	$60 - 47$	$16 : 4$

350. Квадратланы суратларын салыгъыз да, бош клеткаларын ойлашдыруучу квадратла болурча толтуругъыз:

8		
28	20	
24		

18	32	46
53		

20	40	12
	24	
36		

351. Санланы тизгинлерин бардыругъыз:

1) 6, 12, 18, ... 60	3) 96, 88, 80, ..., 0
2) 7, 14, 21, ... 70	4) 81, 72, 63, ..., 0

352. 1) 9; 12; 24; 18; 32; 78 деген санланы хар бирин 16-гъа кѣб этигиз.

2) 28; 40; 52; 70; 83; 94 деген санланы хар бирин 14-ге аз этигиз.

353. 1) 9; 13; 50; 34; 48 деген санланы хар биринден 76 неллай бирге кѣбдю?

2) 80; 68; 93; 100 деген санланы хар биринден 25 неллай бирге азды?

354. Амма 15 баш кьобусда сатыб алгъанды. Аланы элтирге анъа эки пионер болушхандыла. Бири 4, экинчиси 5 баш кьобусда алгъанды. Элтирге аммагъа ненча баш кьобусда къалгъанды?

355. Москвада бек мийик юйле ишленнъендиле. Аланы биринде 18 этаж, экинчисинде биринчиден эсе 8 этаж артыкъ, ючюнчюсюнде уа экинчиден эсе 6 этаж артыкъ ишленнъенди. Ючюнчю юйню ненча этажы барды?

356. Кесини сёзлюгюнде (словарында) Ханымсат 30 сёз джазгъанды, Зоя Ханымсатдан 5 сёзге аз, Хасан'а Зоядан 3 сёзге аз джазгъанды. Хасан сёзлюгюне ненча сёз джазгъанды?

357. Диванны багъасы 48 сомду, шкаф дивандан 10 сомгъа багъады, кюзгю шкафдан 25 сомгъа учузду. Кюзгюню багъасы ненча сомду?

358. Школну джеринде 25 къайын бла 32 бусакъ ёсе эдиле. Къачда дагъыда 10 къайынчыкъ орнатдыла. Къайсы терекле кёб болдула эмда неллай бирге кёб болдула?

359. Юч дежурный 30 юй хансха суу къуйгъандыла; бири 9 хансха, экинчиси 8 хансха къуйгъанды. Ючюнчю дежурный ненча хансха суу къуйгъанды?

360. 1) Кемал Заургъа: „Мен талай чёртлеуюк джыйдым, энди 8 чёртлеуюк табсам, мени чёртлеуюклерим 90 боллукъдула“—деди. Кемалны ненча чёртлеуюгю бар эди?

2) Заур Кемалгъа: „Мени да барды чёртлеуюклерим. Санъа 15-исин берсем, кесимде дагъыда 85 чёртлеуюгюм къаллыкъды,“—деди. Заурну ненча чёртлеуюгю бар эди? Къайсыны чёртлеуюгю кёбдю эмда неллай бирге кёбдю?

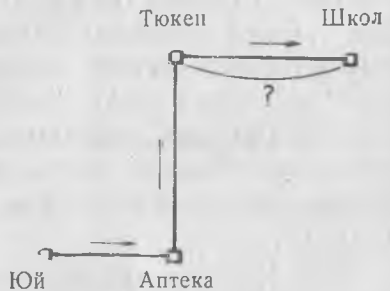
361. Бал кьошда 56 четен бар эди. Ары дагыда талай бал четен элтиб салдыла, ол заманда, четенлени саны 65 болду. Бал кьош-ха ненча джангы четен салгъан эдиле?

362. Аллеяны узунлугъу 40 м эди. Эки джашчыкъ эки джанындан кириб бири-бири аллына бардыла. Бир джашчыкъ тюбеген джерлерине дери 22 м келгенди. Экинчи джашчыкъ тюбешген джерлерине дери ненча метр келгенди?

363. Юйден къайын терекге дери 27 м-ди. Къайын терекден къуюгъа дери уа 21 м-ди. Юйден къуюгъа дери ненча метрди?

364. Юйден школгъа дери джолну узунлугъу 90 м-ди. Юйден аптекагъа дери 24 м-ди, аптекадан тюкеннге дери 35 м-ди. Тюкенден школгъа дери ненча метрди?

Заманны ёлчелери.

Ай, сутка, сагъат, минут.

Бир джылда 12 ай барды:

1. Январь	4. Апрель	7. Июль	10. Октябрь
2. Февраль	5. Май	8. Август	11. Ноябрь
3. Март	6. Июнь	9. Сентябрь	12. Декабрь

Апрельни, июнну, сентябрны, ноябрны 30-ушар кюнлери барды. Февральны 28 неда 29 кюню болады. Къалгъан айланы уа 31-ишер кюнлери барды.

31 кюню болгъан айла къайсыладыла?

365. Бири-бири ызындан айланы атларын джазыб алыгъыз эм эсигизде тутугъуз, къайсы айда ненча кюн болгъанын кёрюгюз.

Джылны ичинде биринчи ай къайсыды; арт ай; алтынчы ай; джетинчи ай?

Суткада 24 сагъат барды.

Сагъатда 60 минут барды.

366. Бир минутха къайсы санныа дери санаргъа боллукъду?

367. Дерс ненча минутну барады? Перемена уа?

368. Сизге юйюгюзден школгъа барыргъа ненча минут керекди?

369. Заманны билир ючюн **сагъат** бла хайырланадыла. Урунуугъа юретиу дерсде сагъатны циферблатыны моделин этигиз. Циферблатны формасы къалайды. Аны юсюнде сиз не кёресиз. Хар стрелка нени кёргюзеди.

Циферблатны суратын салыгъыз.

370. Заманны: кечени ортасындан кюнню ортасына дери (12 сагъат) эмда кюнню ортасындан кечени ортасына дери (12 сагъат) санаб тергейдиле.

Сёз ючюн: кече 2 сагъатда; эртденбла 7 сагъатда; кюндюз 12 сагъатда; инъирде 5 сагъатда.

Бу циферблатлада ненча сагъат, ненча минут кёрюнюб турады?

371. Минут стрелканы 5 минутну; 10 минутну; 15 минутну алай бла 60 минутха дери кѣргюзтюб барырча салыб барыгъыз. Циферблатда: 7 сагъатны, 10 сагъат 30 минутну; 12 сагъат 15 минутну; 4 сагъат 40 минутну кѣргюзюгюз.

372. Магомет 7 сагъатда уянады. 8 сагъатда школга кетеди. Юйге кюндюз 1 сагъатда келеди. 4 сагъатда дерслерин этиб башлайды. 5 сагъатда дерслерин этиб бошайды. Инъирде 7 сагъатдан 8 сагъатха дери китаб окъуйду эмда анасыны юй джумушунэтеди. 8 сагъат 30 минутда джукъларгъа джатады.

Магомет къачан, не зат этгенини заманын циферблатда кѣргюзюб барыгъыз.

373. „Мен кюнюмю къалай ашырама“ деген таблица къурагъыз:

Не этеме	Къачан
Эртденбла турама Школгъа тебрейме Юйге къайытама Дерслерими этиб башлайма Дерслерими этиб бошайма Хауада айланама Джукъларгъа джатама	

374—379 хыйсабланы циферблатха къараб акъылда этигиз.

374. Биринчи дерс 9 сагъатда башланыб 45 минут барады. Переменаны узунлугъу 10 минут болгъан эсе, экинчи дерс къачан башланнъанды?

375. Экинчи дерс 9 сагъат 55 минутда башланыб 45 минутну барады. Переменаны узунлугъу 20 минут болгъан эсе, ючюнчю дерс къачан башланнъкъды?

376. Экинчи классда дерсле 9 сагъатда башланыб, кюндюз сагъат 1-де бошалдыла. Дерсле ненча сагъатны бардыла?

377. Тюкен 8 сагъатда ачылыб, инъирде 6 сагъатда джабылады. Тюкен ачылыб ненча сагъатны турады?

378. Почта эртденбла 8 сагъатда ачылыб, инъирде 8 сагъатда джабылады. Почта ненча сагъат ишлейди?

379. Кюн эртденбла 6 сагъатда тийиб, инъирде 7 сагъатда батды. Кюнню узунлугъу ненча сагъат эди?

380. Класс собрание 12 сагъатда башланыб, 45 минутну барды. Собрание къачан бошалды?

381. Сохда эртденбла 8 сагъатда школгъа кетди, дерсле 4 сагъат бара эселе, ары-бери баргъан жо-луна да 30 минут кете эсе, ол юйюне къачан келликди?

382. 1) Эм къысха кюн Москвада 7 сагъат болады.

Ол заманда кечени узунлугъу неллай бир болады?

2) Эм узун кюн Москвада 17 сагъат болады. Ол заманда кечени узунлугъу къаллай бир болады?

Кесигиз джашагъан джерде эм къысха, эм узун кюнлени юсюнден хыйсаб джарашдыргъыз.

383. Азамат календаргъа

карточкала этеди: 1) айны

кюнлерин кёргюзюб; 2) джыл-

ны ичинде айланы атларын

кёргюзюб; 3) ыйыкъны ичин-

де кюнлени атларын кёргю-

зюб. Анъа ненча карточка

этерге керекди: айны ичинде

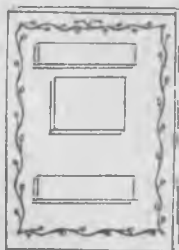
кюнлени числосун белгилерге;

джылны ичинде айланы ат-

ларын джазаргъа; ыйыкъда кюнлени атларын джа-

заргъа? Саулай барына да ол ненча карточка этерге

керекди?

100-ню ичинде керелеу эм юлешиу.

20-ны ичинде керелеу эм юлешиу (къайтару).

384. Джашчыкъ 6-шар капекден 2 бояу къагъыт, 5 капекге да сызгъыч алды. Сатылыб алыннъан затланы барыны да багъасы не эди?

385. Анам 3-юшер сомдан 6 м къумач, 2 сомгъа да джанджаулукъ сатыб алды. Сатыб алыннъан затланы барыны да багъасы не эди?

386.	2×8	2×7	2×6	$9 \times 2 + 48$
	3×6	3×4	5×3	$7 \times 2 + 56$
	2×9	2×6	4×5	$6 \times 2 + 80$
	4×4	4×3	6×3	$5 \times 4 + 45$

387.	$16 : 2$	$14 : 7$	$18 : 6$	$18 : 9 \times 2$
	$20 : 4$	$16 : 8$	$15 : 5$	$12 : 3 \times 5$
	$18 : 3$	$20 : 5$	$12 : 4$	$16 : 4 \times 3$

388. 20-гъа дери санланы барын да джазыгъыз:
а) 2-ге юлешиннъенлени; б) 2-ге юлешинмегенлени.

389. Бир джуургъаннъа 12 сом, 2 орун джабыугъа уа 8 сом бергендиле. Джуургъан орун джабыудан неллай бирге багъады?

390. 5 м тартма чалыуу багъасы 20 капекди, 1 м кружева уа 16 капекди. Тартма чалыу кружевадан неллай бирге учузду?

391. Орамны ортасында таш тешелген джерини кенълиги 12 м-ди, хар тротуарыны кенълиги 4 м-ди. Орамны бютеу кенълиги къаллай бирди?

Кесигизни орамны кенълигин ёлчелегиз.

392. Орамны кенълиги 24 м-ди; таш тешелген джерни кенълиги 14 м-ди. Хар тротуарыны кенълиги къаллай бирди?

Бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кёре юлешюу.

393. 12 пионер бир тизгиннъе тизилгендиле, андан сора 2-шер пионерни бирге сюеб, къаумлагъа бёлгендиле.

Ненча кѡаум болгъандыла?

394. 10 тетрадны 2-шерден джайгъандыла. Тетрадла ненча пара кѡурагъандыла?

395. Сабийле 12 челек суу келтиргендиле. Хар джолда 2 челек келтире эдиле. Сабийле ненча кере суугъа баргъан эдиле?

$$12 \text{ чел.} : 2 \text{ чел.} = 6.$$

396. Колхозчу саддан амбаргъа 14 четен алманы ташыды, хар джолда 2 четен келтире эди. Алмаланы барын да ол ненча кере ташыгъанды?

397. Колхозчу тишируу 18 сибиртгини парала этиб байлагъанды. Ненча пара болгъанды?

398. 12 байракъчыкъны суратларын салыгъыз. 2-шер байракъчыкъдан аланы кѡаумлагъа юлешигиз эмда кѡалай юлешгенигизни джазыгъыз.

399. 3-юшерден 12 пионер кѡаумлагъа юлешиннѣендиле. Ненча кѡаум болгъандыла?

$$12 \text{ п} : 3 = 4$$

Д ж у а б ы: 4 кѡаум.

400. 6-да; 9-да; 12-де; 15-де; 18-де ненча ючлюк барды?

6 : 3 = 2

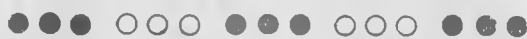
9 : 3 = 3

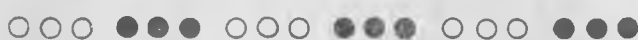
12 : 3 = 4

15 : 3 = 5

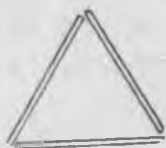
18 : 3 = 6

401. Узунлугъу 12 см болгъан къагъытны 3-юшер см этиб, кесеклеге юлешигиз. Ненча кесек боладыла?

402. Бети сайын 3-юшер сурат джабышдырыб, Коля альбомгъа 15 сурат джабышдыргъанды. Ол суратла альбомну ненча бетин алгъандыла?

403. Юч сернекден ючмюйюш къуараргъа боллукъду. 15 сернекден аллай ненча ючмюйюш къуараргъа боллукъду?

404. Чомур 18 примерни чыгъарыб, аланы хар 3 примерин бир столбик этиб джазды. Столбикле ненча болдула?

405. 9 см узунлугъу болгъан полоска сызыгъыз. Аны 3-юшер см болгъан кесеклеге юлешигиз. Кесекле ненча болдула?

406. Санланы тизгинлерин бардырыгъыз:

1) 3, 6, 9, ..., 30

3) 4, 8, 12, ..., 40

2) 30, 27, 24, ..., 0

4) 40, 36, 32, ..., 0

407. 8-де; 12-де; 16-да; 20-да ненча тёртлюк барды?

8 : 4 = 2

12 : 4 = 3

16 : 4 = 4

20 : 4 = 5

408. Бир чебгеннге 4 метр къумач кетеди. 12 м, 16 м, 20 м къумачдан ненча чебген тигерге боллукъду.

409. 5-ге юлешиуню таблицасын салыгъыз (407-нчи №-ни юлгюсю бла).

410. Бир бояу карандашны багъасы 5 капекди. 20 капекге, 15 капекге аллай ненчашар карандаш сатыб алыргъа боллукъду?

411. 4 сернекден **квадрат** къуараргъа боллукъду. 16 сернекден **ненча квадрат** (бир-биринден башха) къуараргъа боллукъду?

412. Кийим тикген мастерскойда 50 м къумач бар эди. Аны 30 метринден костюмла, кългъан къумачдан чебгенле тикгендиле. Хар чебгеннге 4 м кире эсе, ненча чебген тикгендиле?

413. 1) Классха 60 кългъыт келтиргендиле. 40 кългъытдан сабийле блокнотла, кългъланындан да тетрадла этдиле. Хар тетрадха 5 кългъыт кълорай эсе, ненча тетрадь чыкълды?

2) Классха 60 кългъыт келтирдиле. 40 кългъытдан сабийле блокнотла, кългъланындан 5 бирча тетрадь этдиле. Хар тетрадха ненча кългъыт кълорайды?

414. Окълугълуз эмда примерлени этигиз: биринчи эки примерге хълсаб джарашдыргълыз.

20 м : 5 м 15 см : 5 см 8 сом : 4 сом

20 л : 4 л 16 кг : 4 кг 18 кап. : 3 кап.

12 м : 4 м 10 кг : 5 кг 12 сом : 3 сом

415. 12-де ненча алты барды? 18-де уа?

12 : 6 = 2 ○○○○○○ ○○○○○○

18 : 6 = 3 ○○○○○○ ○○○○○○ ○○○○○○

14-де ненча джети барды?

14 : 7 = 2 ○○○○○○ ○○○○○○

16-да ненча сегиз барды?

16 : 8 = 2 ○○○○○○ ○○○○○○

18-де ненча тогълуз барды?

18 : 9 = 2 ○○○○○○ ○○○○○○

416. 7 кюн бир ыйыкъ болады. 14 кюн ненча ыйыкъ болады?

417. Фабрикада бир кѳумач согѳуучу тиширыу бир джолгѳа 9 станокда ишлейди. 18 станокда ненча кѳумач согѳуучу ишлейди?

418. Эки четенни хар биринде 9-ушар кг алма барды. Посылка этер ючюн аланы 6-шар кг кирген ящик-леге салгѳандыла. Ала посылка этиб иер ючюн ненча ящик керекди?

419. 1) Эки четенде 10-ушар кг джюзюм бар эди. Почтагѳа салыр ючюн 5 кг кирген ящиклеге кѳотаргѳандыла. Ненча ящик керек болду?

2) Эки четенде 20-шар кг джюзюм бар эди. Почтагѳа салыр ючюн 4 тень ящикге кѳотардыла. Хар ящикге ненча килограмм джюзюм салгѳан эдиле?

$$\begin{array}{l} 420. \quad 2 \times 9 : 6 \quad (82-64) : 6 \quad (42-24) : 9 \quad 20 : 4 \\ \quad \quad 4 \times 4 : 8 \quad (70-56) : 7 \quad (53-33) : 5 \quad 18 : 3 \\ \quad \quad 3 \times 6 : 2 \quad (86-70) : 8 \quad (32-16) : 4 \quad 15 : 5 \end{array}$$

421. Хар кюнѳне 20 бетни окѳуб, 60 бетни ненча кюннѳе окѳуб бошаргѳа боллукѳду?

$$60 \text{ бетни} : 20 \text{ бетге} = 3$$

Д ж у а б ы: 3 кюннѳе.

$$\begin{array}{l} 422. \quad 50 : 10 \quad 80 : 40 \quad 40 : 20 \quad 30 \times 2 : 20 \\ \quad \quad 80 : 20 \quad 100 : 20 \quad 60 : 20 \quad 20 \times 4 : 40 \\ \quad \quad 60 : 30 \quad 100 : 50 \quad 90 : 30 \quad 20 \times 5 : 50 \end{array}$$

423. Бир метри 20 сом болгѳан кѳумачдан 80 сомгѳа ненча метр кѳумач алыргѳа боллукѳду?

424. Вера 10 минутха бир конвертни эте эсе, 40 минутха ол ненча конверт этерикди?

425. Пионер лагерге бир школдан 50 пионер, экинчиден 40 пионер келгендиле. Хар юйге 30-ушар пионерни салгѳандыла. Пионерле ненча юйню толтургѳандыла?

426. 1) Учхалакъ ишлерге бир классдан 12 сабий, башха классдан да 18 сабий келгендиле. Ала 10-ушар адамдан талай кѳаум болдула. Ала ненча кѳаум болдула?

2) Учхалакъ ишлерге бир классдан 12 сабий, башха

классдан да 18 сабий келдиле. Ала 10 кѡаумгѡа бѡлюнуб ишледиле. Хар кѡаумда ненча сабий бар эди?

427. Былай тергелген хыйсаб кѡурагъыз:

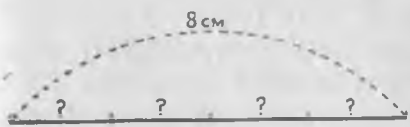
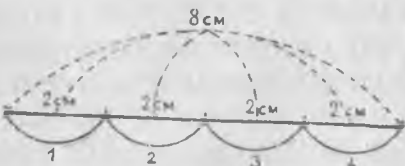

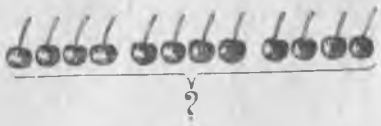
$$100 \text{ кг} : 50 \text{ кг} = 2.$$

Д ж у а б ы : 2 мешок.

$$428. \quad \begin{array}{lll} (34 + 46) : 20 & 60 : (96 - 66) & 18 : 9 \times 8 \\ (52 + 38) : 30 & 80 : (65 - 25) & 20 : 5 \times 3 \\ (63 + 37) : 20 & 100 : (64 - 14) & 16 : 8 \times 7 \end{array}$$

Бир сан башха санны ичинде ненча кере болгъанын кѡалай билирге боллукъду?

Эки тюрлю юлешиюню тенълешдириу.

Тенъ кесеклеге юлешию	Бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кѡре юлешию
<p>429. 1) Узунлугъу 8 см болгъан полосканы 4 тенъ кесеклеге юлешигиз. Хар кесегинде ненча сантиметр боллукъду?</p> $8 \text{ см} : 4 = 2 \text{ см}$	<p>2) Узунлугъу 8 см болгъан полосканы 2-шер см узунлукълары болгъан кесеклеге юлешигиз. Кесекле ненча болдула?</p> $8 \text{ см} : 2 \text{ см} = 4$
<p>430. 1) Сабийле 12 балийни 3-табакъгѡа тенъишер салгъандыла. Хар табакъчыкъгѡа ненча балий салгъандыла?</p> $12 \text{ балийни} : 3 = 4 \text{ балий}$	<p>2) Сабийле 12 балийни, 4-юшер балийден, табакъчыкъларгѡа салгъандыла. Ненча табакъчыкъ керек болгъанды?</p> $12 \text{ балийни} : 4 \text{ балийге} = 3 \text{ (табакъ)}$

431, 432, 433 хыйсабланы окъугъуз да, къайсылары тенъ кесеклеге юлешиу джол бла эмда къайсылары бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кере юлешиу джол бла тергелгенлерин айтыгъыз. Хар хыйсабны джуабын джазыгъыз.

431. 1) 16 м узунлугъу болгъан илкични 4 тенъ кесекге кесгендиле. Хар кесекде ненча метр болгъанды?

2) 20 метр узунлугъу болгъан темир чыбыкъны 5-ишер метр узунлугъу болгъан кесеклеге кесгендиле. Ненча кесек болгъанды?

432. 1) Юч бирча столбикде 12 пример барды. Бир столбикде ненча пример барды?

2) Сохда 15 примерни чыгъарыб, аладан 3 примерни бир столбик этиб джазгъанды. Ала ненча столбик болгъандыла?

433. 1) 12 алманы амма кесини юч туудугъуна тенъ юлешгенди. Хар туудугъуна ненчашар алма джетгенди?

2) 12 алманы амма кесини туудукъларына чачханды, хар бирине 4-юшер алма джетгенди. Амманы ненча туудугъу болгъанды?

434. Демонстрациягъа бир классдан 38 сохда, башхадан 42 сохда чыкыгъандыла. Ала бары да тизгинлешиб колоннагъа сюелгендиле. Хар тизгинде 10 сохда болгъан эсе, ненча тизгин болгъанды?

435. Къайсы столбикде тенъ кесеклеге юлешиу джол бла этилликле джазылгъандыла, къайсы столбикде бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кере юлешиу джол бла этилликле джазылгъандыла. Хар примерни окъугъуз, джуабын табыгъыз.

18 м : 3	18 м : 3 м	80 сом : 20 сом
20 м : 4	20 м : 4 м	60 кап. : 20 кап.
16 см : 2	16 см : 2 см	90 сагъ. : 30 сагъ.
12 л : 3	12 л : 3 л	50 мин. : 10 мин.
15 кг : 5	15 кг : 5 кг	40 гакгыны : 10 гакгыгъа

Биринчи бла экинчи столбиклени кесигиз сайлаб алгъан экишер примерлерине бирер хыйсаб къурагъыз.

Хыйсабла

(эки эм юч амал бла этилген).

436. 1) Бир тахдадан 20 агурча, экинчиден биринчиден эсе 5 агурчагъа аз, ючюнчюден'а экинчиден эсе 3 агурчагъа кёб джыйгъандыла. **Ючюнчю тахдадан ненча агурча джыйгъандыла?**

2) Бир тахдадан 20 агурча, экинчиден биринчиден эсе 5 агурчагъа аз, ючюнчюден'а экинчиден эсе 3 агурчагъа артыкъ алгъандыла. **Юч тахдадан да саулай ненча агурча джыйгъандыла?**

Бу хыйсабланы чыгъаргъан джолларыгъызыны бир-бири бла тенълешдириб кёрюгюз. Экинчи хыйсаб юч амал бла, биринчи уа эки амал бла нек этиледиле?

437. 1) Джашчыкъ 20-шар капекден 3 китаб эмда 15 капекге тетрадра алгъанды. Алгъаныны барыны да багъасы не эди?

2) Джашчыкъ 20-шар капекден 3 китаб эмда 3-юшер капекден 5 къалын тетрадь алгъанды. Алгъаныны барыны да багъасы не эди?

Бу хыйсабланы этген джолларыгъызыны тенълешдиригиз. Биринчи хыйсаб эки амал бла, экинчи хыйсаб юч амал бла нек этиледиле?

438. Колхозну бачхасында 5 сохда 4-юшер четен гардош, 6 сохда 3-юшер четен гардош джыйгъандыла. Саулай да сохдала ненча четен гардош джыйгъандыла?

439. Бир алма терекден 29 кг, экинчиден биринчиден эсе 9 кг-гъа кёб, ючюнчюден'а экинчиден эсе 6 кг-гъа аз алма джыйгъандыла.

Бу хыйсабха сорууланы алай салыгъыз, ол: 1) эки амал бла этилирча, 2) юч амал бла этилирча.

440. Садда алма терекле бла балий терекле ёседиле. Алма терекле 10-ушар береги болгъан 4 тизгин эдиле. Балий терекле уа алма терекледен 15-ге аз эдиле.

Бу хыйсабха сорууланы алай салыгъыз, ол: 1) эки амал бла этилирча, 2) юч амал бла этилирча.

Керелеуню эм юлешуню таблицасы.

3-ню керелеу.

441. Алгъа сѣтда, андан сора сѣтсуз 30-гъа дери санагъыз.

442. Ючле бла санаб чыкъгъан санланы бир-бири ызындан джазыгъыз эмда эсде тутугъуз:

3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30.

443. Ючню къошуу эм керелеу таблицасын этигиз:

000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000
000	0000000

Къошуу	Керелеуню таблицасы
3	$3 \times 1 = 3$
$3 + 3 = 6$	$3 \times 2 = 6$
$3 + 3 + 3 = 9$	$3 \times 3 = 9$
$3 + 3 + 3 + 3 = 12$	$3 \times 4 = 12$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 15$	$3 \times 5 = 15$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 18$	$3 \times 6 = 18$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 21$	$3 \times 7 = 21$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 24$	$3 \times 8 = 24$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 27$	$3 \times 9 = 27$
$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3 = 30$	$3 \times 10 = 30$

7 ючлюкню; 8 ючлюкню; 9 ючлюкню; 6 ючлюкню; 5 ючлюкню; 4 ючлюкню алсанъ ненча боллукъдула?

444. Сынау тахдада сабийле нартюх ёс-дюргендиле. Хар сабакъда 3-юшер нартюх качан болгъанды, эки сабакъда; ючде; бешде; джетиде; тогъузда ненча качан болгъанды?

445. Бир таукъгъа бир айгъа 3 кг мюрзеу керекди. 8 таукъгъа бир айгъа ненча килограмм мюрзеу керекди? 9 таукъгъа уа; 7 таукъгъа уа; 6 таукъгъа уа?

446. Бир ючмюйюшню къураар ючюн 3 сернек керекди. 6 ючмюйюшню; 8 ючмюй-

юшно; 7 ючмююшно къурар ючюн ненча сернек керекди?

447. Сабийле этген суратланы выставкасына 9 сохда 2-шер сурат, 8 сохда уа 3-юшер сурат бергендиле. Выставкагъа бютеу да ненча сурат бергендиле?

$$\begin{array}{r}
 448. \quad 3 \times 6 + 18 \quad 70 - (3 \times 7) \quad 3 \times 8 + 36 \quad 30 : 3 \\
 \quad \quad 3 \times 4 + 88 \quad 90 - (3 \times 8) \quad 7 \times 2 + 45 \quad 60 : 3 \\
 \quad \quad 3 \times 9 + 18 \quad 80 - (3 \times 9) \quad 6 \times 3 + 62 \quad 90 : 3
 \end{array}$$

449. 1) 4 ючлюкню дженъил эмда тынч къалай тергерге боллукъду?

$$\begin{array}{r}
 \underline{3 \times 4 = ?} \quad 3 \times 2 = 6 \\
 \quad \quad \quad 3 \times 2 = 6 \quad \left. \vphantom{\begin{array}{l} 3 \times 2 = 6 \\ 3 \times 2 = 6 \end{array}} \right\} 3 \times 4 = 12
 \end{array}$$

8 ючлюкню дженъил эмда тынч къалай тергерге боллукъду?

$$\begin{array}{r}
 \underline{3 \times 8 = ?} \quad 3 \times 4 = 12 \\
 \quad \quad \quad 3 \times 4 = 12 \quad \left. \vphantom{\begin{array}{l} 3 \times 4 = 12 \\ 3 \times 4 = 12 \end{array}} \right\} 3 \times 8 = 24
 \end{array}$$

6 ючлюкню; 9 ючлюкню; 5 ючлюкню къаумла бла къалай санаргъа боллукъду?

2) Ючлюклени къаумла бла санай, примерлени тергегиз:

$$\begin{array}{ccccc}
 3 \times 2 & 3 \times 4 & 3 \times 3 & 3 \times 3 & 3 \times 5 \\
 3 \times 4 & 3 \times 8 & 3 \times 6 & 3 \times 9 & 3 \times 7
 \end{array}$$

450. Бу тубюнде ючмююшлени къурар ючюн ненча сернек керек боллугъун тергегиз. Тергегенигизни алгъа къошуу бла, артда керелеу бла джазыгъыз.

451. Суратда ненча капек кёргюзюлгенин тергеб чыгъарыгъыз. Тергегенигизни керелеу бла джазыгъыз.

460. Звенода 3-юшер самолёт болуб, 24 самолёт парадда учхандыла. Звенола ненча болгъандыла?

461. 3-юшер кг кирген банкалагъа 21 кг балны къуйгъандыла. Балдан ненча банканы толтургъандыла?

462. Къой бир кюннъе 3 кг биченни ашайды. 27 кг бичен аны ненча кюнюне боллукъду?

$$\begin{array}{llll} 463. & 27 : 3 + 36 & (48 - 24) : 3 & 30 : 3 + 62 \\ & 24 : 3 + 56 & (100 - 82) : 3 & 18 : 3 + 28 \\ & 21 : 3 + 63 & (69 - 54) : 3 & 15 : 3 + 36 \end{array}$$

464. 1) Бир тоб къумачда 12 м болгъанды, экинчиде уа андан 3 м-ге артыкъ болгъанды. Экинчи тобдан сабий костюмла тикгендиле. Хар костюмгъа 3 м къорагъан эсе, ненча костюм тикгендиле?

2) Бир тоб къумачда 12 м болгъанды, экинчиде уа 3 м-ге артыкъ болгъанды. Ол къумачланы барындан да сабий костюмла тикгендиле. Хар костюмгъа 3 м къумач кирген эсе, ненча костюм тикгендиле?

Эки хыйсабны да этилген джолларын бир-бири бла тенълешдиригиз: биринчи хыйсаб эки амал бла, экинчи хыйсаб юч амал бла нек этиледиле.

465. Бояучу 23 терезени бояргъа керек эди. Биринчи сагъатда ол 2 терезени боягъанды, андан сора ол хар сагъат сайын 3-юшер терезени боягъанды. Бютеу терезелени барын да ненча сагъатха боягъанды?

466. Биринчи столбикде къошууну керелеу бла аушдуругъуз эмда 3 ючлюк, 3 джетилик, 3 тогъузлукъ къайсы санланы къурагъанларын эсде тутугъуз.

$$\begin{array}{llll} 7 + 7 + 7 & 7 \times 2 + 7 & 7 + 3 & 27 : 3 \times 2 \\ 8 + 8 + 8 & 8 \times 2 + 8 & 8 + 3 & 21 : 3 \times 2 \\ 9 + 9 + 9 & 9 \times 2 + 9 & 9 + 3 & 24 : 3 \times 2 \end{array}$$

3 тенъ кесекге юлешиу.

467. 3-ге керелеуню таблицасын салыгъыз, андан сора 3 тенъ кесекге юлешиуню таблицасын салыгъыз.

3-ге керелеу	3-ге юлешуу
$1 \times 3 = 3$	$3 : 3 = 1$
$2 \times 3 = 6$	$6 : 3 = 2$
$3 \times 3 = 9$	$9 : 3 = 3$
$4 \times 3 = 12$	$12 : 3 = 4$
$5 \times 3 = 15$	$15 : 3 = 5$
$6 \times 3 = 18$	$18 : 3 = 6$
$7 \times 3 = 21$	$21 : 3 = 7$
$8 \times 3 = 24$	$24 : 3 = 8$
$9 \times 3 = 27$	$27 : 3 = 9$
$10 \times 3 = 30$	$30 : 3 = 10$

468. 6×3 7×3 8×3 9×3 10×3
 $18 : 3$ $21 : 3$ $24 : 3$ $27 : 3$ $30 : 3$

469. 1) Бир кѳумач тобда 22 м кѳумач болгъанды, экинчиде биринчиден эсе 7 м-ге аз болгъанды. Экинчи кѳумач тобдан 3 бирча чебген тикгендиле. Хар чебгеннѳе ненча метр кѳумач кетгенди?

2) Кийим тигиуѳюню 2 кѳумач тобу бар эди: бири — 9 м, экинчиси андан 6 м-ге аз. Саулай кѳумачындан 3 чебген тикгенди. Хар чебгеннѳе ненча метр кѳумач киргенди? Эки хыйсабны да этилген джолларын бир-бири бла тенѳлешдиригиз: биринчи эки амал бла, экинчи уа юч амал бла нек этиледи?

470. Ийнек сауууѳу 27 л сют саугъанды. 9 л сютню ол уллу бидоннѳа, кѳалгъанын, тенѳ юлешиб, 3 гитче бидоннѳа кѳуйгъанды. Хар гитче бидоннѳа ненча литр сют кѳуйгъанды?

471. $21 : 3$ $27 : 3$ $7 \times 3 + 29$ $8 \times 3 - 12$
 $24 : 3$ $18 : 3$ $9 \times 3 - 15$ $9 \times 3 + 18$
 $15 : 3$ $12 : 3$ $6 \times 3 + 36$ $7 \times 3 + 21$

472. $27 : 3 : 3$ $3 \times 7 + 24$ $72 - (30 : 3)$
 $24 : 3 : 4$ $3 \times 9 - 18$ $53 - (15 : 3)$
 $21 : 3 : 7$ $3 \times 8 - 10$ $42 - (21 : 3)$

473. 20-гѳа дери санлада: 1) 3-ге юлешиннѳенленени; 2) 3-ге юлешинмегенленени барын да джазыгъыз.

474. Китабда 70 бет барды. Джашчык биринчи кюн 10 бет окъугъанды, къалгъанын'а хар кюн сайын тенъ окъуб, 3 кюннъе окъугъанды. Бир кюннъе джашчык ненча бет окъугъанды?

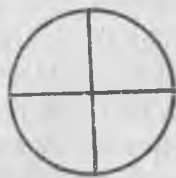
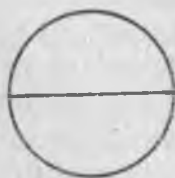
475. Болду саугъагъа 36 суратчык алгъанды. 12 суратчыкны ол кесине къойгъанды, къалгъанларын'а кесини юч тенъине тенъишер бѣлюб чачханды. Хар тенъине ненча сурат джетгенди?

476. 3 м чиллеге 21 сом, 4 м схарлагъа 40 сом бергендиле. Чиллени бир метри схарланы бир метринден неллай бирге учузду?

477.	$27 : 3 \times 2$	$3 \times 9 + 18$	$(54 - 27) : 3$
	$21 : 3 \times 2$	$3 \times 7 + 24$	$(48 - 24) : 3$
	$24 : 3 \times 2$	$3 \times 8 + 21$	$(36 - 18) : 3$
	$18 : 3 \times 2$	$3 \times 6 + 18$	$(88 - 67) : 3$

Санны кесегин табыу.

478. Кругну эки тенъ этгендиле. Кругну джарымын кѣргюзюгюз. Сау кругда ненча джарым барды? Кругну 4 тенъ юлюш этгендиле. Кругну тѣртден бирин кѣргюзюгюз. Сау кругда ненча тѣртден бир кесек барды?

479. 12 клетка узунлугъу болгъан полосканы 4 тенъ кесекге юлешгендиле. Хар кесекге 3-юшер клетка джетгенди. 3-окекини тѣртден бир кесеги.

480. Къагъыт полосканы 4 тенъ кесекге бѣлюгюз да, аланы бирин боягъыз. Сиз полосканы къайсы кесегин боягъансыз? Сау полоскада тѣртден бир ненча кесек барды?

481. Къагъыт полосканы 8 тень кесекге бѣлюгюз, аланы бирин боягъыз. Сиз полосканы ненчадан бирин боядыгъыз? Сау полоскада сегизден бир ненча кесек барды?

482. Аллыгъызгъа 12 таякъчыкъны салыгъыз. Аланы юцен бирин алыгъыз, дагъыда юцен бирин, дагъыда юцен бирин. Юцен бирин къалай алыргъа боллукъду; не этерге керекди? 12 таякъчыкъны юч этиб биринде ненча таякъчыкъ барды?

483. Узунлугъу 10 см болгъан тюз сыз тартыгъыз. Ол сызны беш этиб бир кесегин табыгъыз. 10 см-ни бешден бир кесегинде ненча сантиметр барды?

484. 15 терекни суратларын салыгъыз. Тереклени юцен бирин табыгъыз, аланы тюблерин сызыгъыз.

485. Табыгъыз:

- а) 18-ни; 40-ны; 60-ны; 14-ню; 20-ны джарымларын;
- б) 80-ны; 40-ны; 20-ны; 12-ни; 16-ны тѣртден бирин;
- в) 30-ну; 60-ны; 90-ны; 18-ни; 12-ни юцен бирин.

486. Сохда биринчи кюн китабны 20 бетин окъуду, экинчи кюн'а биринчи кюн окъугъаныны джарымын окъуду. Экинчи кюн сохда ненча бет окъуду? Аны кесигизни китабыгъызда кѣргюзюгюз.

487. Китабны 30 бети барды. Ол бетлени юцен бири окъулса, ненча бет окъуллукъду?

Аны кесигизни китабыгъызда кѣргюзюгюз.

488. Китабны 40 бети барды. Къызчыкъ китабны тѣртден бирин окъуду. Энди ненча бет окъуру къалгъанды?

489. Октябрѣнокла школгъа джюрюрге алкъын джыллары джетмеген сабийчиклеге 30 оюнчакъ этерге дегендиле. Бир кюннѣ ала ол оюнчакъланы юцен бирин этгендиле. Сабийле бир кюннѣ ненча оюнчакъ этгендиле?

490. Столда 20 тетрадь барды. Аланы бешден бири клеткалыдыла, къалгъанлары уа ачыкъ сызлыдыла. Ачыкъ сызлы тетрадла ненчадыла?

491. Бир суткада 24 сагъат барды. Уллу адам сутканы юцен бирин джукъларгъа керекди, сохда уа ан-

дан 2 сагъатны артыкъ джукъларгъа керекди. Сохда ненча сагъат джукъларгъа керекди?

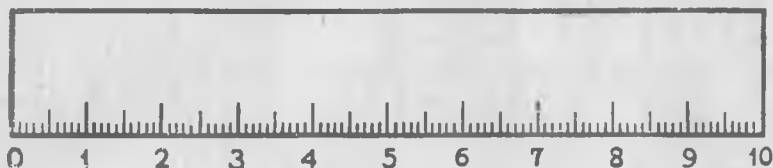
Дециметр.

492. Аллыгъызгъа метрни салыгъыз. Анда ненча сантиметр барды? Метрни джартысын кѣргюзюгюз. Анда уа ненча сантиметр барды?

Метрни бешден бирин кѣргюзюгюз. Метрни бешден бирин къалай табаргъа боллукъду?

Метрни ондан бирин кѣргюзюгюз. Метрни ондан бирин къалай табаргъа боллукъду? Метрни ондан биринде ненча сантиметр барды?

Метрни ондан бирине дециметр дейдиле.

Дециметрде 10 сантиметр барды.

„Дециметр“ деген сѣзню санланы джанында къысхача „дм“ деб джазадыла; сѣз ючюн: 2 дм, 6 дм, 8 дм.

Узунлугъу 1 дм болгъан отрезок сызыгъыз. Къагъытдан дециметр этиб, аны сантиметрлеге бѣлюгюз.

Дециметр бла класс къанъаны узунлугъун эм кенълигин ѳлчелегиз; партаны узунлугъу бла кенълигин, столну баш къанъасыны узунлугъу бла кенълигин ѳлчелегиз. Ёлчелеб табхан санларыгъызны джазыб барыгъыз.

Дециметрде 10 см барды. 2 дм-де; 4 дм-де; 6 дм-де; 3 дм-де; 5 дм-де; 8 дм-де; 10 дм-де ненча сантиметр барды? Бир метрде 10 дециметр барды. 4 метрде ненча дециметр барды? 6 метрде уа; 8 метрде уа; 5 метрде уа; 9 метрде уа?

493.	3×8	$27 : 3$	$100 : 20$	$3 \times 6 : 9$
	2×9	$21 : 3$	$80 : 40$	$2 \times 9 : 6$
	3×7	$24 : 3$	$60 : 20$	$4 \times 4 : 8$
	3×9	$18 : 3$	$90 : 30$	$2 \times 6 : 4$

4-нү керелеу.

494. 1) Алгъа сѳетда, артда сѳетсуз тѳртле бла 40-гъа дери санагъыз. 2) Тѳртле бла санаб чыкъгъан санланы бир-бири ызындан джазыб эсде тутугъуз:
4, 8, 12, 24, 28, 32, 36, 40.

495. 4-нү керелеу таблицасын къурагъыз.

Къошуу	Керелеуно таблицасы
4	$4 \times 1 = 4$
$4 + 4 = 8$	$4 \times 2 = 8$
$4 + 4 + 4 = 12$	$4 \times 3 = 12$
$4 + 4 + 4 + 4 = 16$	$4 \times 4 = 16$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 20$	$4 \times 5 = 20$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 24$	$4 \times 6 = 24$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 28$	$4 \times 7 = 28$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 32$	$4 \times 8 = 32$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 36$	$4 \times 9 = 36$
$4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 40$	$4 \times 10 = 40$

496. Бир къазгъа бир айгъа 4 кг мюрзеу керекди. 6 къазгъа ненча килограмм мюрзеу керекди? 9 къазгъа уа; 7 къазгъа уа; 8 къазгъа уа?

497. Бир литрде 4 стакан сют болады. 6 литрде ненча стакан сют барды? 7; 8; 9 литрде уа?

498. Тетрадны бетинде 4-юшер примери болгъан 6 столбик бла 3-юшер примери болгъан 4 столбик барды. Ол столбиклени барысында да ненча пример барды?

499. Юч къойдан бир джылда 15 килограмм джюн къыркъгъандыла. Бир къойдан ненча килограмм къыркъаргъа боллукъду? Аллай 5; 6; 7; 8; 9 къойдан'а?

500. $4 \times 7 + 14$ $4 \times 8 - 16$ $4 \times 5 : 2$ $4 \times 4 : 8$
 $4 \times 9 + 36$ $4 \times 6 - 12$ $4 \times 3 : 6$ $4 \times 10 \times 2$
 $4 \times 5 + 24$ $4 \times 2 + 28$ $4 \times 6 : 3$ $2 \times 2 \times 7$

501. 1) 8 тѳртнү дженъил эмда тынч къалай тергерге боллукъду?

$$\begin{array}{l} \underline{4 \times 8 = ?} \quad 4 \times 4 = 16 \\ \quad \quad \quad 4 \times 4 = 16 \end{array} \quad \left. \vphantom{\begin{array}{l} \underline{4 \times 8 = ?} \\ \quad \quad \quad 4 \times 4 = 16 \end{array}} \right\} 4 \times 8 = 32$$

6 төртнү дженгил эмда тынч кялай тергерге бол-
лукъду?

$$\underline{4 \times 6 = ?} \quad \begin{array}{l} 4 \times 3 = 12 \\ 4 \times 3 = 12 \end{array} \quad 4 \times 6 = 24$$

2) Төртлени кяумла бла тергеб примерлени этигиз:

$$\begin{array}{ccccc} 4 \times 2 & 4 \times 4 & 4 \times 3 & 4 \times 3 & 4 \times 5 \\ 4 \times 4 & 4 \times 8 & 4 \times 6 & 4 \times 9 & 4 \times 7 \end{array}$$

502. $4 \times 9 + 21$ $4 \times 7 + 30$ $20 : 5 \times 9$
 $4 \times 8 - 28$ $4 \times 6 - 14$ $12 : 3 \times 8$

503. Сернекледен 6 квадрат кяурагъыз. Ол квад-
ратлагъа ненча сернек кетди. Тергегенигизни керелеу
бла джазыгъыз.

504. Харун 8 дугъум кёкенни хар биринден 4 кг
дугъум, 2 гургум кёкенни хар биринден 5 кг гургум
джыйгъанды. Харун бютеу да неллай бир кёгет джый-
гъанды?

505. Адамланы элтирге 9 „Волга“ бла 6 „Москвич“
машина бергендиле. Хар „Волгагъа“ 4-юшер, хар „Мос-
квичге“ 3-юшер адам олтургъанды. Ол машиналагъа
бютеу да ненча адам сыйыннъанды?

506. $4 \times 7 + 28$ $3 \times 9 + 24$ $60 - 36$ $80 : 2 : 2$
 $4 \times 9 + 36$ $3 \times 7 + 15$ $40 - 24$ $40 : 2 : 2$
 $4 \times 8 + 32$ $4 \times 6 + 12$ $80 - 36$ $20 : 2 : 2$

4-юшер юлешиу.

507. Төгерекчикле бла хайырлана, 4-юшер юлешиу-
нү таблицасын джазыгъыз (66-нчы бетде 458-инчи №-ни
юлгюсю бла).

$$\begin{array}{lll} 8 : 4 = 2 & 20 : 4 = & 32 : 4 = \\ 12 : 4 = 3 & 24 : 4 = & 36 : 4 = \\ 16 : 4 = 4 & 28 : 4 = & 40 : 4 = \end{array}$$

508. Юлешигиз да, чыкыгъанларын керелеу бла сынагъыз:

$$\begin{array}{ccccc} 32 : 4 & 24 : 4 & 36 : 4 & 28 : 4 & 8 : 4 \\ 12 : 4 & 40 : 4 & 20 : 4 & 16 : 4 & 4 : 4 \end{array}$$

Тергеу: $32 : 4 = 8$

Сынау: $4 \times 8 = 32$

509. Хар келекге 4-юшер тюйме тигилсе, 28 тюйме ненча келекге джетерикди?

510. Столоваяда хар столну тегерегине 4-юшер олтурса, 32 сохда ненча столну тегерегине олтурлукъдула?

511. Столоваяда 44 адам ашайды. Аладан 8 адам уллу столну джанында олтургъандыла, квалгъанлары уа гитче столланы джанларында 4-юшерден олтургъандыла. Гитче столланы ненчасыны тегерегине олтургъандыла.

$$\begin{array}{llll} \mathbf{512.} & 36 \text{ м} : 4 \text{ м} & 28 \text{ дм} : 4 \text{ дм} & 40 : 4 + 33 \quad 80 - 4 \\ & 32 \text{ л} : 4 \text{ л} & 24 \text{ см} : 4 \text{ см} & 20 : 4 + 88 \quad 60 - 8 \\ & 40 \text{ см} : 2 \text{ см} & 21 \text{ кг} : 3 \text{ кг} & 24 : 3 + 16 \quad 50 - 9 \end{array}$$

513. Эки столбикде 6-шар пример джазылгъанды. Ол примерлени 4-ююн бир столбик этиб джазсакъ, ненча столбик боллукъду?

514. Шиндиклени 4-юшер сомдан сатыб алсакъ, ачха 6 шиндикге джетерикди. Хар шиндикге 3-юшер сом берилсе, ол ачхагъа ненча шиндик алыргъа боллукъду?

$$\begin{array}{llll} \mathbf{515.} & 3 \times 8 : 4 & (16 + 8) : 4 & (40 - 16) : 4 & 2 \times 8 : 4 \\ & 4 \times 6 : 3 & (27 + 9) : 4 & (56 - 28) : 4 & 2 \times 9 : 3 \\ & 2 \times 6 : 4 & (21 + 7) : 4 & (72 - 36) : 4 & 3 \times 6 : 9 \end{array}$$

516. Сегиз коробкада 3-юшер карандаш барды. Ол карандашла коробкагъа 4-юшер салынсала, ненча коробка керек боллукъду?

517. Биринчи столбикде кыюуу керелеу бла ал-машдыргыыз, сора 4 алты, 4 джети, 4 сегиз, 4 то-гъуз кыайсы санланы кыурагъанларын эде тутугъуз.

$$\begin{array}{lll} 6 + 6 + 6 + 6 = \dots & 6 \times 3 + 6 & 6 \times 4 \\ 7 + 7 + 7 + 7 = \dots & 7 \times 3 + 7 & 7 \times 4 \\ 8 + 8 + 8 + 8 = \dots & 8 \times 3 + 8 & 8 \times 4 \\ 9 + 9 + 9 + 9 = \dots & 9 \times 3 + 9 & 9 \times 4 \end{array}$$

Терт тенъ кесекге юлешу.

518. 4-ге керелеуно таблицасын, андан сора 4 тенъ кесекге юлешуно таблицасын кыурагъыз.

4-ге керелеу	4-ге юлешу
$1 \times 4 = 4$	$4 : 4 = 1$
$2 \times 4 = 8$	$8 : 4 = 2$
$3 \times 4 = 12$	$12 : 4 = 3$
$4 \times 4 = 16$	$16 : 4 = 4$
$5 \times 4 = 20$	$20 : 4 = 5$
$6 \times 4 = 24$	$24 : 4 = 6$
$7 \times 4 = 28$	$28 : 4 = 7$
$8 \times 4 = 32$	$32 : 4 = 8$
$9 \times 4 = 36$	$36 : 4 = 9$
$10 \times 4 = 40$	$40 : 4 = 10$

519. 1) 6×4 7×4 8×4 9×4 5×4
 $24 : 4$ $28 : 4$ $32 : 4$ $36 : 4$ $20 : 4$

2) 32-ни; 24-ню; 28-ни; 36-ны 4 тенъ кесекге юлешигиз.

3) 16-ны; 28-ни; 36-ны; 32-ни; 24-ню тертден бир кесегин табыгъыз.

520. Узунлугъу 2 дм болгъан кыагъыт полосканы 4 тенъ кесекге юлешигиз. Хар кесекде ненча сантиметр боллукъду?

521. Детсадха оюнчакъла сатыб алгъандыла: 36 капекден 4 гинджи, 80 капекге паровоз. Гинджиден паровоз нелай бирге багъады?

522. Терт бирча ящикде 32 кг помидор барды. Бир ящикде ненча килограмм помидор барды? Экиде уа; ючде уа?

$$\begin{array}{r}
 523. \quad 16 \text{ сом} : 4 \quad 36 \text{ кг} : 4 \quad 20 : 4 \quad 28 : 4 \\
 \quad \quad 32 \text{ кап.} : 4 \quad 24 \text{ д.м.} : 4 \quad 40 : 4 \quad 32 : 4 \\
 \quad \quad 28 \text{ мин.} : 4 \quad 32 \text{ с.м.} : 4 \quad 36 : 4 \quad 12 : 4
 \end{array}$$

524. 1) 28-ни тёртюнчю кесегине 14-ню кьошу-гъуз. 36-ны тёртюнчю кесегине 45-ни кьошугъуз. 32-ни тёртюнчю кесегине 21-ни кьошугъуз.

2) Къайсы кёбдю: 24-ню тёртден бир кесегими, огъесе 27-ни ючден бир кесегими? 36-ны тёртден бир кесегими, огъесе 27-ни ючден бир кесегими?

$$\begin{array}{r}
 525. \quad 36 : 4 \times 2 \quad 40 : 4 + 63 \quad 4 \times 6 - 6 + 18 \\
 \quad \quad 28 : 4 \times 2 \quad 24 : 4 + 36 \quad 4 \times 8 - 8 + 24 \\
 \quad \quad 16 : 4 \times 8 \quad 32 : 4 + 48 \quad 4 \times 9 - 9 + 27
 \end{array}$$

526. Юч ийнекден саууучу тиширыу 8-ишер л сют саугъанды, сютню барын да 4 кьошуннъа къуйгъанды. Ол хар кьошуннъа ненча литр сют къуйгъанды?

527. Ийнекни бир кюнюне 40 кг аш хазырлагъандыла. Ол ашны тёртден бири биченди, 20 кг-ы чюгюндюрю, къалгъаны—силосду. Ийнекге ненча килограмм силос хазырлагъандыла?

528. Китабны 80 бети барды. Хар кюн сайын тенъ окъуб, къызчыкъ китабны тёртден бир юлюшюн эки кюннъе окъуб бошагъанды. Къызчыкъ бир кюннъе китабны ненча бетин окъуй эди?

$$\begin{array}{r}
 529. \quad (18 + 18) : 4 \quad (73 - 49) : 4 \quad 24 : 4 : 3 : 2 \\
 \quad \quad (14 + 14) : 4 \quad (62 - 50) : 4 \quad 36 : 4 : 3 : 3
 \end{array}$$

Санни талай кере кёб этиу.

530. Ёлканы джасаргъа Азрет 3 джулдузчукъ этди, Написат'а андан эсе 4 кере кёб этди. Написат ненча джулдузчукъ этгенди? Аны къалай билирге бол-лукъду?

Написат 3-ню 4 кере

3-ден төрт кере кёб демеклик, 3-ню 4 кере алыргъа деген магъананы тутады.

$$\underline{3 \text{ джул.} + 3 \text{ джул.} + 3 \text{ джул.} + 3 \text{ джул.}}$$

$$\underline{3 \text{ джул.} \times 4 = 12 \text{ джул.}}$$

Ол себебден, Написат 12 джулдузчукъ этгенди?

531. Класда 2 дежурный барды. Столоваяда уа дежурныйле 3 кере кёбдюле. Столоваяда ненча дежурный барды? Аны къалай билирге боллукъду?

2-ден юч кере кёб демеклик, 2-ни 3 кере алыргъа деген магъананы тутады.

$$2 + 2 + 2, \text{ неда } 2 \text{ деж.} \times 3 = 6 \text{ деж.}$$

Ол себебден, столоваяда 6 дежурный барды.

532. Баш тизгинде 4 төгерек, тюрюндегинде уа төгереклени 3 кере кёб салыгъыз. Тюрю тизгинде ненча төгерек барды?

533. Къызчыкъны бир къолунда 5 капеги барды, экинчисинде уа 4 кере кёбдю. Къызчыкъны бирси къолунда ненча капеги барды?

$$5 \text{ кап.} \times 4 = 20 \text{ кап.}$$

534. Бир кюннъе къой 3 кг бичен ашагъанды, ат'а андан эсе 3 кере кёб ашагъанды. Бир кюннъе ат бла къой биргелей ненча килограмм бичен ашагъандыла?

535. Сеитни 4 маркасы барды. Алийни уа андан эсе 8 кере кёбдю. Эки джашчыкъны да ненча маркалары барды?

536. Биринчи онлукъну санларын бир-бири ызындан джазыгъыз. Аланы хар бирин: 1) 3 кере, 2) 4 кере кёб этигиз.

537. Бир джашчыкъ кыш 4 кг кюл джыйгъанды, экинчи уа андан эсе 6 кере кёб джыйгъанды. Эки джашчыкъ да бирге ненча килограмм кюл джыйгъандыла? Кесигиз ара хайыргъа этген ишлеригизге хыйсаб джарашдыргъыз.

538. Къагъыт гирлянда этерге деб бир кыызчыкъ къагъытдан 4 тогъай этгенди, экинчи кыызчыкъ'а андан 5 кере кёб этгенди. Экинчи кыызчыкъ биринчиден ненча тогъайны артыкъ этгенди?

539. „Билчи“ деген радио берилиуге 8 сабий тынъылагъанды, „Пионер зорькагъа“ уа андан эки кере кёб сабий тынъылагъанды. „Пионер зорькагъа“ ненча сабий тынъылагъанды?

540. Ботинкаланы багъасы 8 сомду, сабий пальто уа андан эки кере багъады. Пальтону багъасы неди?

541. Хусейге 4 джыл болгъанды, атасыны джыллары андан 9 кере кёбдюле. Хусейни атасына ненча джыл болгъанды?

Кесигизни джылыгъыз бла атагъызны неда анагъызны джылыны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

542. Бир чемодан 7 кг тартады, экинчи уа юч кере аурду. Эки чемодан да къаллай бир тартадыла?

543. Алгъын колхозда 4 радиоприёмник бар эди. Энди уа аланы санлары 10 кере кёб болгъанды. Колхозда энди ненча радиоприёмник барды?

544. 5-ни 4 кере; 8-ни 2 кере; 4-ню 9 кере; 3-ню 8 кере; 4-ню 7 кере; 3-ню 9 кере; 4-ню 6 кере кёб этигиз.

Тергелгенин джазыгъыз.

Къалай джазыллыгъы: $5 \times 4 = 20$.

545. Джылны аллында сабийлени 5 юй къоянлары бар эди; джылны аягъына ала 4 кере кёб болдула, дагъыда бир джылдан'а аланы санлары 3 кере кёб болду. Юй къоянланы санлары бир джылдан къаллай бир болду?

546. Бир тизгинде 5 квадратчыкъ, экинчиде уа андан 3 кере кѣб салыгъыз. Экинчи тизгинде ненча квадратчыкъ салыргъа керекди?

Талай бирликге асламды	Талай кере кѣбдю
<p>547. 1) Сол джанында 3 балий барды. Онъ джанында 2 балийге асламды. Онъ джанында ненча балий барды?</p> <p>$3 \text{ балийге} + 2 \text{ балийни} = 5 \text{ балий.}$</p>	<p>2) Сол джанында 3 балий барды. Онъ джанында 2 кере кѣбдю. Онъ джанында ненча балий барды?</p> <p>$3 \text{ балийни} \times 2 = 6 \text{ балий.}$</p>
	
<p>548. 1) Бир коробкада 6 карандаш барды, экинчини андан 3 карандашы артыкъды. Экинчи коробкада ненча карандаш барды?</p>	<p>2) Бир коробкада 6 карандаш, экинчиде андан 3 кере кѣб карандаш барды. Экинчи коробкада ненча карандаш барды?</p>
<p>549. 1) Кѣлекни багъасы 4 сомду, чебген андан 5 сомгъа багъады. Чебгенни багъасы неди?</p>	<p>2) Кѣлекни багъасы 4 сомду, костюм'а андан 5 кере багъады. Костюмну багъасы неди?</p>

550. Къолан ийнекден эртденбла 5 л сют саугъандыла, кюнортада уа андан 3 л-ге артыкъ саугъандыла. Эртденбла да, кюнортада да биргелей ненча литр сют саугъандыла?

551. Къонъурдан эртденбла 5 л сют саугъандыла, кюнню къалгъан заманында уа 3 кере кѣб сют саугъандыла. Къонъурдан бютеу да бир кюннѣе ненча литр сют саугъандыла?

552. Примерлени эсде тергегиз да, андан сора джазыгъыз.

4-ню 8-ге кѣб этигиз; 4-ню 8 кере кѣб этигиз.
3-ню 7-ге кѣб этигиз; 3-ню 7 кере кѣб этигиз.

30-ну 3-ге кѣб этигиз; 30-ну 3 кере кѣб этигиз.
4-ню 9-гъа кѣб этигиз; 4-ню 9 кере кѣб этигиз.

1) **Санны талай кере кѣб этер ючюн** не этерге керекди?

2) **Санны талай бирликге кѣб этер ючюн** не этерге керекди?

553. Примерлени окъугъуз да, эсде тергегиз (къошуугъа примерлени окъугъан сагъатда былай айтыгъыз: „Талай бирликге кѣб этерге“, керелеуге примерлени окъугъан сагъатда уа „мынча кере кѣб этерге“).

$40 + 3$	4×9	$27 + 23$	$4 \times 2 + 16$
40×2	$4 + 9$	$36 + 24$	$5 \times 2 + 35$
$20 + 5$	3×8	30×3	$49 + 7 + 8$
20×5	$3 + 8$	$30 + 3$	$20 \times 2 \times 2$

554. 3 сызны тартыгъыз: биринчини узунлугъу 4 см болгъан, экинчини узунлугъу биринчиден 3 кере узун болгъан, ючюнчюню узунлугъу экинчиден 3 см-ге узун болгъан. Ючюнчю сызны узунлугъу неллай бирди?

555. Почтальон колхозгъа 4 телеграмма келтиргенди, письмола телеграммаладан 8 кере кѣб эдиле, газетле уа письмоладан 12 кере аслам эдиле. Почтальон ненча газет келтирген эди?

556. Эки хыйсаб къурагъыз: биринде 4 кг-ны 8 кере кѣб этерча; экинчисинде 4 кг-ны 8 кг-гъа кѣб этерча.

557. Ёлканы джасаргъа Надя 4 оюнчакъ этгенди, Ханий Надыдан 3 кере кѣб этгенди, Балдан'а Ханийден 5 оюнчакъны артыкъ этгенди. Балдан ненча оюнчакъ этгенди?

558. Дженъил тергерге юренигиз:

$1 \times 2 \times 2 \times 2 \times 2$	$10 \times 2 \times 2 \times 2$	$3 \times 3 \times 3$
$1 + 2 + 2 + 2 + 2$	$10 + 2 + 2 + 2$	$2 \times 2 \times 9$
$3 \times 2 \times 2 + 12 + 12$	$20 \times 2 \times 2 + 20$	$80 : 4 : 4$
$4 \times 2 \times 2 + 16 + 16$	$30 \times 2 + 20 + 20$	$90 : 3 : 3$

5-ни керелеу.

559. Бешле бла 50-ге дери санагъыз да, чыкъгъанларын джазыгъыз:

5, 10, 15, ... 50

5 бешлик; 6 бешлик; 7 бешлик; 8 бешлик; 9 бешлик; 10 бешлик къайсы санланы къуарарыкъдыла.

Бешле бла санагъандан чыкъгъан санланы алгъы бурун къошуу халда джазыгъыз, андан сора керелеу таблица этиб джазыгъыз (495-инчи №-деги таблицагъа ушаш).

560. Бир бабушха бир айгъа 5 кг мюрзеу керекди. 5 бабушха бир айгъа ненча килограмм мюрзеу керекди? 9 бабушха уа? 6 бабушха уа? 8 бабушха уа? 7 бабушха уа?

561. Нартюх джанъы чыкъгъан заманында хар кюннюне 5 см ёседи. 5 кюнден нартюхню мийиклиги неллай бир боллукъду? 6; 7; 8; 9; 10 кюнден'а?

562. Солтан „Конек Горбунок“ деген китабны сатыб алгъанды. Ол аны багъасына 5-ишер капек 8 монета, 10 капеклик бир монета бергенди. Китабны багъасы неллай бирди?

563. Пионерле демонстрациягъа тебрегенлеринде 5-ишер болуб 9 тизгинъе сюелгендиле, 2 адамлары байракъ бла алларына сюелгендиле. Демонстрациягъа неллай бир пионер баргъанды?

$$\begin{array}{lll} 564. & 5 \times 3 + 15 & 5 \times 6 - 15 & 5 \times 7 + 54 \\ & 5 \times 8 + 35 & 5 \times 5 - 12 & 5 \times 9 - 18 \\ & 5 \times 4 + 25 & 5 \times 8 - 28 & 5 \times 6 - 16 \end{array}$$

565. 1) 4 бешликни; 8 бешликни; 6 бешликни; 9 бешликни; 7 бешликни дженъил эм тынч тергерге къалай боллукъду?

2) Бешликлени къаумла бла санай, бу примерлени тергегиз:

$$\begin{array}{ccccc} 5 \times 2 & 5 \times 4 & 5 \times 3 & 5 \times 3 & 5 \times 5 \\ 5 \times 4 & 5 \times 8 & 5 \times 6 & 5 \times 9 & 5 \times 7 \end{array}$$

566. Санланы кесигиз салыб, бу хыйсабланы этигиз.

1) Лиза беш таукъ бла тёрт бабушха къарайды. Бир

айны ол кѣанатлыланы асырар ючюн Лизаны ненча килограмм мюрзеу болургъа керекди?

2) Сабийлени 9 таукълары, 5 кѣазлары эм 4 бабушлары барды.

Ала ол кѣанатлыланы асырар ючюн неллай бир мюрзеу хазырларгъа керекдиле?

567. Адам бир сагъатха 5 километр баргъанды. Поезд андан 10 кере дженгил баргъанды. Легковой автомобиль бир сагъатха поездден 2 кере кѣб баргъанды. Легковой автомобиль бир сагъатха ненча километр баргъанды?

568. Кѣлекни багъасы 5 сомду, костюмгъа кѣлекден эсе 6 кере кѣб бергендиле, пальто ючюн'а костюмдан эсе 65 сомгъа аслам бергендиле. Пальтону багъасы неллай бирди?

$$\begin{array}{rcl} \mathbf{569.} & 5 \times 7 & 80 - (5 \times 5) & 5 \times 6 : 3 \\ & 5 \times 9 & 90 - (5 \times 3) & 5 \times 8 : 4 \\ & 4 \times 7 & 70 - (4 \times 6) & 5 \times 4 : 2 \end{array}$$

570. Квадрат салыгъыз, суммасындан 75 чыгъыб ойлашдыруу квадрат болурча, аны бош клеткаларын алай толтуругъуз.

	25	
	5	30

5-ишер юлешюу.

571. 5-ни керелеу таблица бла хайырланыб, 5-ишер юлешюу таблицаны салыгъыз.

Керелеу	Юлешюу
$5 \times 1 = 5$	$5 : 5 = 1$
$5 \times 2 = 10$	$10 : 5 = 2$
$5 \times 3 = 15$	$15 : 5 = 3$
$5 \times 4 = 20$	$20 : 5 = 4$
$5 \times 5 = 25$	$25 : 5 = 5$
$5 \times 6 = 30$	$30 : 5 = 6$
$5 \times 7 = 35$	$35 : 5 = 7$
$5 \times 8 = 40$	$40 : 5 = 8$
$5 \times 9 = 45$	$45 : 5 = 9$
$5 \times 10 = 50$	$50 : 5 = 10$

572. Беш ненча кере барды: 30-да, 40-да, 25-де, 35-де, 45-де? 25; 40; 35 чыгъар ючюн ненча 5 алыргъа керекди?

573. Юлешигиз да, аны тюзюн-терсин керелеу бла сынагъыз.

$$\begin{array}{cccccc} 30 : 5 & 50 : 5 & 15 : 5 & 35 : 5 & 10 : 5 & \\ 45 : 5 & 25 : 5 & 20 : 5 & 40 : 5 & 5 : 5 & \end{array}$$

574. Узунлугъу 3 *дм* болгъан къагъыт полосканы хар бирини узунлугъу 5 *см* болгъан кесеклеге юлешигиз. Кесекле ненча болдула?

575. Класда 35 октябрёнок барды. Ала 5-ишер болуб бёлюнуб, джулдузчукълагъа юлешиннъендиле. Класда октябрёнок джулдузчукъла ненчадыла?

$$\begin{array}{cccccc} 576. & 30 : 5 \times 3 & 25 : 5 \times 9 & 15 : 5 \times 9 & 45 - 20 & \\ & 45 : 5 \times 2 & 35 : 5 \times 3 & 50 : 5 \times 8 & 70 - 36 & \\ & 40 : 5 \times 2 & 20 : 5 \times 8 & 10 : 5 \times 7 & 45 - 18 & \end{array}$$

577. Анамы 85 сому бар эди. Ол 60 сомуна пальто алды, къалгъан ачхасына, хар метри 5-ишер сомдан, талай метр къумач алды. Анам ненча метр къумач алды?

578. Пионерле кеслерини шохларына 50 *кг* кёгет джибергендиле. Ала улуу ящикге 20 *кг* алма салгъандыла, талай гитче ящикге уа 5-ишер *кг* джюзюм салгъандыла. Джюзюмю бла ненча ящик болгъанды?

$$\begin{array}{cccccc} 579. & 2 \times 10 : 5 & 90 : 3 : 5 & (50 - 25) : 5 & (17 + 18) : 5 & \\ & 4 \times 10 : 5 & 80 : 2 : 5 & (70 - 35) : 5 & (26 + 19) : 5 & \\ & 3 \times 10 : 5 & 100 : 2 : 5 & (90 - 45) : 5 & (50 - 15) : 5 & \end{array}$$

580. Ира ... капекге ручкала алгъанды, хар ручканы багъасы ...-ишер капекди. Санла табыгъыз, соруула салыгъыз, хыйсабны чыгъарыгъыз.

$$\begin{array}{cccc} 581. & 1) & 45 : 5 \times 2 & 36 : 4 \times 3 & 5 \times 6 : 3 \\ & & 35 : 5 \times 3 & 28 : 4 \times 2 & 5 \times 8 : 4 \\ & & 40 : 5 \times 2 & 21 : 3 \times 3 & 5 \times 4 : 5 \\ & & 30 : 5 \times 4 & 27 : 3 \times 2 & 4 \times 6 : 3 \end{array}$$

2) Санланы тизгинин аягына дери бардыргъыз: 50, 45, 40, ... 0.

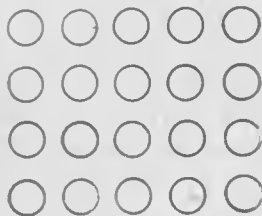
582. Ненча таякъчыкъ болгъанын алгъа тизгинле бла, аны ызындан столбикле бла санагъыз. Тергенигизни джазыгъыз.

583. Эки примерни тенълешдириб кёрюгюз.

1) $6 \times 3 = 18$; 2) $3 \times 6 = 18$.

584. Тёгерекчиклени алгъа тизгинле бла, андан сора столбикле бла санагъыз. Чыкъгъанларын джазыгъыз эм тенълешдиригиз.

585. Бу примерлени экишер-экишер тенълешдиригиз эм оюм этигиз:

1) $5 \times 4 = 20$

2) $4 \times 5 = 20$

$5 \times 4 = 4 \times 5$

1) $4 \times 6 = 24$

2) $6 \times 4 = 24$

$4 \times 6 = 6 \times 4$

Керелеуде санланы орунларын аушдурургъа боллукъду. Аны ючюн чыгъар джуабы тюрленмейди.

586. Примерлени джазыб алыгъыз, соруу белгини орнуна сан салыгъыз:

$5 \times 6 = 6 \times 5 = 30$

$4 \times 6 = 6 \times ? =$

$3 \times 8 = ? \times 3 =$

$3 \times 7 = ? \times 3 =$

$3 \times 9 = ? \times ?$

$4 \times 7 = ? \times ?$

587. Санланы орунларын алмашдыруу бла тергегиз эм чыкъгъанларын эсде тутугъуз:

$6 \times 5 =$

$7 \times 5 =$

$8 \times 5 =$

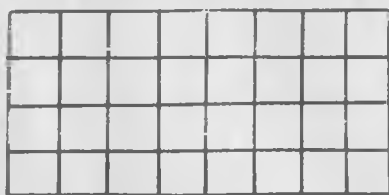
$9 \times 5 =$

588. Тюзмюйюш квадратчыкълагъа юлешиннъенди. Анда ненча квадратчыкъ барды? Сегидул былай тергегенди:

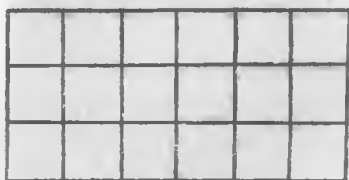
$$8 \text{ кв.} \times 4 = 32 \text{ кв.}$$

Борис башха тюрлю тергегенди:

$$4 \text{ кв.} \times 8 = 32 \text{ кв.}$$

Сегидул къалай сагъыш этгенин эмда Борис къалай сагъыш этгенин айтыгъыз.

589. Бу тюзмюйюште ненча квадратчыкъ барды? Эки тюрлю джол бла тергегиз эм тергегенигизни джазыгъыз.

590. Бир залда 10-ушар шиндиги болгъан 5 тизгин, башха залда уа 5-ишер шиндиги болгъан 10 тизгин барды. Эки залда да шиндиклени санларын тергемегенлей не айтыргъа боллукъду?

5 тень кесекге юлешю.

591. 5-ге керелеуню таблицасын къурагъыз эм джазыгъыз, андан сора 5 тень кесекге юлешюню таблицасын (75-инчи бетде 518-инчи №-дегине ушаш).

592. 1) 30; 40; 25; 35; 45, 20 чыгъарыр ючюн 5-ге къайсы санны керелерге керекди?

2) 45-ни, 35-ни, 40-ны, 30-ну 5-ге юлешгенде ненча чыгъарыкъды?

3) 50-ни, 40-ны, 30-ну, 20-ны, 35-ни, 25-ни бешден бир кесегин табыгъыз.

593. Узунлугъу 3 дм болгъан къагъыт полосканы 5 тень кесекге юлешигиз. Хар кесекде ненча сантиметр боллукъду?

594. Бир ийнек бла 5 къой бир кюннъе 27 кг чюгюндюр ашагъандыла. Ийнек 12 кг ашагъанды. Хар къой ненча килограмм чюгюндюр ашагъанды?

595. Бир стол бла 5 шиндикни багъасы 42 сомду. Столну багъасы 12 сомду. Бир шиндикни багъасы неди?

$$596. \begin{array}{l} 45 : 5 \quad 30 : 5 \quad (29 + 16) : 5 \quad (24 + 16) : 5 \\ 35 : 5 \quad 50 : 5 \quad (86 - 36) : 5 \quad (92 - 57) : 5 \\ 25 : 5 \quad 40 : 5 \quad (100 - 75) : 5 \quad (70 - 55) : 5 \end{array}$$

597. Эсде дженъил тергерге юренигиз.

$$\begin{array}{l} 5 \times 8 \times 2 : 4 : 5 \quad 4 \times 5 \times 5 : 2 : 5 \quad 5 \times 6 : 10 \\ 90 : 3 : 5 \times 3 : 2 \quad 3 \times 8 : 4 \times 5 : 3 \quad 4 \times 6 : 3 \\ 60 : 2 \times 3 : 9 : 5 \quad 40 : 5 \times 3 : 4 \times 5 \quad 5 \times 8 : 10 \end{array}$$

598. Соруула салыб бу хыйсабланы этигиз:

1) 2 м узунлугъу болгъан джыджымны 5-ишер дециметр узунлугъу болгъан кесекле этиб кесдиле.

2) 2 м узунлугъу болгъан джыджымны 5 тень кесек этиб кесдиле.

599. Сабий юйге 50 л сют келтиргендиле. Ол сютню бешден бирин эртден ушхуурда ичгендиле, къалгъаныны джартысын кюнортада ичгендиле. Кюнортада ненча литр сют ичгендиле?

600. Тигиу мастерскойда 60 м къумач бар эди. Аны юч этиб биринден чебгенле, андан къалгъаныны тёрт этиб биринден келекле этгендиле. Келекlege ненча метр къумач къорагъанды?

601. Бир ташчы 5 минутха 40 кырпычны, экинчи ташчы уа юч минутха 60 кырпычны салгъандыла. Экинчи ташчы бир минутха биринчи ташчыдан эсе неллай бир кырпычны артыкъ сала эди?

602. Карандашны багъасы ... капекди, линейка карандашдан ... кере багъады, пенал'а линейкадан ... капекге багъады. Санла табыб, сорууун салыб, хыйсабны тергегиз.

603. Санланы тизгинлерин бардыргъыз:

- 1) 6, 12, 18, ..., 60 3) 8, 16, 24, ..., 80
2) 7, 14, 21, ..., 70 4) 80, 72, 64, ..., 0

604. Бу примерле тюз этилген эселе сынаб кёрюгюз:

$$\begin{array}{l} 5 \times 9 - 27 = 18 \quad (12 + 28) : 5 = 8 \quad 45 : 5 : 3 = 3 \\ 5 \times 7 + 38 = 72 \quad (18 + 17) : 5 = 7 \quad 30 : 5 : 3 = 2 \end{array}$$

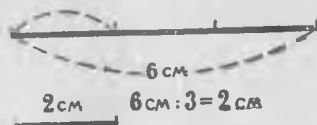
Санны талай кере аз этиу.

605. Эки тюз сыз салыргъа керекди: бирини узунлугъу 6 см, экинчини андан юч кере гитче болгъан. Экинчи сызны узунлугъу неллай бир боллукъду?

Узунлугъу 6 см болгъан сызны 3 кере аз къалай этерге боллукъду?

6 см-ни 3 кере аз этиу деген, 6 см-ни къуру ючден бир кесегин алыргъа демекликди.

Алай этер ючюн 6 см-ни 3-ге юлеширге керекди.

$$6 \text{ см} : 3 = 2 \text{ см.}$$

Ол себебден, экинчи сызны узунлугъу 2 см болургъа керекди.

606. Халитни 8 юй къояны барды, Айшатны къоянлары уа андан 2 кере аздыла. Айшатны ненча къояны барды?

8-ни 2 кере къалай аз этерге боллукъду?

8-ни 2 кере аз этер ючюн 8-ни джарымын алыргъа керекди.

Алай этер ючюн 8-ни эки тенъ кесекге юлеширге керекди.

$$8 \text{ къ.} : 2 = 4 \text{ къ.}$$

Ол себебден, Айшатны 4 къояны барды.

607. 28-ни 4 кере аз этигиз. Алай этер ючюн не этерге керекди?

608. 1) Бир тизгинде 8, башхасында уа андан 4 кере аз квадрат салыгъыз. Экинчи тизгинде ненча квадрат салыргъа керекди? Аны къалай билирге боллукъду? 2) Сол джанына 18 таякъчыкъ, онъ джанына андан 3 кере аз таякъчыкъ салыгъыз. Онъ джанында ненча таякъчыкъ салыргъа керекди? Аны къалай билирге боллукъду?

609. Бу санланы хар бирин 5 кере аз этигиз: 35-ни, 45-ни, 30-ну, 40-ны, 25-ни, 15-ни, 20-ны.

610. 1) Бирини узунлугъу 12 см, экинчиси андан 3 кере гитче (къысха) болгъан полоска этигиз. 2) Бирини 16 клеткасы болгъан, экинчисини андан 4 кере аз (алаша) болгъан эки столбик салыгъыз. Бу санланы хар бирин: 36-ны, 24-ню, 32-ни, 20-ны, 28-ни, 16-ны 4 кере аз этигиз.

611. Бир къызчыкъ 18 салфеткагъа итиу ургъанды, экинчи къызчыкъ'а биринчиден эсе 3 кере аз салфеткагъа итиу ургъанды. Эки къызчыкъ да биргелей ненча салфеткагъа итиу ургъандыла?

612. Школну джарытыр ючюн патеген лампа бла хайырлангъан заманда школ айына 10 сом төлей эди. Школгъа электричество салгъанларында, айына 5 кере аз төлеб башлады. Электричество чыракъ ючюн школ ненча сом төлейди?

613. Тамада классланы сохдалары школну терезелерин тазалай эдиле. 24 терезени тазалагъанларындан сора, тазаланныкъ андан 4 кере аз терезе къалгъанды. Сохдала бютеу да ненча терезени тазаларгъа керек эдиле?

614. Азретге 10 джыл болгъанды. Таня Азретден эки кере джашды. Анасы уа Азретден юч кере тамадады, Танягъа ненча джыл болгъанды? Анасына ненча джыл болгъанды?

615. 1) 80-ны 2 кере аз этигиз, андан ары да эки кереге аз этиуню мадар таусулгъунчу бардыргъыз. Тергелиб чыкъгъанланы тизгиннге джазыгъыз. 2) 90-ны 3 кере аз этигиз; андан чыкъгъанны 3 кере аз, андан чыкъгъанны 2 кере аз, андан чыкъгъанны да

5 кере аз этигиз. Тергелиб чыкыгъанын тизгиннъе джазыгъыз.

616. Сууну керосинкада къайнатыр ючюн 18 минут керекди, газ плитада уа—3 кере аз заман керекди. Газ плитада суу ненча минутха къайнарыкъды?

617. Агъачны къол бла къанъа этиб джарыр ючюн 50 минут керекди, электричество мычхы бла уа аны 10 кере дженъил этерге боллукъду. Агъачны электричество мычхы бла къанъала этиб ненча минутха джарыргъа боллукъду?

$$\begin{array}{lll}
 618. & 3 \times 8 = 16 & 45 : 5 = 45 & 36 : 4 \times 3 \\
 & 4 \times 9 = 18 & 35 : 5 = 28 & 25 : 5 \times 9 \\
 & 5 \times 7 = 20 & 32 : 4 = 48 & 30 : 5 \times 4
 \end{array}$$

Талай бирликге аз этиу	Талай кере аз этиу
<p>619. 1) Къайын терекни тюбюнде 8 джуа, нызыны тюбюнде андан 2 джуагъа аз ёсгенди. Нызыны тюбюнде ненча джуа ёсгенди? 8 джуадан —2 джуаны=6 джуа.</p>	<p>2) Къайын терекни тюбюнде 8 джуа, нызыны тюбюнде андан 2 кере аз джуа ёседи. Нызы терекни тюбюнде ненча джуа ёседи? 8 джуаны : 2 = 4 джуа.</p>
<p>620. 1) Надя джазыуъгъа 18 минут, окъууъгъа уа 3 минутха кем къоратханды. Надя окъургъа ненча минут къоратханды?</p>	<p>2) Вера джазыуъгъа 18 минут, окъууъгъа уа 3 кере аз заман къоратханды. Вера окъууъгъа ненча минут къоратханды?</p>
<p>621. 1) Манаф 80 минутну ойнаб, айланыб келгенди, дерслерин хазырларгъа андан 20 минутха аз заман ийгенди, китаб окъургъа дерслерин этгенден эсе 5 минутха аз заман къоратханды. Китаб окъургъа Манаф ненча минут къоратханды?</p>	<p>2) Зурум 80 минутну ойнаб, айланыб келгенди, дерслерин хазырларгъа андан эсе 2 кере аз заман ийгенди, китаб окъургъа дерслерин этгенден эсе 2 кере аз заман ийгенди. Зурум китаб окъургъа неллай бир заман къоратханды?</p>

Талай бирликге аз этиў	Талай кере аз этиў
<p>622. 1) Бу санланы 5-ге аз этигиз: 42-ни, 56-ны, 71-ни, 80-ны, 100-ню.</p> <p>Бу санланы 10-нъа аз этигиз: 16-ны, 32-ни, 56-ны, 70-ни, 96-ны.</p>	<p>2) Бу санланы 5 кере аз этигиз: 35-ни, 25-ни, 45-ни, 40-ны, 30-ну;</p> <p>Бу санланы 10 кере аз этигиз: 20-ны, 30-ну, 70-ни, 90-ны, 100-ню.</p>

623. 1) Санны талай бирликге аз этер ючюн не этерге керекди? 2) Санны талай кере аз этер ючюн'а?

624. Декабрда булут кюнле 15, хауасы тюрлене тургъан кюнле андан 3 кюннъе аз, къар джаўгъан кюнле ўа тюрлене тургъанладан 3 кере аз болгъандыла. Тюрлене тургъан ненча кюн болгъанды? Къар джаўгъан ненча кюн болгъанды?

625. Дерсле бошалгъандан сора дежурныйле: 1) классны ариўлагъандыла; 2) юй къоянлагъа аш бергендиле; 3) гокга ханслагъа суў къуйгъандыла, аланы букъуларын сюртгендиле. Биринчи ишлерине аланы джарым сагъатлары кетгенди, экинчи ишлерине, биринчи ишлеринден эсе юч кере аз заман ийгендиле, ючюнчю ишлерине ўа, экинчи ишлеринден эсе 5 минутха аз заманлары кетгенди. Саўлай ишлени барына да дежурныйлени къаллай бир заманлары кетгенди?

626. Бу примерлени тетрадха джазгъан заманыгъызда точкаланы орунларына хар бир примерни керекли амал белгилерин салыгъыз:

$$3 \dots 8 = 24$$

$$4 \dots 9 = 36$$

$$32 \dots 4 = 8$$

$$3 \dots 8 = 11$$

$$4 \dots 9 = 13$$

$$28 \dots 4 = 7$$

$$45 \dots 5 = 9$$

$$27 \dots 3 = 9$$

$$40 \dots 16 = 34$$

$$45 \dots 5 = 50$$

$$27 \dots 3 = 24$$

$$18 \dots 18 = 26$$

627. Ийнекге бир суткагъа: 9 кг бичен, андан 3 кере аз къышхыр, къышхырдан 5 кере кёб силос, силосдан эсе 10 кг-гъа артыкъ чюгюндюр бергендиле. Бир суткагъа ийнекге хар тюрлю ашдан ненча килограмм берилгенди?

628. Унух юйде 6 примерни тергегенди.

$$5 \times 9 - 32 = 13$$

$$5 \times 7 - 36 = 71$$

$$5 \times 8 + 16 = 24$$

$$45 : 5 + 85 = 94$$

$$30 : 5 + 78 = 84$$

$$3 : 9 - 18 = 8$$

Унух тергегенин анасына кѣргюзгенинде, ол: „Бир примерни терс этгенсе“,—деб алай айтханды.

Бютеу примерлени тергегиз да халатын табыгъыз.

6-ны керелеу.

629. Алтышар бла 60-гъа дери санагъыз. Алтышар-ла бла санагъаныгъызны джуабларын джазыгъыз:

6, 12, 18 ..., 60.

630. Былай алсакъ: 2 алтыны; 3 алтыны; 4 алтыны; ..., 10 алтыны, къаллай санла боллукъдула?

631. Бу примерледе къошууну керелеу бла алмашындырыб тергегиз эм тергегенигизни джазыгъыз:

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$$

$$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + =$$

632. 6-гъа керелеуню таблицасын къурагъыз эм эс-де тутугъуз.

633. Бир ыйыкъда 6 окъуу кюн барды. 4 ыйыкъда; 6 ыйыкъда; 8 ыйыкъда ненча окъуу кюн барды?

634. Октябрь байрамдан къышхы солуу кюнлеге дери 7 ыйыкъ бла 2 кюн барды. Ол заманны ичинде ненча окъуу кюн барды?

635. Полланы джуаргъа сабийле 4 кере 6-шар челек, 3 кере да 5-ишер челек суу келтирдиле. Сабийле саулай да ненча челек суу келтирдиле?

636. $6 \times 7 + 42$ $6 \times 9 - 12$ $6 \times 2 + 12$ $30 : 5 \times 7$

$6 \times 5 - 15$ $6 \times 4 + 24$ $6 \times 8 - 24$ $24 : 4 \times 9$

$6 \times 6 - 18$ $6 \times 8 + 18$ $6 \times 7 + 28$ $18 : 3 \times 6$

637. Алтыланы экишер, ючюшер, төртюшер алыб, къаумла бла санагъыз:

$$\begin{array}{ccccc} 6 \times 2 & 6 \times 4 & 6 \times 3 & 6 \times 3 & 6 \times 5 \\ 6 \times 4 & 6 \times 8 & 6 \times 6 & 6 \times 9 & 6 \times 7 \end{array}$$

638. 6-ны 5 кере; 9 кере; 7 кере; 6 кере; 4 кере; 8 кере кѣб этигиз.

Тергеб чыгъаргъаныгъызны былай джазыгъыз:
 $6 \times 5 = 30$.

639. Ташчы бир минутха 6 кырпыч салыргъа керек эди, ол'а 4 кере кѣб салады. Ташчы нормасын ненча кырпычха артыкъ толтурады?

640. Ёлканы джасар ючюн Анисатдан 6 байракъчыкъ эт деб тилегендиле, ол'а 4 кере кѣб этгенди. Анисат тилегенлеринден эсе ненча байракъчыкъгъа артыкъ этгенди?

641. Сабийле кеслерини классда библиотекачыкъларына ал кюн 6 китаб, экинчи кюн 3 кере кѣб, ючюнчю кюн'а биринчи кюнден 5 кере кѣб келтиргендиле. Сабийле юч кюнню ичинде бютеу да ненча китаб келтиргендиле?

642.

$$\begin{array}{cccccc} 6 \times 6 & 6 \times 3 & 6 \times 9 + 27 & 18 : 3 \times 7 \\ 6 \times 8 & 6 \times 4 & 6 \times 7 + 36 & 24 : 4 \times 9 \\ 6 \times 5 & 6 \times 2 & 6 \times 10 - 45 & 30 : 5 \times 6 \end{array}$$

6-шар юлешиу.

643. Алтыгъа юлешиуно таблицасын салыгъыз (82-нчи бетде 571-инчи №-ге ушаш).

644. 4-де, 30-да, 54-де, 48-де ненчашар алты барды?

645. 36; 24; 60; 12; 18; 30; 42 чыгъар ючюн ненча 6 алыргъа керекди?

646. 30; 42; 48 болур ючюн 6-ны не саннга керелерге керекди?

647. 3 дм узунлугъу болгъан къагъыт полосканы хар биринде 6-шар сантиметр болгъан кесеклеге юлешигиз. Кесекле ненча болдула?

648. Юлешигиз эм чыкыгъанын керелеу бла сынагъыз:

$$\begin{array}{ccccc} 42 : 6 & 54 : 6 & 24 : 6 & 30 : 6 & 12 : 6 \\ 30 : 6 & 48 : 6 & 18 : 6 & 60 : 6 & 6 : 6 \end{array}$$

649. Бир ыйыкъда 6 иш кюн барды. 48 иш кюн ненча ыйыкъ болады? 54 иш кюн ненча ыйыкъ болады?

650. Альбомну хар бетине 6-шар суратдан, 30 сурат джабышдырылгъанды, 4-юшер суратдан'а 20 сурат джабышдырылгъанды. Альбомда бютеу да суратла джабышдырылгъан ненча бет барды?

$$\begin{array}{lll} \mathbf{651.} & (27 + 27) : 6 & 30 : (63 - 57) & 4 \times 9 : 6 \\ & (24 + 24) : 6 & 24 : (22 - 16) & 3 \times 8 : 6 \\ & (21 + 21) : 6 & 36 : (34 - 28) & 2 \times 9 : 6 \end{array}$$

652. Кесигиз сорууларын салыб, бу хыйсабланы чыгъарыгъыз:

1) Дежурныйле 30 адамгъа стол хазырлай эдиле. Хар 6 адамгъа бир тюзорун салыргъа тыйыншылды. Ненча ...?

2) Сабийле 24 къангъачыкъдан чыбычкълагъа аш юйчюкле этгендиле. Хар юйчюкге 6-шар къангъачыкъ кетгенди.

3) 36 кг печеньени 6-шар кг кирген ящиклеге къуйдула.

4) 30 октябрёнок сабий джулдузчукълагъа юлешиннъендиле. Хар джулдузчукъда 5-ишер сабий бар эди.

653. Школ сабийле бир айгъа 30 кг мюргеуню таукълагъа, 40 кг мюргеуню уа бабушлагъа хазырлагъандыла. Бир таукъгъа бир айгъа 3 кг, бир бабушха уа 5 кг мюргеу къорайды. Таукъладан бабушладан къайсыла кёб эдиле эмда ненчагъа кёб эдиле?

654. Шерифат 40 бети болгъан китабны, аны кърнашы 48 бети болгъан китабны окъуй эдиле.

Шерифат кюнюне 5 бетни, аны кърнашы уа 6 бетни окъуй эдиле. Аланы къайсысы китабны алгъа окъуб бошарыкъды?

$$\begin{array}{l}
 655. \quad (23 + 19) : 6 \quad 6 \times (51 - 42) \quad 42 : 6 \times 3 + 29 \\
 \quad \quad (11 + 13) : 6 \quad 6 \times (90 - 83) \quad 54 : 6 \times 3 + 73 \\
 \quad \quad (20 + 28) : 6 \quad 6 \times (40 - 32) \quad 32 : 4 \times 3 + 26 \\
 \quad \quad (18 + 18) : 6 \quad 6 \times (59 - 53) \quad 30 : 6 \times 7 + 35
 \end{array}$$

656. Санланы орунларын алмашдырыб, примерлени алай тергегиз эмда чыкыгъанларын эсде тутугъуз.

$$\begin{array}{l}
 7 \times 6 = 6 \times 7 \quad 7 \times 3 \quad 8 \times 3 \quad 9 \times 3 \\
 8 \times 6 = \quad \quad 7 \times 6 \quad 8 \times 6 \quad 9 \times 6 \\
 9 \times 6 =
 \end{array}$$

6 тень кесекге юлешюү.

657. 6 тень кесекге юлешюүню таблицасын салыгъыз (75-инчи бетде 518-инчи №-ге ушаш).

658. Бу санланы 6 тень юлюшге бөлсек неллай биришер чыгъарыкъды: 48-ни, 30-ну, 24-ню, 36-ны?

659. 24-ню, 18-ни, 36-ны, 54-ню, 30-ну, 42-ни 6 кере аз этигиз.

660. 12-ни, 60-ны, 48-ни, 42-ни, 54-ню алтыдан бирин табыгъыз.

661. 3 дм узунлугъу болгъан полосканы 6 тень кесекге юлешигиз. Хар кесекде ненчашар сантиметр болукъду?

662. Юйде 6 бирча электричество лампочка барды. Джандыргъанлыкъларына бир джылгъа 18 сом бергендиле. Бир лампочкасы болгъан неллай бир телегенди? 2-си болгъан'а? 3-юсю болгъан'а?

663. Джангы джыллыкъ ёлкагъа сабийле агъашчыкълардан 48 харс этгендиле, фонарчыкъланы аладан 6 кере аз этгендиле, чабакъчыкъланы фонарчыкълардан эсе 2 кере аз этгендиле. Сабийле ненча чабакъчыкъ этгендиле?

664. „Усда къолла“ деген кружокда 24 сохда барды. Аланы алтыдан бири ёлкагъа 10-ушар джулдузчукъ этгендиле. Ала ненча джулдузчукъ этгендиле.

665. Классда 36 сохда барды. Аланы алты этиб бири школгъа джюрюмеген сабийлеге 5-ишер оюнчакъ этгендиле. Сохдала ненча оюнчакъ этгендиле?

<u>666.</u>	18 : 6 × 8	24 : 6 × 9	48 : 6 × 3	6 × 7
	36 : 6 × 7	54 : 6 × 2	45 : 5 × 3	7 × 6
	30 : 6 × 9	42 : 6 × 3	28 : 4 × 3	6 × 6

667. 36-ны алтыдан бир кесегими, огъесе 25-ни бешден бир кесегими кѣбдю? 24-ню тѣртден бир кесегими, огъесе 48-ни алтыдан бир кесегими кѣбдю? Эмда неллай бирге кѣбдю?

668. 42-ни алтыдан бир кесегими, огъесе 45-ни бешден бир кесегими кѣбдю? 27-ни ючден бир кесегими, огъесе 36-ны тѣртден бир кесегими азды? 80-ны джарымымы, огъесе 90-ны ючден бирими азды эмда неллай бирге азды?

669. 1) 30 кг-ны 6 кг-гъа аз этигиз. 30 кг-ны 6 кере аз этигиз.

2) 24 м-ни 6м-ге аз этигиз. 24 м-ни 6 кере аз этигиз.

3) 42-ни 6-гъа аз этигиз. 42-ни 6 кере аз этигиз. Биринчиге эки хыйсаб къурагъыз.

670. Дерследен сора учаргъа баргъандыла: чанала бла 6 сабий, лыжалада андан эсе 5 кере кѣб, конѣклада уа лыжаладан эсе 3 кере аз. Конѣкла бла учаргъа ненча сабий баргъанды?

671. 40 сохда учхалакъ эте эдиле. Аланы 4-юсю суу ташый эдиле, къалгъанлары уа 6 къаумгъа тень юлешиниб къар ариулайдыла. Хар къаумда ненча сохда болгъанды?

672. Бу хыйсабланы этигиз, аланы теньлешдиригиз. Аланы санлары бирча бола тургъанлай башха тюрлю джолла бла нек этиледиле?

1) Столоваяда 30 кг туй, андан 6 кг-гъа аз принч бар эди. Принчни 6 этиб бирин ашарыкъгъа къоратдыла. Принчден ненча килограмм къоратдыла?

2) Столоваяда 30 килограмм туй, андан 6 кг-гъа аз принч бар эди. Саулай экисини 6 этиб бирин ашарыкъгъа къоратдыла. Экисинден да ненча килограмм къоратдыла?

673. Этиллик амалланы белгилерин салыб, примерлени алай джазыгъыз:

$$\begin{array}{lll} 6 \dots 7 = 42 & 6 \dots 9 = 54 & 48 \dots 6 = 42 \\ 6 \dots 7 = 13 & 5 \dots 7 = 35 & 48 \dots 6 = 8 \\ 6 \dots 9 = 15 & 5 \dots 7 = 12 & 30 \dots 6 = 5 \end{array}$$

Хыйсабла

(бирге келтириу джол бла этилген).

674. 4 тюймеге 20 капек бергендиле. Бир тюймени багъасы неди? Аллаи юч тюймени багъасы неди?

675. 3 м къумачны багъасы 12 сомду. 5 м къумачны багъасы неди?

Хыйсабда берилгенни къысхартыб джазыу:

$$3 \text{ м} — 12 \text{ сом}$$

$$5 \text{ м} — ?$$

676. 6 бидоннъа, тенъ юлешиб, 18 литр сютно къуйгъандыла. 4 бидонда неллай бир сют барды?

677. Беш бирча банкагъа 15 кг бал къуйгъандыла. 3 банкада ненча килограмм бал барды?

678. Легковой машинада 6 сагъатха 36 литр бензин кюйген эди. 4 сагъатха уа ненча литр бензин кюйген эди?

679. 18 клеткасы болгъан къагъыт полосканы 6 тенъ кесекге юлешигиз. 4 кесекде ненча клетка барды? 2 кесекде уа? 5 кесекде уа?

680. Кийим усда 16 м къумачдан 4 бирча чебген этгенди. 3 чебгеннге ненча метр къумач кетгенди.

681. 24 м схарладан 8 бирча костюм этгендиле; 5 костюмгъа ненча метр схарла къорагъанды?

682. 5 къойгъа кюнюне 15 кг бичен бередице. 8 къойгъа уа ненча килограмм бичен бередице?

683. Къыш эки атха 6 кг зынтхы бередице. 10 атха уа ненча килограмм зынтхы бередице?

684. Суратха къараб хыйсаб джарашдырыгъыз эмда аны чыгъарыгъыз.

685. Суратха къараб хыйсаб къурагъыз эмда аны чыгъарыгъыз.

686. Лалаш 2 коробка карандаш, Ахлау аллай 5 коробка карандаш сатыб алгъандыла. Лалаш кесини карандашларына 40 капек бергенди. Ахлау кесини карандашларына нелай бир берирге керекди?

687. Тёрт бирча машина бла 80 мешок гардош келтириб, 3 машинаны кьотардыла. Ненча мешок гардошну кьотардыла?

688. 5 ящикде 50 кг джюзюм бар эди. 4 ящик джюзюмню сатдыла. Ненча килограмм джюзюм сатдыла?

689. Тёрт чебген тигерге кийим усдагъа 20 м кьумач бергендиле. Ол юч чебгенни тигиб бошады. Ненча метр кьумачны кьоратды?

690. Акга барыны да аурлугъу 15 кг болгъан, 5 бирча пакетни алыб келе тургъанлай, Исса тюбеб, 2 пакетни келтирирге болушханды. Исса ненча килограмм келтиргенди?

691. Бу берилгенлеге кёре хыйсабла джарашдыргъыз эмда аланы чыгъарыгъыз.

1) 4 карандаш—8 капек
3 — „ — — ?

2) 5 кёлекге—15 м
3 кёлекге—?

692. 4×6 $32 : 4$ 20×3 $3 \times 8 : 4$
 4×9 $24 : 4$ 40×2 $4 \times 6 : 3$
 4×7 $36 : 4$ 30×3 $2 \times 8 : 4$

693. 5×8 $30 : 5$ 6×4 $48 : 6 \times 2$
 5×6 $45 : 5$ 6×8 $30 : 6 \times 9$
 5×7 $35 : 5$ 6×7 $54 : 6 \times 2$

7-ни керелеу.

694. 70-ге дери джетиле бла санагъыз. Джетиле бла саналыб чыкыгъанланы кыйырдан башлаб бош клеткалагъа джазыгъыз.

7			28			49			
---	--	--	----	--	--	----	--	--	--

695. 2 джети; 3 джети; 4 джети; 5 джети ..., 10 джети не санланы къурайдыла?

696. 7-ни керелеу таблицасын салыгъыз эмда эсде тутугъуз.

697. Бир ыйыкъда джети кюн барды. Февральда 4 ыйыкъ болгъанды. Февральда ненча кюн болгъанды?

698. Сабийлени джети ана юй къоянлары бар эди; ала-ны 2-си 9-ушар бала; 5-си уа 7-шер бала табхандыла. Бары да ненча бала табхандыла?

699. Бир колхозда иш кюннъе 7 кг гардош, 6 кг овощ, 3 кг мюрзеу бла 1 сом ачха бергендиле. Бир ыйыкъгъа колхозчу тишируу 9 иш кюн этгенди. Гардошдан, овощладан, мюрзеуден, ачхадан аны ючюн анъа неллай бир берликдиле?

$$\begin{array}{cccc} 700. & 7 \times 5 + 35 & 7 \times 3 + 21 & 7 \times 6 - 21 & 7 \times 8 \\ & 7 \times 9 - 49 & 7 \times 8 - 28 & 7 \times 4 + 28 & 8 \times 7 \\ & 7 \times 6 + 42 & 7 \times 7 - 42 & 7 \times 2 + 14 & 7 \times 9 \end{array}$$

701. Къаумла бла 4 джетини; 8 джетини; 7 джетини; 6 джетини; 9 джетини къалай дженъил эмда тынч тергерге боллукъду?

702. Джетилени къаумла бла санаб, примерлени тергиз:

$$\begin{array}{ccccc} 7 \times 2 & 7 \times 4 & 7 \times 3 & 7 \times 3 & 7 \times 5 \\ 7 \times 4 & 7 \times 8 & 7 \times 6 & 7 \times 9 & 7 \times 7 \end{array}$$

703. Бу тюбюнде санла чыгъар ючюн не санланы бир-бирлерине керелерге керекди (керелеу таблица бла): 14; 21; 28; 35; 42; 56; 63; 48; 36?

Примерле: $14 = 7 \times 2$ $21 = 3 \times 7$
 $14 = 2 \times 7$ $21 = 7 \times 3$

704. От этиучю бир суткагъа 92 кг кёмюр кюйдю-рюрге керек эди. Ол'а кёмюрню аяулу къоратханды да, джанъыз 85 кг кюйдюргенди. От этиучю бир ыйыкъ-гъа (7 кюннъе) неллай бир кёмюрню хайыргъа къалдыргъанды?

705. Агъач усдагъа бир раманы этер ючюн 55 минут керек эди. Ол аны 48 минутха этиб битдиргенди. Агъач усда 10 рама этсе, ненча минутну хайыргъа къалдырлыкъды?

706. Ишчи бир сагъатха 5 тогъай этгенди. Джанъы машинала салгъанларында, ол бир сагъатха 12 тогъай этиб тебрегенди. Ишчи джети сагъатлыкъ иш кюнде ненча тогъайгъа аслам этиб тебрегенди?

$$\begin{array}{lll} 707. & 7 \times 9 - 35 & (30 - 23) \times 6 & 7 \times (11 - 6) \\ & 7 \times 7 - 21 & (40 - 33) \times 8 & 7 \times (12 - 8) \\ & 7 \times 4 + 42 & (50 - 45) \times 9 & 7 \times (16 - 8) \end{array}$$

7-шер юлешию.

708. 7-шер юлешиюну таблицасын къурагъыз (82-нчи бетдеги 571-инчи №-ге ушаш).

709. 1) 21-ни 7-ге юлешгенде; 2) 35-ни 7-ге юлешгенде, неллай бир боллугъун тегерекчиклени юлешию бла кегрюзюгюз.

710. 42-де; 63-де; 56-да; 28-де ненча джети барды?

711. 49; 35; 63; 21; 70; 42 чыгъар ючюн 7-ни къайсы санлагъа керелерге керекди?

712. Юлешигиз эмда аны керелеу бла сынагъыз:

$$\begin{array}{lllll} 63 : 7 & 56 : 7 & 21 : 7 & 14 : 7 & 54 : 6 \\ 28 : 7 & 35 : 7 & 42 : 7 & 49 : 7 & 42 : 6 \end{array}$$

713. Пекарня хар кюннъе 7-шер мешок будай ун къоратады. 35 мешок будай ун ненча кюннъе боллукъду?

714. Пионерле сабий юйге 7-шер кг кирген ящикледе 16 кг алма бла 12 кг кертме джибергендиле. Пионерле сабий юйге кегетлери бла ненча ящик джиберген эдиле?

715. Нурсият суратланы альбомгъа джарашдыргъанды. Хар бетине 5-ишерден 10 суратны салгъанды, 7-шерден 35 суратны салгъанды. Нурсият суратла бла ненча бетни толтургъанды?

$$\begin{array}{l}
 716. \quad 56 : 7 \quad 28 : 7 \quad 35 : 7 + 56 \quad 63 : 7 \times 2 \\
 \quad \quad 63 : 7 \quad 42 : 7 \quad 49 : 7 + 35 \quad 49 : 7 \times 8 \\
 \quad \quad 14 : 7 \quad 70 : 7 \quad 42 : 7 + 36 \quad 45 : 5 \times 3
 \end{array}$$

717. Пионерле кѳошчулагѳа китабла джыйгѳандыла эмда аланы пачкалагѳа кѳысхандыла: хар пачкада 7-шер китабдан 28 китабны, 6-шар китабдан 30 китабны. Сорууун салыгѳыз эм хыйсабын чыгѳарыгѳыз.

718. 55 л сютню кѳошунлагѳа кѳуйгѳандыла. 2 кѳошуннѳа 10-ушар литр кѳуйгѳандыла, кѳалгѳан сютню уа, 7-шер литр кирген гитче кѳошунлагѳа кѳуйгѳандыла. Гитче кѳошунладан ненчасы керек болгѳанды?

$$\begin{array}{l}
 719. \quad (68 - 40) : 7 \quad (29 + 34) : 7 \quad (22 + 20) : 7 \\
 \quad \quad (70 - 35) : 7 \quad (17 + 39) : 7 \quad (79 - 30) : 7
 \end{array}$$

720. Примерлени терегиз эм артда столбикде чыкѳ-гѳанланы эсде тутугѳуз.

$$\begin{array}{l}
 7 \times 8 = 8 \times ? = \quad 7 \times 10 = ? \times ? = \quad 8 \times 7 = \\
 7 \times 9 = 9 \times ? = \quad 7 \times 6 = ? \times ? = \quad 9 \times 7 =
 \end{array}$$

721. Фатима бла Соня тобну атыб аугѳа тюшюредиле. Хар тюшгенине 7 очко саналады. Оюн бошалгѳандан сора, Фатиманы 35 очкосу, Соняны 21 очкосу болгѳанды. Фатима Сонядан тобну аугѳа ненча керекѳ тюшюргенди?

$$\begin{array}{l}
 722. \quad 49 : 7 \times 5 \quad 35 : 7 \times 9 \quad 28 : 4 \times 6 \quad 42 : 6 \times 7 \\
 \quad \quad 42 : 7 \times 8 \quad 63 : 7 \times 3 \quad 35 : 5 \times 8 \quad 21 : 3 \times 9 \\
 \quad \quad 21 : 7 \times 9 \quad 42 : 6 \times 8 \quad 70 : 7 \times 5 \quad 14 : 7 \times 8
 \end{array}$$

723. Джети тень кесекге юлешиу таблицаны кѳурагѳыз. (75-инчи бетде 518-инчи №-ге ушаш.)

724. 35; 49; 21; 56; 28; 42 чыгѳар ючюн, 7-ге не санланы керелерге керекди?

725. 56-ны, 28-ни 63-ню, 21-ни 7-ге юлешигиз. 35-ни, 49-ну, 14-ню, 42-ни 7 керек аз этигиз.

726. Атха бир ыйыкыгъа 28 кг зынтхы бериледи. Атха 9 кюннѳе ненча килограмм зынтхы берирге керекди?

727. Колхозда 63 агъач юй ишлегендиле, ташдан'а 7 кере аз ишлегендиле. Колхозда бютеу да ненча юй ишленнѳенди?

728. Арифметикадан сынау ишни 42 сохда толтургъанды. Аланы джетиден бири „3“ алгъанды, 7 сохда „4“, къалгъанлары уа „5“ алгъандыла. Ненча сохда „5“ алгъанды?

$$\begin{array}{l} 729. \quad (23 + 26) : 7 \quad 28 : (52 - 45) \quad (91 - 28) : 7 \\ \quad (17 + 18) : 7 \quad 42 : (91 - 84) \quad (37 - 19) : 9 \\ \quad (28 + 28) : 7 \quad 63 : (15 - 8) \quad (48 - 32) : 8 \end{array}$$

730. 7 конвертге 35 капек тѳлегендиле. Аллай 6 конвертни багъасы неди?

731. Трактор 7 сагъатха 49 л патегенни кюйдюргенди. Ол 9 сагъатха ненча литр патеген кюйдюрлюкдю?

$$\begin{array}{l} 732. \quad 7 \times 6 = 42 \quad \text{Бу примерлеге ушаш кѳураб} \\ \quad 6 \times 7 = 42 \quad \text{былай башланнѳан} \\ \quad 42 : 6 = 7 \quad \text{примерлени тергегиз:} \\ \quad 42 : 7 = 6 \quad 7 \times 5; \quad 7 \times 3; \quad 7 \times 4. \end{array}$$

733. Мерекебге, мелге эмда губкагъа 90 капек берилгенди. Мерекебни багъасы 63 капекди, мелни багъасы 7 кере учузду. Губканы багъасы неди?

734. Къагъытха, карандашлагъа эмда перолагъа 1 сом тѳлегендиле. Къагъытны багъасы 70 капек эди, карандашны багъасы уа 7 кере учуз эди. Пероланы багъалары не эди?

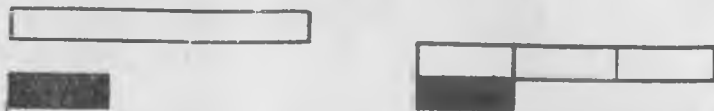
735. Былай башланнѳан примерлени столбиклерин (732-инчи №-ге ушаш) кѳурагъыз эмда тергеб чыгъарыгъыз:

$$6 \times 5; \quad 6 \times 4; \quad 4 \times 8; \quad 3 \times 9.$$

Санланы теньлешдириү

(бир сан бир сандан ненча кере уллу неда гитче болгъанды).

736. Акъ полоска къара полоскадан ненча кере узунду? Къара полоска акъ полосканы ичине тамам 3 кере сыйынады. Ол себебден акъ полоска къара полоскадан 3 кере узунду.

737. Башында чыбыкъда 9 суюкчик, тюбюндегинде уа 3 суюкчик бардыла. Башында чыбыкъны суюкчиклери тюбюндегиледен ненча кере кёбдюле?

738. Сол къолунда 4 карандаш, онъ къолунда 12 карандаш барды. Онъ къолунда сол къолундан эсе ненча кере кёб карандаш барды?

$$12 \text{ кар.} : 4 \text{ кар.} = 3.$$

Джуа б: 3 кере кёбдю.

739. Сол къолунда онъ къолундан эсе ненча кере аз карандаш барды? (738-инчи хыйсабха къарагъыз).

$$12 \text{ кар.} : 4 \text{ кар.} = 3$$

Джуа б: 3 кере азды.

740. Башындагъы отрезок тюбюндегинден ненча кере узунду?

741. Баш тизгинде 12 байракъчыкъны, туб тизгинде 3 байракъчыкъны суратын салыгъыз.

1) Туб тизгинден эсе баш тизгинде байракъчыкъла ненча кере кѣбдюле?

2) Баш тизгинден эсе туб тизгинде байракъчыкъла ненча кере аздыла?

Тергелгенин джазыгъыз.

742. Узунлугъу 8 см, кенълиги 2 см болгъан тюзюйюш сызыгъыз. Узунлугъу кенъинден ненча кере кѣб болгъанын билигиз.

743. Ненча кере:

Ненча кере:

3 м-ден 15 м кѣбдю?	4 л 16 л-ден азды?
6 кг-дан 18 кг кѣбдю?	2 сагъат 18 сагъатдан азды?
20 капекден 60 капек кѣбдю?	6 сом 36 сомдан азды?
6-дан 24 кѣбдю?	28-ден 7 азды?
7-ден 49 кѣбдю?	45-ден 5 азды?

744. Пионер звено болушлукъ этген школуна 9 китаб джыярыкъ болуб, 27 китаб джыйгъанды. Звено борчун ненча кере толтургъанды?

745. Чиллени метрини багъасы 7 сомду, кашемер къумачны метри 28 сомду. Кашемер чилледен ненча кере багъады?

Кашемерден чилле ненча кере учузду?

746. Темир кесек 36 кг тартады, уллулугъу аны тенъли болгъан агъач кесек'а 4 кг тартады.

Темир агъачдан ненча кере аурду?

Агъач темирден ненча кере дженъилди?

747. Поезд бир сагъатха 50 км барады, джаяу адам 5 километр барады. Поезд адамдан ненча кере дженъил джюрюйдю?

748. Классны узунлугъу 7 м-ди, коридорну узунлугъу 21 м-ди.

Коридор классдан ненча кере узунду? Класс коридордан ненча кере къысхады?

Кесигизни классыгъызны, школугъузда коридорну узунлукъларын, кенъликлерин тенълешдиригиз.

749. Сорууларын салыб бу хыйсабланы чыгъарыгъыз:

1) Бир пионер отряд 8 кг, экинчи отряд'а 24 кг эмен чѳртлеуюк джыйгъандыла. ... ненча кере ... ?

2). Ручканы узунлугъу 16 см-ди, перону узунлугъу 4 см-ди. ... ненча кере ... ?

3) Бир килограмм помидорну багъасы 70 капекди, 1 кг гардошну багъасы 10 капекди. ... ненча кере ... ?

750. Хар эки санны башындагъыла тюбюндегиледен ненчашар кере кѳб болгъанларын билигиз. Тергеу-леригизни джазыгъыз.

56	36	42	49	45
7	4	6	7	5

751. Хар эки санны башындагъыла тюбюндегиледен ненчашар кере аз болгъанларын билигиз. Тергеу-леригизни джазыгъыз.

7	6	5	4	3
28	48	30	32	27

752. Мычхыны багъасы 80 капекди, эки чѳгючню багъасы уа 40 капекди. Мычхычыкъ чѳгючден ненча кере багъады?

753. Эки тюб джабыугъа 8 сом, джуургъаннъа уа 16 сом бергендиле. Тюб джабыу джуургъандан ненча кере учузду?

754. Бидонда 32 л сют, юч кѳшунда уа 24 л сют барды. Бидонда кѳшундан эсе ненча кере кѳб сют барды?

755. Къызчыкъ 20-шар капекден 2 лента алды. Джашчыкъ 4-юшер капекден 2 м джассы чалыу алды. Джашчыкъ чалыугъа тѳлегенден эсе, къызчыкъ лентагъа ненча кере кѳб тѳлегенди.

756. Къызчыкъ 40-ышар капекден 2 м лента алгъанды. 2 м джассы чалыугъа 8 капек тѳлегенди. 1 м чалыу 1 м лентадан ненча кере учузду?

757. Башында 8 байракъчыкъ барды. Тюбюнде 2 байракъчыкъ барды.

Башында байракъла тюбюндегиледен ненча кере кѣбдюле?

$$8 \text{ байракъны} : 2 \text{ байракъгъа} = 4$$

Башында байракъла тюбюндегиледен неллай бирге кѣбдюле?

$$8 \text{ байракъдан} - 2 \text{ байракъны} = 6 \text{ байракъ.}$$

758. Юню сол джанында 12 нызы, онъ джанында 4 нызы терекчик ѳседиле. Сол джанында онъ джанындан эсе ненча кере кѣб нызы терек ѳседи? Сол джанында онъ джанындан эсе нызыла ненчагъа кѣбдюле?

Ненча кере кѣбдю	Ненчагъа кѣбдю
<p>759. 1) Умар 15 китаб, Осман'а 5 китаб окъугъандыла. Осман окъугъан китабладан Умар окъугъан китабладан ненча кере кѣбдюле? $15 \text{ китаб} : 5 \text{ китаб} = 3.$ Дж у а б ы : 3 кере кѣб. 760. 1) Джанджаулукуню багъасы 90 кап., къолджаулукуню уа—30 капекди. Къолджаулуку джанджаулукудан ненча кере учузду? 761. 1) 2 аякъны багъасы 80 капекди, стаканны уа—60 капекди. Аякъ стакандан ненча кере багъады?</p>	<p>2) Умар 15 китаб, Осман'а 5 китаб окъугъандыла. Умар Османдан эсе ненча китаб аслам окъугъанды? $15 \text{ китаб} - 5 \text{ китаб} = 10 \text{ китаб.}$ Дж у а б ы : 10 китабха аслам. 2) Джанджаулукуню багъасы 90 кап., къолджаулукуню уа—30 капекди. Къолджаулуку джанджаулукудан неллай бирге учузду? 2) 2 аякъны багъасы 80 капекди, юч стаканны уа—60 капекди. Аякъ стакандан неллай бирге учузду?</p>

762. Наратны мийиклиги 18 м-ди, алма терекни мийиклиги уа 6 м-ди. ... ненча кере...? (Сорууун толусу бла салыб, хыйсабны этигиз).

763. Наратны мийиклиги 18 м-ди, алма терекни мийиклиги уа 6 м-ди.

... ненча метрге...? (Сорууун толу салыб, хыйсабны этигиз).

764. Бу хыйсаблагъа тюрлю-тюрлю соруула салыб этигиз.

1) Урунуугъа юретиу дерсде Хауа 6 джулдузчукъ, Пачахан 12 джулдузчукъ этгендиле.

2) Субботникде комсомолчу 60 кг, пионер 20 кг темир джыйгъандыла.

3). Бёчгеде 100 л, гитче челекде 10 л суу барды.

765. Бир отрезок бирси отрезокдан ненча сантиметрге кысхады?

Бир отрезок бирси отрезокдан ненча кере кысхады?

766. Ненча кере

Ненчагъа

7 м-ден 56 м кёбдю?

18 сагъатдан 24 сагъат кёбдю?

4 л-ден 32 л кёбдю?

25 кап.-ден 40 кап. кёбдю?

42 кг-дан 6 кг азды?

60 сомдан 14 сом азды?

35 см-ден 5 см азды?

32 сагъатдан 8 сагъат азды?

767. 1) Бир сан бир сандан ненча кере кёб неда аз болгъанын билир ючюн; 2) бир сан бир сандан неллай бирге кёб неда аз болгъанын билир ючюн не этерге керекди?

768. Школну буфетине 4-юшер килограмм кирген 2 ящик печенье бла 8-ишер кг кирген 3 ящик алма келтирдиле. Алмала печеньеден ненча кере аур эдиле? Алмала печеньеден ненча килограммгъа аур эдиле?

18 м

6 м

769. 15 м узунлугъу болгъан къанъаны сабийле тенъ кесекге кесгендиле, 18 м узунлугъу болгъан къанъаны уа—3 тенъ кесекге кесгендиле.

Ол кесеклени узунлукъларын тенълешдиригиз: 1) ... ненча кере ... ? 2) ... ненчагъа... ?

Хыйсабха чертёж этигиз: бир клетканы 1 метрге санаб этигиз.

770. Бир джерден 100 кг гардош къазыб алыб, 2 мешокга къуйдула, экинчи джерден'а 90 кг гардош къазыб алыб, 3 мешокга къуйдула. Гардошлары болгъан мешокланы аурлукъларын тенълешдиригиз.

771. Бу джорукъну окъугъуз эмда эсде тутугъуз:

Бир сан бир сандан ненча кере кёб неда аз болгъанын билир ючюн, уллу санны гитче санна юлеширге керекди.

772. Ненча кере кёбдю:

Ненчагъа кёбдю?

$3 \times 3 - \text{ден } 6 \times 6 ?$

$4 \times 7 - \text{ден } 7 \times 8 ?$

$5 \times 2 - \text{ден } 5 \times 8 ?$

$3 \times 9 - \text{дан } 6 \times 9 ?$

$3 \times 2 - \text{ден } 7 \times 6 ?$

$4 \times 9 - \text{дан } 5 \times 9 ?$

$2 \times 4 - \text{ден } 3 \times 8 ?$

$9 \times 2 - \text{ден } 3 \times 7 ?$

773. Ненча кере азды:

Ненчагъа азды:

$6 \times 4 - \text{ден } 2 \times 3 ?$

$7 \times 8 - \text{ден } 7 \times 6 ?$

$4 \times 9 - \text{дан } 3 \times 3 ?$

$6 \times 8 - \text{ден } 5 \times 7 ?$

$4 \times 8 - \text{ден } 2 \times 2 ?$

$6 \times 7 - \text{ден } 7 \times 3 ?$

$1 \times 8 - \text{ден } 1 \times 4 ?$

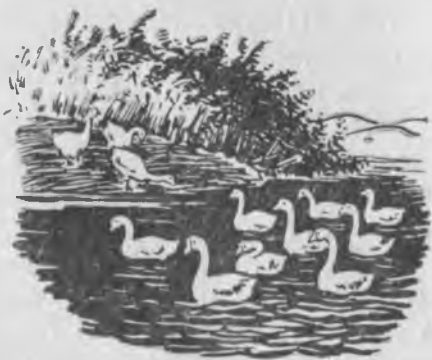
$5 \times 8 - \text{ден } 4 \times 9 ?$

774. Окъуу джыл башлангъанында, бютеу классда сохдаладан 3 джашчыкъ бла 7 къызчыкъ тиге биле эдиле. Джылны биринчи джарымыны аягъына 8 джашчыкъ бла 22 къызчыкъ тиге биле эдиле. Тиге билген сабийлени санлары ненча кере кёб болгъанды? Тиге билген сабийле ненчагъа кёб болгъандыла?

775. Орамны онъ джанында 36, сол джанында 32 юй бар эди. Бир джылдан орамны онъ джанында юйленни саны 40, сол джанында уа 44 болгъандыла. Орамны къайсы джанында джылны ичинде кѣб юй ишленнѣнди эмда ненча кере кѣб ишленнѣнди?

776. Эм алгъын аш оруннъа 8 кѣгюрчюн бла 6 шорбат чыбчыкъ учуб келиб кѣоннѣандыла, андан сора дагъыда 12 кѣгюрчюн бла 4 шорбат чыбчыкъ кѣоннѣандыла. Кѣгюрчюнле чыбчыкъладан ненча кере кѣб эдиле?

777. Биринчи звено 35 терекни тѣгерегин, экинчи звено 39 терекни тѣгерегин къазаргъа керек эдиле. Бир сагъатха биринчи звено 27 терекни, экинчи звено уа 29 терекни тѣгерегин къаздыла. Къайсы звенону аз къазары кългъанды эмда ненча терекге аз кългъанды?

778. Бу суратчыкъгъа къараб, юч хыйсаб къурагъыз эмда аланы этигиз.

779.	7×8	5×9	$42 : 7$	$45 : 5$	3×9
	6×9	3×7	$48 : 6$	$28 : 4$	7×8
	5×7	4×9	$36 : 6$	$49 : 7$	$24 : 3$
	7×9	3×8	$63 : 7$	$56 : 7$	$42 : 6$

8-ни керелеу.

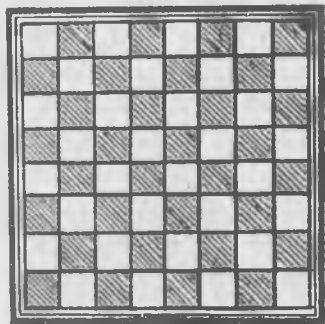
780. Счѣтда эмда счѣтсуз сегизле бла 80-нъа дери санагъыз.

781. 2 сегиз; 3 сегиз; 4 сегиз; ... ; 10 сегиз не санны къураарыкъдыла?

782. 16; 24; 32; 48; 56; 72 чыгъарыр ючюн 8-ни ненча кере алыргъа керекди?

783. 8-ни керелеу таблицасын къурагъыз эмда эсигизде тутугъуз.

$$\begin{array}{lll}
 784. & 8 \times 4 & 8 \times 7 & 8 \times 3 \\
 & 8 \times 6 & 8 \times 5 & 8 \times 9 \\
 & 8 \times 2 & 8 \times 1 & \\
 & 8 \times 8 & 8 \times 10 &
 \end{array}$$

785. Шашка къанъада клеткалары санагъыз: эки тизгинде; тёрт тизгинде; алты тизгинде; сегиз тизгинде ненча клетка барды?

786. Шашка къанъада, 8-ишер клеткасы болуб, 8 тизгин барды. 24 клеткасында шашкала бардыла. Ненча бош клеткасы барды?

787. Четен къошда бал четенлени тизиб салгъандыла: 8-ишер четенден алты тизгин бла 7-ишер четенден эки тизгин этиб салгъандыла. Бал къошда бютеу ненча четен барды?

788. Юй бийче 8 кг гардошну ашарыкъ этиб къоратханды. Дагъыда аны къалгъан гардошу къоратхан гардошундан 6 кере кёб болгъанды. Къоратхынчы аны ненча килограмм гардошу болгъанды?

$$\begin{array}{lll}
 789. & 8 \times 8 + 26 & 8 \times 5 - 24 & 24 + 24 + 24 \\
 & 8 \times 6 + 48 & 8 \times 9 - 36 & 32 + 32 + 32 \\
 & 8 \times 7 + 16 & 8 \times 4 - 16 & 28 + 28 + 28
 \end{array}$$

790. 4 сегизни, 8 сегизни, 6 сегизни, 9 сегизни дженъил эмда тынч къалай санаргъа боллукъду?

Бу примерлени тергегенде сегизлени былай санау джолну болушлугъу бла этигиз.

$$\begin{array}{lllll}
 8 \times 2 & 8 \times 4 & 8 \times 3 & 8 \times 3 & 8 \times 5 \\
 8 \times 4 & 8 \times 8 & 8 \times 6 & 8 \times 9 & 8 \times 7
 \end{array}$$

791. Бу тубюнде санла чыгъар ючюн, къайсы санлары бир-бирлерине керелерге керекди (керелеу таблица бла):

$$16; 24; 32; 40; 48; 56; 64?$$

792. Ал бурун эсде, артда уа джазыу бла тергегиз: 8-ни 7 кере кёб этерге; 8-ни 7-ге кёб этерге.

(Бу экисине хыйсаб къурагъыз).

8-ни 9 кере кёб этерге. 8-ни 9-гъа кёб этерге.

8-ни 6 кере кёб этерге. 8-ни 6-гъа кёб этерге.

8-ни 4 кере кёб этерге. 8-ни 4-ге кёб этерге.

793. Детсадха 8 лимон сатыб алгъандыла, апельсинледен'а лимонладан эсе 4 кере кёб, мандаринледен апельсинледен эсе 68-ге аслам сатыб алгъандыла. Ненча апельсин, ненча мандарин алгъандыла?

794. Школгъа 7 стол бла 9 шиндик сатыб алгъандыла. Стол 8 сом, шиндик да 3 сом эсе, бютеу сатыб алгъанларыны багъасы неллай бирди?

795. Аш юйде: 5 кюнню, хар кюнюне 8-ишер кг, 2 кюнню уа 9-ушар кг ун къоратхандыла. Ол кюнле-ни ичинде ненча килограмм ун къоратхандыла?

$$796. \quad 16 + 16 \quad (36 - 28) \times 7 \quad 8 \times 6 + 52 - 25$$

$$24 + 24 \quad (60 - 52) \times 9 \quad 8 \times 8 + 36 - 75$$

$$36 + 36 \quad (32 - 24) \times 5 \quad 8 \times 4 + 40 - 72$$

8-ишер юлешиу.

797. 8-ишер юлешиуню таблицасын къурагъыз (82-нчи бетде 571-инчи №-ге ушаш).

798. 1) 56-да; 32-де; 40-да; 48-де; 72-де; 16-да ненчашар 8 барды?

2) Бу санланы хар бири: 72; 48; 24; 56 8-ден ненчагъа кёбдю?

3) 8 бу санланы хар биринден ненча кере азды: 16-дан, 32-ден, 40-дан, 72-ден, 64-ден.

$$799. \quad 56 : 8 \quad 32 : 8 \quad 24 : 8 \quad 40 : 8 \quad 80 : 8$$

$$72 : 8 \quad 64 : 8 \quad 48 : 8 \quad 16 : 8 \quad 8 : 8$$

$$800. \quad (38 + 18) : 8 \quad 72 : 8 \times 2 \quad 40 : 8 \times 9 \quad 8 \times 9$$

$$(65 - 17) : 8 \quad 64 : 8 \times 7 \quad 36 : 6 \times 8 \quad 9 \times 8$$

801. Дежурныйле чай ичерге деб столланы хазыр-лайдыла: бир столну 16 адамгъа, экинчи столну 24 адамгъа. Хар 8 адамгъа 1 шекер орун салыргъа керекди. Столгъа дежурныйле ненча шекер орун салыргъа керекдиле? Хыйсабны эки тюрлю джол бла чыгъарыгъыз.

802. Фабрикагъа джангъы машинала саладыла. Аллай хар бир машина 8 адамны ишин толтурады. 56 адамны орунун толтурур ючюн ненча машина керекди?

803. Хар кюнден 8 бет окъуу бла бу китабланы хар бирин ненча кюннъе окъуб бошаргъа боллукъду?

„Алёнушканы джомакълары“ 24 бет;

„Солтан патчахны юсюнден джомакъ“ . . . 16 бет;

„Орус халкъны джомакълары“ 72 бет;

Бютеу ол китабланы барын да ненча кюннъе окъур-гъа боллукъду?

804. Дженгил эм тюз тергерге юренигиз:

$$5 \times 4 \times 4 : 2 : 8 \qquad 3 \times 10 \times 2 : 6 : 5$$

$$8 \times 5 \times 2 : 4 : 5 \qquad 4 \times 5 \times 4 : 8 : 10$$

$$6 \times 5 \times 3 : 9 : 2 \qquad 3 \times 2 \times 5 \times 2 : 10$$

805. Учхалакъны ариуларгъа бир классдан 18 сохда, экинчиден 14, ючюнчюдена 24 сохда келгенди. Ишлерге 8-ишер адамдан къаумлагъа юлешиннъендиле. Ненча къаум болгъандыла?

806. Ашагъан къашыкъны багъасы 60 капекди, 3 чай къашыкъны багъасы уа 90 капекди. Ашагъан къашыкъ чай къашыкъдан ненча кере багъады?

807. $(90 - 18) : 8$ $64 : 8 : 4 : 2$ $(28 + 28) : 8$

$(68 - 20) : 8$ $48 : 8 : 2 : 3$ $(16 + 16) : 8$

$(74 - 50) : 8$ $24 : 4 : 3 : 2$ $(32 + 32) : 8$

808. Примерлени акъылда этиб, къуру джуабларын джазыгъыз. Андан сора джуабы эм уллу сан болгъан бла эм гитче сан болгъан эки пример табыб джазыгъыз:

$$8 \times 9 - 8 \qquad 56 : 8 + 49 \qquad 40 : 8 + 27$$

$$8 \times 8 - 7 \qquad 72 : 8 + 36 \qquad 7 \times 7 - 7$$

$$8 \times 7 - 7 \qquad 48 : 8 + 48 \qquad 6 \times 6 + 9$$

809. Къол сагъатха 40 сом, 3 будильникге 15 сом бергендиле. Будильник къол сагъатдан ненча кере учузду? Къол сагъат будильникден ненча сомгъа багъады?

810. Бу примерде къошууну керелеу бла алмашдырыгъыз эмда джуабын эсде тутугъуз:

$$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$$

8 **тень кесекге юлешию.**

811. 8-ге керелеую таблицасын салыгъыз, аны болушлугъу бла 8 тень кесекге юлешиюю таблицасын къурагъыз.

812. 64-ню, 32-ни, 72-ни, 16-ны, 80-ны, 56-ны 8 тень кесекге юлешигиз.

56-ны, 24-ню, 80-ны, 48-ни, 40-ны, 72-ни 8 кере аз этигиз.

72-ни, 32-ни, 24-ню, 16-ны, 48-ни сегизден бир кесегин табыгъыз.

813. $8 \times 7 =$ Мынъа ушаш былай башлан
 $7 \times 8 =$ нъан эки столбик пример къура-
 $56 : 8 =$ гъыз эмда аланы тергегиз.
 $56 : 7 =$ $8 \times 6 =$ $8 \times 4 =$

814. Сабийле салгъан суратланы выставкасына ючюнчю классла 64 сурат, биринчи классла ючюнчю классладан 8 кере аз, экинчи классла уа биринчиледен 3 кере кёб бергендиле. Классла бары да ненча сурат бергендиле?

815. Сутканы алтыдан биринде Зеке школда окъуйду, сутканы сегизден биринде дерслерин этеди, китаб окъуйду эмда музыкагъа юренеди. Бютеу суткада Зеке окъуу иш бла ненча сагъатны кюрешеди?

816. 813-юнчю №-ге ушаш тёрт столбик пример къурагъыз эмда тергегиз:

$$8 \times 5 \quad 8 \times 9 \quad 7 \times 8 \quad 7 \times 6.$$

817. Агъач кесиучюле 8 минутха электричество мычхы бла 3 терек аудургъандыла. Ала 10 минутха ненча терек кесерикдиле?

818. Рашидни 8 иш кюнюне 56 кг овощ, 40 кг гардош эмда 24 кг мюрзеу бергендиле. Ол колхозда хар иш кюннъе ненча килограмм овощ бере эдиле? Гардош'а? Мюрзеу'а?

819. Примерлени тергегиз эмда джуабларын керелеу бла салыгъыз:

$$\begin{array}{cccccc} 64 : 8 & 56 : 8 & 48 : 8 & 35 : 7 & 49 : 7 \\ 32 : 8 & 40 : 8 & 24 : 8 & 56 : 7 & 42 : 7 \end{array}$$

820. Сабийле кёкге учхан змей этерге юрене эдиле. Биринчи змейни ала 90 минутха, экинчини биринчиден 30 минутха дженъил, ючюнчюню уа экинчиден эсе эки кере дженъил этгендиле. Сабийле биринчи змейден эсе ючюнчю змейни ненча кере дженъил этгендиле?

821. Автобуста 45 адам, 4 легковой машинада уа 20 адам барады. Автобусдан эсе бир легковой машинада ненча кере аз адам барады?

$$\begin{array}{cccc} 822. & 24 : 3 \times 7 & 21 : 3 \times 8 & 8 \times 3 + 0 & 72 : 8 \\ & 16 : 2 \times 9 & 14 : 2 \times 9 & 4 \times 9 - 0 & 63 : 7 \\ & 32 : 4 \times 8 & 40 : 5 \times 7 & 6 \times 6 + 0 & 56 : 8 \end{array}$$

Хыйсабла

(бирликге келтирилиб этилген хыйсабладан ызларына айланъб этилген).

823. 3 перо ариулаучугъа 12 тегерек кесилген къумач джурунчукъ кетгенди. Аллай 8 тегерекчикден ненча перо ариулаучу этерге боллукъду?

$$12 \text{ тег.} : 3 = 4 \text{ тег.}$$

$$1 \text{ перо ариулаучу} \quad 1 \text{ перо ариулаучу} \\ 8 \text{ тег.} : 4 \text{ тег.} = 2.$$

824. 8 пара лыжаны багъасы 24 сомду. Аллай лыжаладан 36 сомгъа ненча пара алыргъа боллукъду?

825. 18 м къумачдан 6 тюрб джабыу тигерге боллукъду. 27 м къумачдан аллай ненча джабыу тигерге боллукъду?

826. 16 къагъытдан сабийле 4 блокнот этгендиле. 28 къагъытдан аллай ненча блокнот этерге боллукъду?

827. 5 бирча ящикге 30 кг печенье салыргъа боллукъду. 42 кг печеньеени салыр ючюн аллай ненча ящик керекди?

828. Усда 4 сагъатха 28 детальны этеди. Аллай 56 детальны усда ненча сагъатха этерикди?

829. Юч табакъны багъасы 60 капек эсе, 80 капекге ненча табакъ алыргъа боллукъду?

830. Пекарняда 3 кюннъе 24 мешок унну къоратхандыла. Ол халда къоратыу бла 80 мешок ун ненча кюннъе джетерикди?

831. Атха бир ыйыкъгъа 35 кг зынтхы бериле эсе, 45 кг зынтхы анъа ненча кюннъе джетерикди?

832. Трактор 4 сагъатха 28 л патеген кюйдюргенди. Анъа 70 л патеген ненча сагъатха джетерикди?

833. „Волга“ деген машинада 3 сагъатха 24 л бензин кюйдю. Машина ол джюрюшюн бузмай барса 40 л бензин анъа ненча сагъатха джетерикди?

834.	56 сомну	: 7	45 сомну	: 5 сомгъа
	72 кап.	: 8	36 кап.	: 4 кап.
	48 кг	: 8	40 мин.	: 8 мин.
	63 дм	: 7	42 дм	: 7 дм

4 см \times 9 : 6

3 м \times 8 : 6

4 л \times 6 : 8

8 дм \times 2 : 4

9-ну керелеу.

835. Тогъузла бла 90-нъа дери санагъыз.

836. 9-ла бла саналыб чыкъгъанланы джазыгъыз эмда эсде тутугъуз.

837. 9-ну керелеу таблицадан алыб салыб бош клеткаланы толтуругъуз.

9			36			72	
---	--	--	----	--	--	----	--

838. 9-ну керелеу таблицасын къурагъыз.

839. Электричество мычхы бла илкични 9 минутха къанъала этиб джарыргъа боллукъду. 5 илкични, 7 илкични, 9 илкични, 6 илкични ненчашар минутха джарыргъа боллукъду?

840. Бир килограмм сютбашы алыр ючюн 9 л сют керекди. 6 кг, 9 кг, 7 кг сютбашы алыр ючюн ненчашар литр сют керекди?

841. Ишчилеге 4-юшер квартирлери болгъан 9 юй эмда хар юйде 9-ушар квартири болгъан 4 юй ишлендиле. Ол юйледе ненча квартир бар эди?

842. Беш автомобильни хар биринде 4-юшер адам эмда 4 автомобильни хар биринде 5-ишер адам барадыла.

Автомобиллени барына да ненча адам миниб барады?

$$\begin{array}{ccccccc}
 843. & 9 \times 6 - 18 & 9 \times 5 + 45 & 9 \times 4 + 36 & 9 \times 3 + 27 & & \\
 & 9 \times 9 - 27 & 9 \times 7 - 54 & 9 \times 8 - 36 & 9 \times 2 + 18 & & \\
 & 9 \times 8 - 36 & 9 \times 6 - 54 & 9 \times 9 - 40 & 9 \times 4 + 45 & &
 \end{array}$$

844. 4 тогъузну, 8 тогъузну, 6 тогъузну, 9 тогъузну, 7 тогъузну дженъил эмда тынч къалай тергерге боллукъду?

845. Тогъузланы тенъ къаумла этиб тергеб, примерлени чыгъарыгъыз:

$$\begin{array}{ccccc}
 9 \times 2 & 9 \times 4 & 9 \times 3 & 9 \times 3 & 9 \times 5 \\
 9 \times 4 & 9 \times 8 & 9 \times 6 & 9 \times 9 & 9 \times 7
 \end{array}$$

846. 28; 27; 36; 45; 54; 63; 72 чыгъар ючюн къайсы санланы бир-бирлерине керелерге керекди (керелеу таблица бла)?

847. Алгъы бурун акъылда этигиз, андан сора джазыгъыз:

- 9-ну 8 кере кѣб этигиз. 9-ну 8-ге кѣб этигиз.
 9-ну 7 кере кѣб этигиз. 9-ну 7-ге кѣб этигиз.
 9-ну 9 кере кѣб этигиз. 9-ну 9-гъа кѣб этигиз.

Арт тизгиннѣ эки хыйсаб кѣурагъыз.

848. Залда, 9-ушар шиндиги болгъан, 9 тизгин шиндик барды. Залгъа 40-ышар сохдасы болгъан эки класны келтиргендиле. Алагъа шиндикле джетерикмидиле? Артыкъ болсала ненчасы артыкъ боллукъду?

849. Биреуню 9 бешсомлукъ ачхасы барды. Метри 9-ушар сомдан 4 м кѣумачны алыргъа аны ачхасы джетерикмиди? Артыгъы бар эсе, неллай бири кълалыкъды?

850. Къызчыкъны 30 капеги барды. Ол 8-ишер капекден юч алма бла 2-шер капекден 3 конфет алыргъа умут этеди. Аны ачхасы джетерикмиди?

851.	$3 \times 3 \times 5$	$63 : 7 \times 6$	$18 + 18$	$45 + 27$
	$3 \times 3 \times 9$	$72 : 8 \times 7$	$27 + 27$	$27 + 18$
	$4 \times 2 \times 9$	$36 : 4 \times 8$	$36 + 36$	$54 + 27$
	$9 \times 4 : 6$	$54 : 6 \times 9$	$45 + 45$	$36 + 54$

9-ушар юлешиу.

852. 9-ушар юлешиуню таблицасын кѣурагъыз (82-нчи бетде 571-инчи №-ге ушаш).

853. 72-де; 54-де; 81-де 9 ненча кере барды?

854. 63; 45; 18; 36; 27 чыгъар ючюн 9-ну ненча кере алыргъа керекди. 18-де; 63-де; 81-де; 54-де ненчашар тогъуз барды?

855. 9 л сютден 1 кг сютбашы чыгъады. 72 л; 36 л; 54 л; 63 л сютден ненчашар килограмм сютбашы чыгъарыкъды?

856. Примерлени тергегиз эмда джуабларын керелеу бла сынагъыз:

$54 : 9$	$36 : 9$	$45 : 9$	$81 : 9$	$18 : 9$
$72 : 9$	$63 : 9$	$27 : 9$	$90 : 9$	$63 : 9$

857. Хар кечеге 9-ушар бет окъуу бла 45 бети болгъан китабны ненча кечеге окъургъа боллукъду?

858. Бир четенде 38 кг, экинчиде уа андан 13 кг-гъа кем помидор барды. Бютеу помидорланы хар бирине 9-ушар кг сыйыннган ящиклеге салыргъа керекди. Ненча ящик керек боллукъду?

859. „Пионерская Правда“ газетни ючюнчю классдан 16 сохда эмда тёртюнчю классдан 20 сохда аладыла. „Мурзилка“ журналны ючюнчю классдан 3 сохда эмда тёртюнчю классдан 6 сохда аладыла. Эки классда да журнал алгъан сохдаладан газет алгъан сохдаланы саны ненча кере кёбдү?

860. Бу примерле тюз тергелгенмидиле, сынагъыз:

$$\begin{array}{l} 72 : 9 \times 7 = 56 \quad 8 \times (48 : 8) = 64 \quad (29 + 25) : 9 = 6 \\ 54 : 9 \times 9 = 54 \quad 9 \times (72 : 8) = 81 \quad (43 + 29) : 9 = 8 \end{array}$$

861. Соруюларын салыб бу хыйсабланы этигиз:

1) „Победаны“ джюрютюучю сагъатына 9 л кюйдюрюу бла 45 л бензин кюйдюрдю. ... ненча ...?

2) Цехде къумач сокъгъан 90 станок барды. Хар 9 станокда бир къумач согъуучу ишлейди. ... ненча ...?

3) „Волга“ машинада 5 сагъатха 40 л бензин кюйгенди. ... ненча ...?

862. Агъач кесиучюле 45 терек кесгендиле; аланы ичинде 9 къайын болгъанды, къалгъанлары наратла эдиле. Кесилген къайынладан кесилген наратла ненча кере жёб эдиле?

863. Агъач къоянны терек гырынында 28 гагарагы болгъанды, аладан 7-си нызы, къалгъанлары уа нарат эдиле. Нарат гагаракла нызы гагаракладан эсе ненча кере кёб болгъандыла?

864. Усдаз сохдалагъа 36 тетрадь юлешгенди, аладан 27 тетрады чалдыш, къалгъанлары ачыкъ сызлыла болгъандыла. Берилген чалдыш тетрадланы саны ачыкъ сызлы тетрадланы санындан ненча кере аз эди?

865. 45; 63; 81; 72; 36 деген санланы хар бирин 9-ушар юлешигиз.

$$\begin{array}{l} \mathbf{866.} \quad (72 - 27) : 9 \quad 54 : 9 \times 8 \quad 81 : 9 \times 6 \quad 9 \times 8 \\ \quad (63 - 36) : 9 \quad 63 : 9 \times 5 \quad 45 : 9 \times 8 \quad 9 \times 6 \\ \quad (81 - 18) : 9 \quad 27 : 9 \times 7 \quad 90 : 9 \times 8 \quad 9 \times 4 \end{array}$$

9 тень кесекге юлешиу.

867. 9-гъа керелеуню таблицасын къурагъыз, андан сора 9 тень кесекге юлешиуню таблицасын къурагъыз (75-инчи бетде 518-инчи №-ге ушаш).

36-ны; 63-ню; 45-ни; 81-ни 9-гъа юлешсенъ ненча чыгъарыкъды?

54-ню; 27-ни; 72-ни; 90-ны 9 кере аз этсенъ ненча боллукъдула?

63; 18; 72; 45; 81 чыгъар ючюн, къайсы санны 9 кере кѣб этерге керекди?

868. Тогъуз къара карандашха 27 капек тѣлегендиле. Бояу карандаш къара карандашдан 1 капекге багъа эсе, 6 карандашха неллай бир тѣлерге керекди?

869. 9 акъ къагъытха 18 капек тѣлегендиле. Бояулу къагъытны багъасы акъ къагъытдан 2 капекге багъа эсе, 8 бояулу къагъытха неллай бир берирге керекди?

870. Джашчыкъ 5 сагъатха 15 км баргъанды. Хар сагъатха джашчыкъдан 2 км аслам баргъан уллу адам ол замангъа ненча километр барыргъа боллукъду?

$$\begin{array}{llll} 871. & 54 : 9 \times 4 + 38 & 72 : 9 \times 7 - 28 & 9 \times 6 + 27 \\ & 81 : 9 \times 6 + 46 & 63 : 9 \times 5 - 20 & 9 \times 8 - 72 \\ & 45 : 9 \times 5 + 42 & 36 : 9 \times 6 - 10 & 9 \times 4 - 36 \end{array}$$

872. Къайсы кѣбдю эмда неллай бирге кѣбдю:

$$\begin{array}{llll} 45 : 9 \text{ огъесе } 42 : 6? & 8 \times 8 \text{ огъесе } 9 \times 7? \\ 36 : 9 \text{ огъесе } 30 : 6? & 7 \times 7 \text{ огъесе } 6 \times 8? \\ 72 : 9 \text{ огъесе } 63 : 7? & 9 \times 9 \text{ огъесе } 7 \times 8? \end{array}$$

873. Тегерек айлангъан примерлени тергеиз.

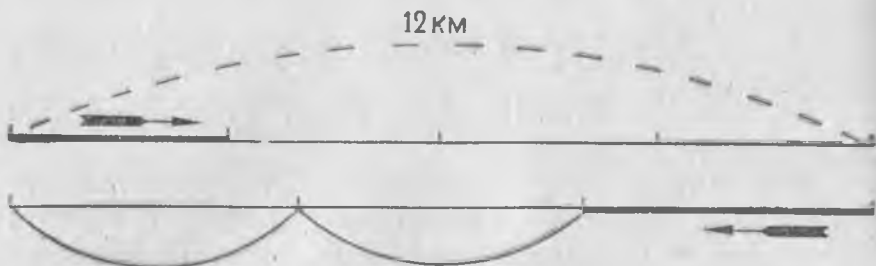
$$\begin{array}{llll} 63 : 7 & 9 \times 8 & 6 \times 7 & 42 : 6 \\ 48 : 8 & 8 \times 6 & 7 \times 9 & 72 : 9 \end{array}$$

А н ы л а т ы у. Тегерек айлангъан примерлени былай тергеиз: биринчи примерни тергеиз; аны ызындан биринчини джуабында чыкъгъан сан бла башлангъан примерни тергеиз. Андан ары да алай этиб барыгъыз. Эм артында этилген примерни джуабы биринчи примерни санына тень болургъа керекди.

874. Тегерек айлангъан примерлени тергеиз:

$$\begin{array}{llll} 63 : 9 + 28 & 42 : 7 \times 9 & 35 : 7 \times 9 \\ 45 : 9 + 37 & 36 : 9 + 59 & 54 : 9 \times 6 \end{array}$$

875. Пионерле джаяу джyрюб 12 километри 4 сагъатха баргъандыла. Ызларына айлангъанларында, ала сагъатына 1 километр артыкъ джyрюб келгендиле. Ызларына айлангъанларында ала джолну ненча сагъатха къоратхандыла?

876. 4 сагъатха лыжачыла бир джанына 40 километр баргъандыла. Ызларына келе туруб, ала хар сагъатха 2 километр кем келгендиле. Ала ызларына ненча сагъатха келгендиле?

877. Тёгерек айлангъан примерлени тергегиз.

$$9 \times 4 : 6 + 22 \quad 28 : 4 \times 8 - 20 \quad 63 : 7 \times 6 + 18$$

$$8 \times 3 : 4 + 57 \quad 72 : 9 \times 6 - 39 \quad 36 : 9 \times 6 - 16$$

Тень кесеклеге юлешиу эмда бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кёре юлешиу.

Тень кесеклеге юлешиу	Бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кёре юлешиу
<p>878. 1) 20 карандашны тенъишер этиб 4 коробкагъа салгъандыла. Хар коробкагъа ненча карандаш салгъандыла? $20 \text{ кар.} : 4 = 5 \text{ кар.}$</p>	<p>2) 20 карандашны 4-юшер этиб, коробкалагъа салгъандыла. Ненча коробка керек болгъанды? $20 \text{ кар.} : 4 \text{ кар.} = 5 \text{ (кор.)}$</p>
<p>879. 1) 12 м узунлугъу болгъан джyджымны 3 тенъ кесекке кесгендиле. Хар кесекде ненча метр болгъанды? $12 \text{ м} : 3 = 4 \text{ м.}$</p>	<p>2) 12 м узунлугъу болгъан джyджымны 3-юшер м узунлугъу болгъан кесеклеге кесгендиле. Кесекле ненча болгъандыла? $12 \text{ м} : 3 \text{ м} = 4 \text{ (кесек)}$</p>
<p>880. 1) 32-ни 4 тенъ кесекке юлешигиз. Неллай бир боллукъду? $32 : 4 = 8.$</p>	<p>2) 32-ни 4-юшер юлешигиз. Неллай бир боллукъду? $32 : 4 = 8.$</p>

878-инчи, 879-унчу №-ледеги хыйсабланы этиб джазгъанларыгъызыны 880-ынчы примерлени этгенлеригиз бла тенълешдириб кёрюгюз.

Бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кёре юлешиу джол бла этилген хыйсабны чыгъарылгъаны бла тенъ кесеклеге юлешиу джол бла этилген хыйсабны чыгъарылгъаныны джазылгъанларында не башхалыкълары барды?

Бу эки тюрлю юлешиу джол бла этилген примерлени къалай тергелгенлерин джазыуда башхалыкъ бармыды? Бу затны юсюнде не акъылгъа келирге боллукъду?

881. Юлешиуню къайсы тюрлюсю болгъанына къарамаздан бу примерлени окъугъуз эмда этигиз. Окъугъан заманда „30-ну 6-гъа юлеширге“, „77-ни 8-ге юлеширге“ деб, д. а. к. окъугъуз.

30 : 6	35 : 7	64 : 8	24 : 3	48 : 6
72 : 8	63 : 9	56 : 7	49 : 7	63 : 7
49 : 7	36 : 9	25 : 5	54 : 9	27 : 9

882. 24 л сютню тенъ этиб 6 къошуннъа къуйгъандыла. 4 къошунну сютюн ичиб къоратхандыла. Ненча литр сют къоратхандыла?

883. 6 бирча къошуннъа 24 л сют сыйынады. 36 л сютге аллай къошунладан ненча къошун керекди?

884. Метр бла классны узунлугъун, кенълигин ёлчелегиз; къалгъанын дециметр бла ёлчелегиз.

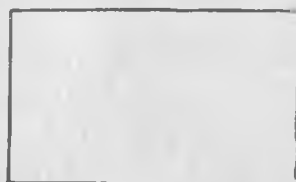
885. Эки отрезок салыгъыз: бирини узунлугъу 1 дм, экинчисини узунлугъу андан 2 см-ге къысха болгъан.

886. Сызгъыч бла отрезокну ёлчелегиз:

887. 1) Бу отрезоклары узундуклары алгъы бурун кѣз бла къараб айтыгъыз, андан сора ёлчелеб сынаб кѣрюгюз.

2) Бу квадратны хар джаныны узунлугъу неди?

3) Бу тюзмюйюшню узунлугъу, кенълиги неди?

888. Кѣз бла ёлчелеб былагъа тенъ болгъан отрезокла салыгъыз: а) 1 дециметрге, б) 1 сантиметрге, в) 5 сантиметрге, г) 3 сантиметрге. Ёлчелеб кѣрюгюз.

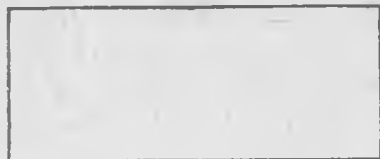
889. Къызчыкъ юй суратчыкъ салгъанды. Бу суратда не фигурала бардыла?

Суратда тюзмюйюш, квадрат, ючмюйюш, тѣгерек да болурча юйчюкню суратын алай салыгъыз.

890. Аубекирге узунлугъу кенълигинден 4 см-ге артыкъ болгъан тюзмюйюш сызаргъа буюрулгъанды. Аубекир былай сызгъанды:

Аубекир тюз сызгъанмыды?

891. Ёлчелемегенлей, тюз къараб, бу бачханы мюйюшюнден нарат терекге дери узакълыкъ неллай бир болгъанын ким иги билир деб, Нурсият бла Фатима ёчешгендиле.

„Мюйюшден нарат терекге дери 30 м-ди“, — дегенди Нурсият. „Огъай, мюйюшден нарат терекге дери 20 м-ди“, — дегенди Фатима. Ёлчелегенлеринде уа алайы 26 м болгъанды. Къайсы тюз билгенди? Къаллай бирге джанъылгъанды Нурсият? Фатима уа?

892. Сабийле джерни узунлугъун кёзлери бла ёлчелегендиле. „Школдан сарайгъа дери 20 м-ди“, — дегенди Лида. Абул'а: „Школдан сарайгъа дери 15 м-ди“, — дегенди. Ёлчелегенлеринде уа школдан сарайгъа дери 18 м болгъанды. Лида неллай бирге джанъылгъанды? Абул неллай бирге джанъылгъанды?

Къайтаруу.

893. 2-ге, 3-ге, 4-ге керелеу таблицаны биле эсегиз кесигизни сынаб кёрююз.

$2 \times 2 = 4$		
$3 \times 2 = 6$	$3 \times 3 = 9$	
$4 \times 2 = 8$	$4 \times 3 = 12$	$4 \times 4 = 16$
$5 \times 2 = 10$	$5 \times 3 = 15$	$5 \times 4 = 20$
$6 \times 2 = 12$	$6 \times 3 = 18$	$6 \times 4 = 24$
$7 \times 2 = 14$	$7 \times 3 = 21$	$7 \times 4 = 28$
$8 \times 2 = 16$	$8 \times 3 = 24$	$8 \times 4 = 32$
$9 \times 2 = 18$	$9 \times 3 = 27$	$9 \times 4 = 36$
$10 \times 2 = 20$	$10 \times 3 = 30$	$10 \times 4 = 40$

Таблицаланы былай окъугъуз:
эки кере тёрт—8,
юч кере тогъуз—27;
тёрт кере сегиз—32,
дагъыда аны кибик.

894. 12; 18; 24; 27; 21; 15; 30 деген санла барысы да къайсы саннга юлешиндиле?

895. 3-ге юлешиннъен санланы айтмай 30-гъа дери эм дженъил ким санар? 4-ге юлешиннъен санланы айтмай эм дженъил, джанъылмай 40-гъа дери ким санар?

896. Бу примерлени тергегиз, кесигиз да хар примерни тюбуне джуабы аллай болгъан бир пример къураб джазыгъыз.

9×4	8×4	7×4	6×4	5×4
9×3	8×3	7×3	6×3	5×3

Къалай этеригизге юлгю: $9 \times 4 = 36$
 $4 \times 9 = 36$

897. Сабийле къанатлылагъа аш тегене этген эдиле. Биринчи кюн анъа 8 шорбат чыбчыкъ, 6 къой чыбчыкъ учуб келиб къоннъандыла. Экинчи кюн'а шорбат чыбчыкъла юч кере кѣб келгендиле, къой чыбчыкъла уа 7-ге аслам келгендиле. Экинчи кюн келген чыбчыкъланы барыны да саны неллай бир эди?

898. Къарылгъач 9 джыл джашаргъа боллукъду, чакъынджик къарылгъачдан юч кере аслам, къаргъа уа чакъынджикден 13 джылгъа кѣб джашаргъа боллукъду. Къаргъа ненча джыл джашаргъа боллукъду?

899. Сабийле къалын къагъытдан къанатлы суратла кесиб, оюнчакъла этгендиле: бабушланы 8, таукъланы бабушладан 2 кере аслам, къазланы уа таукъладан 4 кере кем этгендиле. Сабийле бютеу да ненча оюнчакъ этгендиле?

900. 5-ге эмда 6-гъа керелеу эм юлешиу таблицаланы биле эсегиз, кесигизни сынаб кѣрююз:

$$\begin{array}{ll}
 5 \times 5 = 25 & \\
 6 \times 5 = 30 & 6 \times 6 = 36 \\
 7 \times 5 = 35 & 7 \times 6 = 42 \\
 8 \times 5 = 40 & 8 \times 6 = 48 \\
 9 \times 5 = 45 & 9 \times 6 = 54 \\
 10 \times 5 = 50 & 10 \times 6 = 60
 \end{array}$$

Таблицаланы былай окъугъуз:
 беш кере алты—30,
 алты кере джети—42, да
 гъыда аны кибики.

901. 1) Керелеу таблицадан джуаблары 21; 36; 24; 48 болгъан примерлени азбар джазыгъыз (барысы да 11 пример болургъа керекдиле).

2) 42; 36; 54; 24; 48; 35; 45 деген санла чыгъар ючюн къайсы санланы бир-бирлерине керелерге керекди (керелеу таблица бла)?

3) Бу тизгинден алыб 6-гъа эмда 4-ге юлешиннъен санланы джазыгъыз: 12; 18; 24; 36; 40.

902. 6-гъа юлешиннъен санланы айтмай къююб, 60-гъа дери ким дженъил санар?

903. Къуру джуаблары джазыу бла бу примерлени 5 минутха ким тергер?

$$\begin{array}{cccc} 4 \times 6 : 3 & 9 \times 4 : 6 & 48 : 6 \times 7 & 72 : 8 \times 9 \\ 6 \times 6 : 4 & 2 \times 9 : 6 & 54 : 9 \times 8 & 45 : 9 \times 7 \\ 3 \times 8 : 6 & 3 \times 4 : 6 & 49 : 7 \times 9 & 42 : 7 \times 9 \end{array}$$

904. Айю 50 джыл джашаргъа боллукъду, тюкю айюден 5 кере аз, бёрю уа тюкюден 5 джылгъа аслам джашайды. Бёрю ненча джыл джашаргъа боллукъду?

905. „Ат ненча джыл джашаргъа боллукъду?“—деб Халис Солтаннъа соргъанды. Солтан: „100 джылы алы, аны 20-гъа аз эт, къалгъанын эки кере аз эт. Сени сорууунъа джуаб чыгъар“,—деб джуаб бергенди. Ат ненча джыл джашаргъа боллукъду?

906. Тюкенчикде 6 ящикде 54 кг алма бар эди. Аладан 4 ящикни сатхандыла. Ненча килограмм алма сатылгъанды?

907. Бояучу 4 сагъатха 12 раманы боягъанды. Анъа энтда 18 раманы бояргъа керекди. Бояучу ол ишни ненча сагъатха эталлыкъды?

908. 7-ге, 8-ге, 9-гъа керелеу эм юлешуу таблицаланы биле эсегиз, 911—923 №-ледеги хыйсабланы кесигиз эталлыкъ эсегиз, кесигизни сынаб керююз.

$$\begin{array}{l} 7 \times 7 = 49 \\ 8 \times 7 = 56 \quad 8 \times 8 = 64 \\ 9 \times 7 = 63 \quad 9 \times 8 = 72 \quad 9 \times 9 = 81 \\ 10 \times 7 = 70 \quad 10 \times 8 = 80 \quad 10 \times 9 = 90 \end{array}$$

Таблицаны былай окъугъуз: джети кере джети—49, джети кере сегиз—56, дагъыда аны кибик.

909. 1) Керелеу таблицадан джуаблары 63; 81; 49; 56; 72; 64 болгъан примерлени азбарлай алыб джазыгъыз.

2) 28; 42; 56; 35; 63; 49 деген санла барысы да бирден къайсы саннъа юлешинедиле?

910. Юлешуу таблицасындан:

а) 8-ге юлешиннъен; б) 9-гъа юлешиннъен санланы азбарлай алыб джазыгъыз.

911. Къол бла этген заманда эки пружиначыкъны этю 80 капек эди. Машина бла этилселе юч аллай пружиначыкъ 15 капек болады. Машина бла этилген сагъатда бир пружиначыкъны этиб чыгъарыу багъасы ненча кере аз болады?

912. Беш арбагъа тенъишерден 30 мешок, эки джюк машинагъа уа 60 мешок унну салгъандыла. Хар арбадан эсе, хар машинагъа ненча кере кёб мешок салгъандыла?

913. Садда 48 терек барды. Аланы алты этиб бири балий бла эрик терекледиле. Садда, балий терекле бла эрик терекле тенъ эселе, ненча балий эм ненча эрик терек барды?

914. 3 сохда 39 кг эсги къагъыт джыйгъандыла. Бири 9 кг, экинчиси андан 2 кере кёб джыйгъандыла. Ючюнчю сохда ненча килограмм къагъыт джыйгъанды?

915. Бир пионер звено къыш 13 кг кюл, экинчи биринчиден 4 кг-гъа аслам, ючюнчю уа экинчиден 5 кг-гъа аслам джыйгъандыла. 3 пионер звено да къыш ненча килограмм кюл джыйгъандыла?

Кесигизни уруннъаныгъызыны юсюнден хыйсаб джарашдырыгъыз.

916. Бир сохда урлукъгъа 45 нарат гагарак, экинчи биринчиден эсе 13 гагаракга аз, ючюнчю уа экинчиден эсе 10 гагаракга аз джыйгъандыла. Юч сохда да саулай ненча гагарак джыйгъандыла.

917. Джюк машина бир кюннъе 60 л бензин, легкой машина андан юч кере аз къоратхандыла. Легкой машина джюк машинадан эсе ненча литрге аз къоратханды?

918. Юннатла нарат бла назны урлукъларын чачхандыла. Бир джылгъа нарат 12 см-ге, наз'а андан юч кере кёб ёсгендиле. Наз наратдан эсе ненча сантиметрге мийик ёсгенди?

919. Юй бийче къышха бир сортдан 35 кг, башха сортдан 45 кг алма сакъларгъа излегенди. Алай сакълар ючюн ол аланы 20-шар кг кирген ящиклеге салгъанды. Ненча ящик керек болгъанды?

920. Бачхада 12 сохда ишлей эдиле. Алагъа дагъы-да тёртюнчю классны сохдалары къошулгъанларында, бачхадагъы сохдаланы санлары алгъындан юч кере кёб болгъанды. Бачхагъа тёртюнчю классдан ненча сохда келген эди?

921. Мешокда гардошла бар эдиле. Андан 23 кг-ны алгъанларында, аны ичинде, алгъанларындан эсе, 4 кг-гъа артыкъ къалгъанды. Мешокда аллында ненча килограмм гардош болгъанды?

922. Бу хыйсаблагъа соруула салыгъыз эм тергегиз.

1) Юч корзинкада 46 кг алма барды: биринде 12 кг, экинчиде 16 кг.

2) Тетрачны багъасы ... капекди, карандашны багъасы андан ... капекге учузду, китабны багъасы уа карандашдан 5 капекге багъады. (Санланы табыгъыз, эки тюрю соруу салыгъыз эмда хыйсабны чыгъарыгъыз).

3) Бир джашчыкъ джай 36 иш кюн, экинчи—49 иш кюн этгендиле. (Бу берилгенлеге эки тюрю соруу салыгъыз).

4) Бир къызчыкъ 6 кг, экинчи—18 кг кюл джыйгъандыла. (Бу берилгенлеге беш тюрю соруу салыб, беш тюрю хыйсаб ким этер?).

923. Бу тюбюнде примерлени окъугъуз эм тергегиз; хар столбикни биринчи примерлерине хыйсабла джарашдырыгъыз.

80 кап. : 4	24 кап. : 4 кап.
18 кап. : 6	90 кг : 30 кг
35 сом : 7	81 м : 9 м
63 см : 9	42 см : 7 см
56 м : 8	54 л : 6 л

924. Къошуу бла алыугъа акъылда тергерге берилген таблица бла (49-унчу бетде) тергеу ишле этдирирге.

Таблицадан тышында керелеу.

Бир тархлы санна керелеу.

925. 54-де, 92-де, 76-да, 88-де, 90-да, 22-де, 65-де, 48-де ненчашар онлукъ эмда бирик барды?

926. Юй ишлеген заманда усда ишчи бир минутха 24 кырпычны салады. Ол 4 минутха ненча кырпыч салгъанды?

927. $24 \times 4 = ?$ 22 сом $\times 3$ 25 $\times 4$ 13 $\times 7$
 $20 \times 4 = 80$ 12 кап. $\times 4$ 18 $\times 5$ 25 $\times 3$
 $4 \times 4 = 16$ 32 кг $\times 3$ 16 $\times 5$ 47 $\times 2$
 $80 + 16 = 96$ 43 см $\times 2$ 35 $\times 2$ 26 $\times 3$

928. Уучу 3 кюнню ичинде кюнюне 22-шер агъач къоян келтиргенди, тёртюнчю кюн'а 25 агъач къоян келтиргенди. Уучу 4 кюннъе ненча агъач къоян келтиргенди?

929. Пионерлеге 25 кг эсги темир джыяргъа буюргъанларында, ала иги ишлеб 3 кере кёб джыйгъандыла. Пионерле борчларын ненча килограммгъа артыкъ толтургъандыла?

930. Автобус 3 сагъатха 90 км баргъанды; аланы ичинде хар сагъатына 32 км этиб 2 сагъатны баргъанды. Ючюнчю сагъатда ол ненча километр джол баргъанды?

931. 22×4 27×3 15×5 12×8 15×6
 11×7 19×4 14×7 44×2 13×7
 13×6 25×2 11×9 14×6 12×5

932. Бир джубуран бир джайгъа орта тергеу бла 12 кг мюрзеу ашайды. Хамит 5, Мурат 6, Сюлемен 8 джубранны ёлтюргендиле. Ол джашчыкъланы хар бири ненча килограмм мюрзеуню ашаллыкъ джеринден къалдыргъанды?

933. Къанатлылагъа аш берирге деб этген бир юй-чюклерине сабийле 16 чюйню къоратхандыла. Эки юй-чюкге ненча чюй керекди? Ючге уа? Алтыгъа уа?

934. 45-ни 2 кере кёб этигиз; 45-ни 2-ге кёб эти-

гиз; 18-ни 4 кере кѣб этигиз; 18-ни 4-ге кѣб этигиз. 16-ны 6 кере кѣб этигиз; 16-ны 6-гъа кѣб этигиз.

935. Клубха 24-юшер сомдан 2 радиоприемник алгъандыла, багъаларын тѣлерге 50 сом бергендиле. Ызына ненча сомну алыргъа керекдиле?

936. Библиотекагъа 32-шер сомдан 2 шкаф бла 18-ишер сомдан 2 уллу стол алгъандыла. Бютеу барыны да багъасы неллай бир эди?

$$937. \begin{array}{ccccc} 23 \times 4 & 33 \times 3 & 17 \times 3 & 32 \times 3 & 8 \times 3 \times 3 \\ 48 \times 2 & 18 \times 4 & 25 \times 4 & 15 \times 4 & 3 \times 9 \times 3 \end{array}$$

938. Сабий юйге 16-шар килограммдан 4 ящик алма бла 36 кг кертме келтиргендиле. Ол кѣгетлени барын да тенъ бѣлюб эки ыйыкъгъа ашагъандыла. Бир ыйыкъгъа ненча килограмм кѣгет къоратхандыла?

$$939. \begin{array}{ccccc} 24 \times 3 & 12 \times 7 & 19 \times 5 & 3 \times 3 \times 3 \\ 17 \times 5 & 36 \times 2 & 46 \times 2 & 4 \times 4 \times 4 \\ 11 \times 9 & 29 \times 3 & 21 \times 4 & 5 \times 5 \times 4 \end{array}$$

940. 1 кг джау алыр ючюн 25 л сют керекди. 2 кг джау алыр ючюн ненча литр сют керекди? 3 кг алыр ючюн'а? 4 кг алыр ючюн'а?

941. Мастерскойда 23-юшер м 2 тоб къумач бла 17 м болгъан бир тоб къумач болгъанды. Хар терезе джабыу гъа 7-шер м керек эсе, ол къумачла 9 терезе джабыу тигерге джетерикмидиле?

942. 1) 24-ню, 33-ню, 28-ни, 26-ны 3-ге керелегиз.
2) 18-ни, 25-ни, 22-ни, 19-ну 4-ге керелегиз.

943. Тѣгерек айланыб келген примерлени этигиз.

$$\begin{array}{ccc} 45 \times 2 - 75 & 11 \times 9 - 54 & 84 - 20 - 28 \\ 36 \times 2 + 26 & 15 \times 3 + 39 & 98 - 60 - 27 \end{array}$$

944. Юннатланы гурт джатхан таукълары болгъандыла. Эки таукъ 14-юшер джюджек, экиси—16-шар, бири да—19 джюджек чыгъаргъандыла. Гурт таукъла бютеу да ненча джюджек чыгъаргъандыла?

$$\begin{array}{lll}
 945. & 24 \times 3 + 27 & 18 \times 5 - 0 & 18 \times 4 : 9 \times 5 \\
 & 13 \times 7 - 26 & 38 \times 2 - 76 & 27 \times 2 : 6 \times 7 \\
 & 15 \times 6 - 45 & 19 \times 4 - 30 & 54 : 9 \times 6 : 4
 \end{array}$$

946. Хамзатны эки капеклик 30 монетасы барды. Хамзатны ненча капеги барды?

$$\begin{array}{ll}
 2 \text{ кап.} \times 30 = ? & 5 \text{ кап.} \times 3 = 6 \text{ кап.} \\
 30 = 3 \times 10 & 6 \text{ кап.} \times 10 = 60 \text{ кап.}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 947. & 3 \times 30 = ? & 4 \times 20 & 2 \times 30 \\
 & \frac{3 \times 3}{3} = 9 & 2 \times 50 & 2 \times 20 \\
 & 9 \times 10 = 90 & 2 \times 40 & 3 \times 20 \\
 & & 5 \times 20 & 2 \times 40
 \end{array}$$

948. Классда 30 сохда барды. Аланы хар бири 3-юшер къайын терекчик орнатханды. Бютеу да неллай бир къайын терекчик орнатылгъанды?

949. Классда 40 сохда барды. Аланы хар бири класс библиотекачыкыгъа 2-шер китаб келтиргенди. Сохдала неллай бир китаб келтиргендиле?

950. 20 сохда 2-шер кг, 20 сохда да 3-юшер кг эмен чѳртлеуок джыйгъандыла. Сохдала барысы да ненча килограмм эмен чѳртлеуок джыйгъандыла?

Кесигизни обществогъа хайыр болур ючюн ишлеген ишигизни юсюнден хыйсаб къурагъыз.

951. Элге электричество саладыла. 20 юйде 3-юшер, 10 юйде уа 4-юшер лампочка болса, ненча лампочка керек боллукъду?

952. Тюз эм дженъил санаргъа юренигиз:

$$\begin{array}{llll}
 2 \times 30 & 2 \times 20 & 4 \times 20 + 19 & 3 \times 20 : 2 : 10 \\
 3 \times 30 & 2 \times 40 & 2 \times 50 - 65 & 2 \times 40 : 4 : 10 \\
 4 \times 20 & 3 \times 20 & 5 \times 20 - 25 & 4 \times 20 : 8 : 10
 \end{array}$$

Эки тархлы саннъа керелеу.

953. Бу санланы хар биринде: 58-де, 75-де, 18-де, 24-де, 34-де, 22-де, 33-де, 11-де, ненча онлукъ эмда бирлик барды?

954. Бир конвертни багъасы 3 капекди. 24 конвертни багъасы неллай бирди?

$$\begin{array}{r}
 955. \quad 2 \times 24 = ? \\
 \hline
 2 \times 20 = 40 \\
 2 \times 4 = 8 \\
 40 + 8 = 48
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 3 \times 32 \\
 5 \times 18 \\
 3 \times 29 \\
 2 \times 35
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 5 \times 18 \\
 4 \times 23 \\
 8 \times 12 \\
 3 \times 25
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 6 \times 16 \\
 2 \times 25 \\
 3 \times 33 \\
 3 \times 22
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 956. \quad 3 \times 25 = 75 \\
 25 \times 3 = 75
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 2 \times 48 \\
 48 \times 2
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 6 \times 16 \\
 16 \times 6
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{r}
 5 \times 14 \\
 14 \times 5
 \end{array}$$

957. Бир кьойгъа бир кюннъе 3 кг бичен керекди. 15 кьойгъа бир кюннъе ненча килограмм бичен керекди? 18; 25; 30; 33 кьойгъа уа?

958. Кассада уакъ ачхала джыйылгъандыла: 5 кап., 5 кап., 5 кап., 10 кап., 15 кап., 15 кап., 5 кап., 15 кап., 10 кап., 15 кап. Ол ачхала ненча капек боладыла?

Алгъы бурун кьошуу бла, андан сора уа керелеу-ню эмда кьошууну болушлукълары бла санагъыз.

959. Альбомда 18 бет барды. 12 бетине 4-юшер открытка, къалгъан бетлерине 6-шар кечюрюлген сурат салыннъанды. Альбомда ненча открытка эмда ненча кечюрюлген сурат барды?

960. 12 къызчыкъ стол джабыугъа къумачдан чапракъ суратла кесиб алыб тикгендиле. Хар къызчыкъ кек къумачдан 5-ишер чапракъ эмда сарыдан 3-юшер чапракъ кесиб алгъандыла. Къызчыкъла бютеу да ненча чапракъ кесиб алгъандыла?

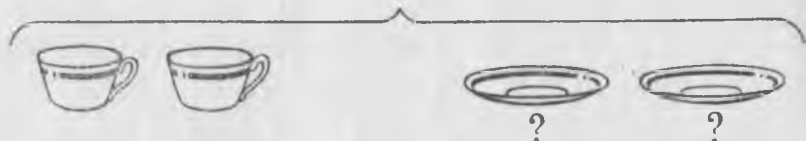
$$\begin{array}{r}
 961. \quad 2 \times 18 \quad 3 \times 16 \quad 24 \times 2 + 52 \quad 80 : 40 \times 35 \\
 3 \times 27 \quad 2 \times 24 \quad 14 \times 7 - 60 \quad 90 : 30 \times 25 \\
 4 \times 23 \quad 5 \times 17 \quad 22 \times 4 - 28 \quad 40 : 20 \times 45
 \end{array}$$

Хыйсабла.

962. Анамы 80 капеги барды. Ол 30-ушар капекден эки табакъ алгъанды, къалгъан ачхагъа уа бир стакан тюб алгъанды. Стакан тюбню багъасы неди?

963. Анамы 1 сому бар эди. Ол 30-ушар капекден 2 табакъ эмда 2 стакан тюр алгъанды. Бир стакан тюрню багъасы неллай бирди?

1 сом

964. 34 м дарийден 8 чебген бла бир огъары джан тикгендиле. Хар чебгеннге 4 м дарий къорагъанды. Огъары джаннга ненча метр къорагъанды?

965. 40 м дарийден 8 чебген бла 4 огъары джан тикгендиле. Бир чебгеннге 4 м дарий къорагъанды. Хар огъары джаннга ненча метр къорагъанды?

$$966. \begin{aligned} (23 \times 3 - 20) : 7 & \quad 3 \times 18 : 6 & \quad 4 \times 20 - 25 \\ (17 \times 4 + 4) : 8 & \quad 4 \times 16 : 8 & \quad 3 \times 30 - 36 \\ (13 \times 7 - 10) : 9 & \quad 6 \times 12 : 9 & \quad 5 \times 20 - 45 \end{aligned}$$

967. Къызчыкъны 20 капеги болгъанды. Ол 4 капекге марка, къалгъан ачхасына уа 2-шер капеклик талай марка сатыб алгъанды. Экишер капеклик ненча марка алыннъанды?

968. Бир джашчыкъны 32 капеги болгъанды. Ол ачхасына 4-юшер капеклик 5 марка эмда 2-шер капеклик талай марка сатыб алгъанды. Экишер капеклик ненча марка сатыб алгъанды?

969. 26 метр къумачдан 5 тюрб джабыу бла талай джасдыкъ тыш тикгендиле. Тюрб джабыугъа 4 м, джасдыкъ тышха уа 2 м керекди. Ненча джасдыкъ тыш тикгендиле?

970. 3 джасдыкъ тыш бла талай тюрб джабыу тигерге 26 м къумач къроратхандыла. Тюрб джабыугъа 4 м, джасдыкъ тышха уа 2 м къроратхандыла. Ненча тюрб джабыу тикгендиле?

971. Эсде дженъил тергерге юренигиз:

$$\begin{array}{lll} 12 \times 2 \times 2 \times 2 & 80 : 2 : 2 : 5 & 3 \times 13 \times 2 \\ 8 \times 2 \times 2 \times 2 & 90 : 3 : 5 : 3 & 2 \times 40 : 8 \\ 7 \times 3 \times 2 \times 2 & 60 : 2 : 6 : 5 & 5 \times 12 : 6 \end{array}$$

972. Къызчыкъ (сатыучугъа айланыб): „Меннѣ 3 тетрадь бла 4 перо беригиз,“—деди.

Сатыучу: „Кассагъа 10 кап. бер“,—деди.

Къызчыкъ юйге келгенинде тетрадны тышында багъасы 2 кап. деб окъугъанды. Перону багъасы не эди?

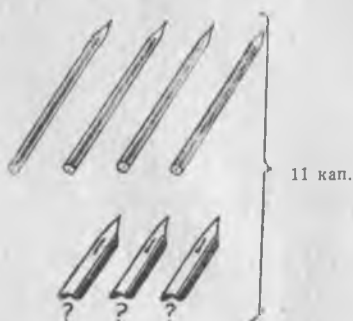
973. Джашчыкъ (сатыучугъа айланыб): „Мени 55 капегим барды. Мен 3-юшер капекден 5 бояу карандаш бла 4-юшер капекден талай кѣчюрюлюучю суратчыкъ алыргъа сюеме“,—дегенди.

Сатыучу: „Кассагъа ачханъы бер“,—дегенди.

Кассагъа 55 капек бергенден сора сатыучу джашчыкъны алгъан затларын къагъытха чырмаб бергенди. Юйде чырмалгъанны ачыб къарагъанында, 5 карандаш бла ... кѣчюрюлюучю суратчыкъ кѣргенди. Джашчыкъ чырмалгъанда ненча кѣчюрюлюучю суратчыкъ табханды.

974. Бу суратлагъа кѣре хыйсабла къурагъыз эмда аланы тергегиз.

Хар бирини багъасы
2-шер кап.

Хар биринде 8-ишер л

Хар биринде ... л

975. Кесигизни тетрадарыгъызгъа санланы бу тизгинин джазыгъыз:

1 7 9 12 15 16 18 21 24 25

Хар санны тюбюнде ол сандан төрт кере кёб болгъан санны джазыгъыз.

Таблицадан тышында юлешиу.

Бир тархлы санна юлешиу.

976. Эки килограмм джер кёгетни багъасы 48 капекди. 1 кг джер кёгетни багъасы ненча капекди?

$$\begin{array}{r}
 977. \quad 48 : 2 = ? \quad 24 : 2 \quad 63 : 3 \quad 99 : 3 \quad 36 : 3 \\
 \hline
 40 : 2 = 20 \quad 84 : 2 \quad 77 : 7 \quad 88 : 4 \quad 39 : 3 \\
 8 : 2 = 4 \quad 42 : 2 \quad 84 : 4 \quad 66 : 3 \quad 48 : 4 \\
 20 \times 4 = 24 \quad 28 : 2 \quad 96 : 3 \quad 66 : 6 \quad 55 : 5
 \end{array}$$

978. 88 къанъадан 12 стол бла талай шкаф этгендиле. Столгъа 4 къанъа, шкафха уа 8 къанъа къорагъанды. Ненча шкаф этгендиле?

979. Коробкалада 90 карандаш болгъанды: 8 гитче коробкада 3-юшер карандаш, талай уллу коробкада 6-шар карандаш болгъанды. Уллу коробкала ненча эдиле?

980. Юй ишлеген джерде 48 ишчи болгъанды. Ала ны төртден бири—столярла, 24-ю плотникле, къалгъанлары уа юй баш джабыучу усдала болгъандыла. Юй ишлеген джерде юй баш джабхан ненча усда болгъанды?

$$\begin{array}{r}
 981. \quad 26 : 2 + 19 \quad 13 \times 6 - 13 \quad 25 \times 4 : 2 \\
 88 : 4 - 22 \quad 25 \times 4 - 36 \quad 11 \times 9 : 3 \\
 44 : 2 + 38 \quad 24 \times 3 + 28 \quad 12 \times 8 : 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 982. \quad 50 : 2 = ? \quad 30 : 2 \quad 90 : 5 \quad 100 : 5 \\
 \hline
 40 : 2 = 20 \quad 50 : 2 \quad 60 : 5 \quad 100 : 4 \\
 10 : 2 = 5 \quad 90 : 2 \quad 60 : 4 \quad 90 : 6 \\
 20 + 5 = 25 \quad 70 : 2 \quad 70 : 5 \quad 80 : 5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 983. \quad 80 \text{ сом} : 5 \quad 90 \text{ кап.} : 6 \quad 100 \text{ кг} : 4 \quad 50 \text{ м} : 2 \\
 90 \text{ сом} : 5 \quad 90 \text{ кап.} : 2 \quad 100 \text{ см} : 5 \quad 30 \text{ м} : 2
 \end{array}$$

984. 60 бети болгъан китабны Илияс 4 кюннѐ, Хасан'а 3 кюннѐ окъугъандыла. Бир кюннѐ аладан къайсы кѐб эмда ненчагъа кѐб бет окъугъанды?

985. Китабда 80 бет барды. Айшат ол китабны 4 кюннѐ, Лида уа 5 кюннѐ окъугъандыла. Бир кюннѐ аладан къайсы кѐб эмда неллай бирге кѐб бет окъугъанды?

986. Ханымсат китабха, узунлугъу 1-ишер *м* болгъан къызыл эм кѐк ленталадан кесиб, белги салыучула этгенди. Къызыл лентаны 4 тенъ кесекге, кѐкню уа 5 тенъ кесекге юлешгенди.

Белги салыучу ленталаны узунлукълары неллай бир болду?

987. Аубекирни узунлукълары 96-шар *см* болгъан эки къанъасы болгъанды. Бир къанъаны 3, экинчини—4 тенъ кесекге кесгенди. Биринчи къанъадан тюшген кесекни узунлугъу экинчиникинден эсе неллай бирге узунду?

$$\begin{array}{llll}
 988. & (95 - 25) : 5 & (98 - 38) : 4 \times 6 & 90 : 6 \times 3 \\
 & (82 - 22) : 5 & (94 - 44) : 2 \times 3 & 90 : 5 \times 4 \\
 & (26 + 64) : 6 & (15 + 65) : 5 \times 6 & 70 : 5 \times 7
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llllll}
 \underline{989.} & 48 : 3 = ? & 96 : 8 & 72 : 4 & 75 : 3 & 42 : 3 \\
 & 30 : 3 = 10 & 96 : 6 & 72 : 3 & 75 : 5 & 36 : 2 \\
 & 18 : 3 = 6 & 96 : 4 & 56 : 4 & 84 : 6 & 51 : 3 \\
 & 10 + 6 = 16 & 72 : 6 & 56 : 2 & 84 : 3 & 54 : 3
 \end{array}$$

990. Эки къолджаулукъну багъасы 36 капекди. Аллай 3 къолджаулукъну багъасы не боллукъду? 4-ню уа? 5-ни уа?

991. 7 къошунну ичинде 42 *л* сют, 4 бидонда уа—96 *л* сют барды. Бидонда сют къошундагъыдан эсе ненча кере кѐбдю?

992. Бир ишчи 4 сагъатха 92 детальны, экинчи уа 3 сагъатха 87 детальны этгендиле. 1 сагъатха къайсы ишчи аслам деталь эмда неллай бирге аслам деталь этгенди?

$$993. \quad 56 \text{ кг} : 4 \quad 78 \text{ м} : 6 \quad 85 \text{ см} : 5 \quad 72 \text{ л} : 3 \text{ л} \\ 78 \text{ кг} : 2 \quad 75 \text{ м} : 5 \quad 78 \text{ см} : 3 \quad 68 \text{ л} : 4 \text{ л}$$

$$994. \quad 45 : 3 \quad 84 : 6 \quad 87 : 3 \quad 58 : 2 \times 3 \\ 65 : 5 \quad 81 : 3 \quad 38 : 2 \quad 76 : 4 \times 5 \\ 72 : 6 \quad 68 : 2 \quad 96 : 2 \quad 91 : 7 \times 5$$

995. Юч этиб бирин табыгъыз: 42; 51; 57; 78; 84.

Тёрт этиб бирин табыгъыз: 52; 56; 68; 76; 92.

996. Район Советге сайлагъан заманда, бир юйден 45 сайлаучу чёб атханды. Биринчи сагъатда ол сайлаучулары ючден бири, экинчи сагъатда андан 8-ге артыкъ адам чёб атханды. 2 сагъатны ичинде ненча сайлаучу чёб атыб бошагъанды?

997. 2 уллу альбом бла 3 гитче альбомгъа 94 къагъыт къорагъанды. Хар уллу альбомгъа 26 къагъыт къорагъанды. Гитче альбомгъа ненча къагъыт кетгенди?

$$998. \quad 52 : 4 + 57 \quad 76 : 4 - 15 \quad 96 : 4 : 2 \times 7 \\ 72 : 4 + 36 \quad 96 : 4 - 18 \quad 84 : 4 : 3 \times 9$$

999. Юй ишлеген джерде 48 ишчи ишлегенди. Ала-ны джартысы ташчыла болгъандыла. Юй сюртюючюлени саны ташчыладан 2 кере аз болгъанды. Юй ишлеген джерде ненча ташчы эмда юй сюртюючю бар эди?

1000. Бу примерле тюз этилген эселе сынаб кёрююз:

$$85 : 5 \times 4 = 68 \quad 56 : 4 \times 7 = 98 \quad 75 : 3 \times 4 = 100 \\ 72 : 4 \times 5 = 90 \quad 45 : 3 \times 6 = 80 \quad 96 : 2 : 3 = 16 \\ 65 : 5 \times 7 = 91 \quad 72 : 3 \times 4 = 96 \quad 48 : 3 \times 6 = 96$$

1001. Хар мешокга 50 кг къуюлса, 100 кг гардошха ненча мешок керекди?

1002. 25 л сютден 1 кг джау чыгъа эсе, 75 л сютден ненча килограмм джау чыгъарыкъды?

1003. Юлешигиз да, джуабларын керелеу бла сынагъыз:

$$45 : 15 \quad 32 : 16 \quad 72 : 24 \quad 42 : 14 \quad 84 : 28 \\ 15 \times 3 \quad 16 \times 2 \quad 24 \times 3 \quad 14 \times 3 \quad 28 \times 3$$

1004. 10 капекге 4 „Пионер правда“ газет бла талай да „Известия“ газет сатыб алгъандыла. „Пионер правданы“ багъасы 1 капекди, „Известия“ уа—2 капекди. Ненча „Известия“ газет сатылыныб алыннъанды?

1005. 72 кг-ны ичинде 24 кг ненча кере болгъанын билирге керек болгъан хыйсаб къурагъыз.

1006. Юлешигиз да, джуабларын керелеу бла сынагъыз:

36 м : 18 м 56 кап. : 28 кап 34 кг : 17 кг 45 : 45
 50 л : 25 л 72 сом : 36 сом 70 дм : 35 дм 30 : 30
 48 см : 16 см 75 кап. : 25 кап. 78 см : 26 см 84 : 84

Бир къаум примерлеге (кесигиз сайлау бла) хыйсабла къурагъыз.

1007. Эки китаб гышлаучугъа 96 китабны тышларгъа керек болгъанды. Аланы бири бир кюннъе 12 китаб, экинчиси—16 китаб тышлагъандыла. Ишлерин къайсы китаб тышлаучу алгъа эмда ненча кюннъе алгъа бошарыкъды?

1008. Былай тергеллик хыйсаб къурагъыз:

1) 92 кап. — 20 кап. = 72 кап.

2) 72 кап. : 18 кап. = 4.

Джуабы: 4 китаб.

1009. Примерлени тергегиз эм тергегенигизни сынагъыз.

30 : 15 96 : 32 72 : 18 60 : 12 68 : 17
 51 : 17 60 : 15 78 : 26 96 : 48 48 : 12

1010. Примерлени джуабларын керелеу бла сынагъыз:

34 : 17 = 2 57 : 19 = 3 52 : 13 = 4
 92 : 46 = 2 81 : 27 = 3 96 : 24 = 4

1011. Юч уллу эмда талай гитче джюк машина бла сууда джюздюрюб джиберирге 90 брус агъач келтиргендиле. Хар уллу джюк машинада 22-шер агъач, хар гитче машинада 12 агъач болгъанды. Гитче джюк машинала ненча болгъандыла?

$$\begin{array}{cccccc}
 1012. & 84 : 28 & 60 : 12 & 48 : 12 & 27 \times 2 : 18 \\
 & 92 : 23 & 75 : 15 & 68 : 17 & 35 \times 2 : 14 \\
 & 80 : 16 & 64 : 16 & 65 : 13 & 18 \times 5 : 45
 \end{array}$$

1013. 1) Джылны аллында юйде радио бла эртден зарядканы 12 сабий, джылны аягъында—36 сабий этгендиле. Джылны аягъында зарядка этген сабийлени саны ненча кере кёб болгъанды?

2) Кесигизни классда эртден бла зарядка этиуню юсюнден хыйсаб къурагъыз.

1014. Школ мастерскойда сабийле шиндиклеге 66 аякъ этгендиле. 3 сагъатны ичинде хар сагъатха 14-юшер аякъ этгендиле, къалгъан аякъларын хар сагъатха 12-шер аякъ этиу бла этиб бошагъандыла. Къалгъан аякъланы ненча сагъатха этгендиле?

$$\begin{array}{cccccc}
 1015. & 66 : 11 & 96 : 12 & 65 : 13 & (24 + 46) : 14 \\
 & 88 : 11 & 72 : 12 & 91 : 13 & (32 + 58) : 15 \\
 & 99 : 11 & 84 : 12 & 98 : 14 & (95 - 20) : 15
 \end{array}$$

1016. Биринчи примерни джуабы 2, экинчини—3, ючюнчюнюкю 4, тёртюнчюнюкю—5 болурча эки тархлы санны эки тархлы саннга юлешиуге тёрт пример къурагъыз.

1017. Школну буфетине алмалары бла 3 ящик, кертмелери бла—4 ящик, бютеу да 88 кг келтиргендиле. Алмалары болгъан хар ящик 12 кг тарта эди. Кертмелери болгъан ящик ненча килограмм тарта эди?

1018. Алгъа джуаблары 2 болгъан, андан сора джуаблары 3, 4, дагъыда аны кибик болгъан примерлени этигиз эм аланы джазыгъыз:

$$\begin{array}{cccccc}
 90 \text{ м} : 45 \text{ м} & 85 : 17 & 80 : 16 & 44 : (41 - 30) \\
 45 \text{ см} : 15 \text{ см} & 96 : 16 & 90 : 18 & 95 : (59 - 40) \\
 68 \text{ кг} : 17 \text{ кг} & 93 : 31 & 92 : 23 & 72 : (35 - 17)
 \end{array}$$

1019. Классда 42 сохда барды. Аланы хар бири кесини анасына 8-чи Мартха алгъышлау письмо джазгъанды. Бютеу письмоланы джарымын сохдала кеслери сурат салыб джасагъандыла, ючден бир кесегине

хазыр суратланы джабышдыргъандыла, къалгъанларына уа—оюула салыб джасагъандыла. Ненча письмогъа оюу салгъандыла?

8-чи мартха кесигизни алгъышлагъан письмоларыгъызыны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

1020. 42 письмону джиберир ючюн сабийле конвертле этгендиле: къызылдымла 24, кёкле андан эки кере аз, къалгъанлары уа акъла эдиле. Ненча акъ конверт этилгенди?

1021. Бу примерлени тергегиз эмда эки столбикге джазыгъыз: биринчи столбикде—бир тархлы саннга юлешиннъенлени, экинчи столбикде—эки тархлы саннга юлешиннъенлени.

72 : 3	70 : 2	60 : 15	69 : 3	90 : 18
90 : 5	75 : 25	68 : 4	80 : 4	66 : 6
60 : 4	54 : 18	90 : 15	32 : 2	28 : 14

1022. 3 пара эркиши сабий чындай бла 2 пара тиширыу сабий чындайгъа 1 сом бергендиле.

Бир пара эркиши сабий чындайны багъасы 12 капек эди. Тиширыу сабий чындайланы парасыны багъасы не эди?

1023.	$20 \times 3 : 5$	$44 \times 2 : 4$	$(48 + 24) : 6$
	$18 \times 5 : 6$	$12 \times 4 : 3$	$(79 + 17) : 4$
	$10 \times 7 : 5$	$9 \times 7 : 3$	$(92 - 20) : 24$
	$15 \times 6 : 5$	$8 \times 9 : 6$	$(92 - 8) : 14$

1024. 44; 55; 66 къайсы санлагъа юлешинедиле?

60 къайсы бир тархлы санлагъа юлешинеди?

48 къайсы бир тархлы санлагъа юлешинеди?

1025. Колхоз мал орунну 56 кюннъе ишлерге умут этгенди; кертиси уа 28 кюннъе этгенди. Мал орунненча кере дженъил ишленнъенди?

1026. Бир класс выставкагъа 36 сурат чыгъаргъанды, башха классладан 2 кере аз чыгъаргъанды. Бютеу суратланы ючден бири бек игиге тергелгендиле. Выставкада бек игиге тергелген ненча сурат болгъанды?

$$1027. \quad 90 : 18 \times 14 \quad 84 : 28 \times 25 \quad 12 \times 6 : 3 \times 2 \\ 75 : 15 \times 12 \quad 54 : 18 \times 33 \quad 16 \times 4 : 2 \times 3$$

1028. Бир класс выставкагъа 28 тетрадь бергенди, башха класс андан 7 тетрадха аслам бергенди. Бютеу тетрадланы ючден бири айырма деген багъа алгъанды. Айырма багъаны ненча тетрадь алгъанды?

$$1029. \quad 18 \times (70 : 14) \quad 85 : 17 \times 9 \quad 72 : 3 : 2 \\ 26 \times (72 : 24) \quad 56 : 14 \times 8 \quad 96 : 2 : 4 \\ 17 \times 4 + 32 \quad 15 \times 5 - 35 \quad 45 : 5 - 9 \\ 14 \times 3 + 45 \quad 32 \times 3 - 56 \quad 63 : 9 - 7 \\ 12 \times 4 + 39 \quad 29 \times 3 - 85 \quad 64 : 8 - 0$$

1030. Юлешигиз эмда юлешиуню керелеу бла сынагъыз:

$$66 : 22 = 3 \quad 88 \text{ м} : 22 \text{ м} \quad 66 : 33 \quad 88 : 44 \\ 22 \times 3 = 66 \quad 44 \text{ кг} : 11 \text{ кг} \quad 88 : 11 \quad 77 : 11 \\ 44 \text{ см} : 22 \text{ см} \quad 99 : 33 \quad 55 : 55$$

1031. 66 л сютден 3 кг джау чыкыгъанды. 88 л сютден ненча килограмм джау чыгъарыкъды?

1032. Бир школ 22 кг дарман ханс, башха школ— 33 кг джыйгъандыла. Биринчи школгъа дарман хансланы джиберирге 2 мешок керек болгъанды. Экинчи школгъа аллай ненча мешок керек боллукъду?

1033. Джангъыз джауабларын джазыб, бу примерленни акъылда 5 минутха ким тергер?

$$48 : 24 \quad 70 : 35 \quad 75 : 25 \quad 100 : 25 \quad 96 : 16 \\ 36 : 12 \quad 90 : 45 \quad 50 : 25 \quad 60 : 15 \quad 66 : 22 \\ 96 : 48 \quad 72 : 24 \quad 45 : 15 \quad 32 : 16 \quad 72 : 18$$

1034. 16-шар капекден 5 кг агурча эмда 40 капекте 1 кг помидор сатыб алгъандыла. Помидорладан эсе агурчалагъа ненча кере кёб ачха бергендиле?

1035. Юч ат бла сегиз ийнекге 90 кг бичен бергендиле. Хар атха 6 кг бичен бергендиле. Бир ийнекге ненча килограмм бичен джетеди?

1036. $8 \times 8 : 32$ $14 \times 7 : 49$ $15 \times 6 : 18$ $8 \times 9 : 18$
 $7 \times 9 : 21$ $12 \times 5 : 15$ $22 \times 4 : 44$ $9 \times 9 : 27$
 $6 \times 7 : 42$ $18 \times 4 : 72$ $11 \times 6 : 22$ $4 \times 8 : 16$

Хыйсабланы эки тюрлю джол бла чыгъарыу.

1037. Сабийле быллай хыйсабны этгендиле: „Ич кийим тигерге аналары 9-ушар сомдан 6 м къумач алгъанды. Ол багъа бла дагъыда 2 м къумач алыб къошханды. Алгъан къумачыны барына да неллай бир бергенди?“

Бу хыйсабны Ханипа бла Сюлемен бирер тюрлю джол бла этгендиле.

Ханипа былай этгенди: Сюлемен былай этгенди:

1) $9 \text{ сом} \times 6 = 54 \text{ сом}$	1) $6 \text{ м} + 2 \text{ м} = 8 \text{ м}$
2) $9 \text{ сом} \times 2 = 18 \text{ сом}$	2) $9 \text{ сом} \times 8 = 72 \text{ сом}$
3) $54 \text{ сом} + 18 \text{ сом} = 72 \text{ сом}$	

Джуабы. 72 сом.

Джуабы. 72 сом.

Хыйсабны этген заманда Ханипаны акъылына не келгенди, Сюлеменни акъылына не келгенди? Къайсы джол игиди?

1038—1043 №-ледеги хыйсабланы эки тюрлю джол бла чыгъарыгъыз.

1038. Бир столяр бир кюннъе 3 рама, экинчи 4 рама этедиле. Эки столяр биргелей бир ыйыкъгъа ненча рама этедиле? (6 иш кюн).

1039. Бир тигиучу бир кюннъе 5 хота, экинчи—7 хота тигедиле. Эки тигиучю да биргелей 6 кюннъе ненча хота тигерикдиле?

1040. Эки пионер отряд, биринде 24 адам, экинчиде 30 адам, 6-шардан тизгинлеге сюелгендиле. Ненча тизгин болгъанды?

1041. Бир ийнекден бир кюннъе 10 л сют, экинчиден 15 л сют саугъандыла. Ол сютню барын да 5-ишер л кирген къошунлагъа къуйгъандыла. Сют къуюлгъан къошунланы саны неллай бирди?

1042. Бир джоббуда 27 сернек, экинчиде 18 сернек барды. Ол сернекледен ненча ючмюйюш этерге боллукъду?

1043. Пионерле 15-ишер тереги болгъан, биринчи кере 3 тизгин, экинчи кере 2 тизгин орнатхандыла. Пионерле бютеу да ненча терек орнатхандыла?

Ёлчелеуле.

Метр. Дециметр. Сантиметр.

Бир метрде 10 дециметр барды.

Бир дециметрде 10 сантиметр барды.

Бир метрде 100 сантиметр барды.

1044. Метрни эм дециметрни болушлукълары бла классны узунлугъун эм кенълигин, класс къанъаны узунлугъун эм кенълигин ёлчелегиз.

1045. Дециметр бла столну башыны узунлугъун эм кенълигин, партаны юсюню узунлугъун эм кенълигин ёлчелегиз.

1046. Дециметр сызгъычны болушлугъу бла тюз сызны отрезогуну узунлугъун ёлчелегиз:

1047. Тюз сызны 1 *дм* узунлугъу болгъан отрезогун сызыгъыз. Аны узунлугъун онъ джанына 3 *см*-ге, сол джанына 2 *см*-ге созугъуз. Отрезокну узунлугъу неллай бир болду?

Клеткаланы хайырландырыб, хар джаны 5 *см* болгъан квадрат салыгъыз.

Клеткаланы хайырландырыб, узунлугъу 4 *см*, кенълиги 2 *см* болгъанъ тюзмюйюш салыгъыз.

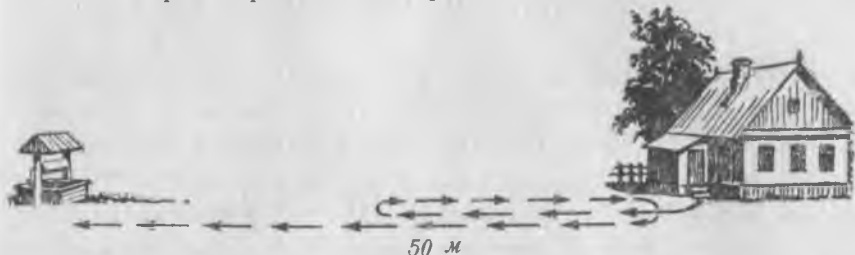
1048. Джашчыкчгъа этилген тыш кёлекни быллай ёлчелери болгъанды: кёлекни узунлугъу 60 *см*, кенълиги узунлугъундан 14 *см*-ге къысха, дженъини узунлугъу кёлекни кенъинден 2 *см*-ге узун. Кёлекни кенъи неллай бирди эмда дженъини узунлугъу неллай бирди?

Кесигизни классны сохдаларыны юслеринде быллай ёлчелеуле этигиз.

1049. Къызчыкчгъа этилген чебгенчикни быллай ёлчелери болгъанды: чебгенчикни узунлугъу 86 *см*, чебгенчикни кенъи узунлугъундан 40 *см*-ге къысха, дже-

нѣни узунлугъу кенѣинден 9 см-ге узун. Чебгенчик-ни кенѣи бла аны дженѣини узунлугъу неллай бирди? Кесигизни классны сохдаларында аллай ѣлчелеуле этигиз.

1050. Азамат челеги бла юйден чыгыб кѣюгѣа тебрегенди. Юйден кѣюгѣа дери 50 м-ди. Джолну джартысына джетгенден сора, Азамат ызына кѣайытыб, экинчи челекни да алыб, кѣюгѣа алай баргѣанды. Экинчи челекни алыргѣа кѣайытханы себебли Азамат ненча метрни артыкѣ джорюгенди?

1051. Эки сохда бир-бирлерине тюрбеча, джолну эки джанындан башлаб аны узунлугъун ѣлчелегендиле. Тюрбешген джерлерине дери аланы бири 18 м-ни, экинчиси андан 3 м-ге аслам ѣлчелегендиле. Джолну узунлугъу кѣаллай бир болгѣанды? (Сурат салыб, анда джашчыкѣланы кѣайсысы кѣайры баргѣанын кѣргюзюгюз).

Кѣайтарыу.

1052 —1080 №-ледеги хыйсабланы эм примерлени кесигиз аллыгъызгѣа эталлыкѣ эсегиз, кесигизни сынаб кѣрюгюз.

1052. Бир школда кѣанатлыланы кюнюне 25 уя, экинчи школда биринчиден 9-гѣа аслам, ючюнчюде экинчиден 6 уягѣа кем ишлегендиле. Юч школда да бютеулей неллай бир уя ишлегендиле?

1053. Школ сабийле кѣой чыбчыкѣланы 87 уягѣа келиб кѣалай джарашханларына сынаб кѣарагѣандыла. Аллында 36, экинчи 25, андан сора 13 уягѣа келиб кѣоннѣандыла. Ненча уя бош кѣалгѣанды?

1054. Ишчиле юч ыйыкѣгѣа 50 тракторгѣа ремонт этгендиле; биринчи ыйыкѣда 17, экинчи ыйыкѣда андан 5 тракторгѣа асламгѣа ремонт этгендиле. Ала ючюнчю ыйыкѣда ненча тракторгѣа ремонт этгендиле?

1055. Класда 40 сохда барды; кышыны аллындан конёкла бла аладан 4 кызычыкъ бла 12 джашчыкъ уча биле эдиле. Кышыны аягына уа конёкла бла учаргъа бары да усда болгъан эдиле. Конёкла бла учаргъа кыш ненча сохда усда болгъанды?

1056. $34 + 5$ $43 + 27$ $52 - 37$ $70 - 45$
 $54 + 8$ $38 + 56$ $67 + 30$ $100 - 8$
 $65 - 3$ $49 - 23$ $85 - 60$ $100 - 53$
 $46 - 7$ $80 - 6$ $72 - 18$ $60 - 34$

1057. Акъылда тергерге берилген таблица бла ... (49-унчу бет.) къошуу эм алыу ишле этигиз.

1058. Тетрадлада ойлашуу квадратланы клеткаларын толтуругуз.

Суммасы 87

22	57	
	29	

Суммасы 60

	20	
16		8

Суммасы 90

	30	
	6	36

1059. Школ сабийле 24-юшер китабы болгъан 2 библиотекачыкъ, 26-шар китабы болгъан 2 библиотекачыкъ джыйыб целинагъа ийгендиле. Школ сабийле бютеу да ненча китаб ийгендиле?

1060. Ишчиле юч джангы юйде квартирле алгъандыла. Бир юйде 30 квартир, экинчиде биринчиден эсе 2 кере аз, ючюнчюде уа экинчиден 3 кере кёб квартир болгъанды. Ишчиле бютеу да ненча квартир алгъандыла?

1061. Бир бал четенден алгъан балларын 10-ушар кг кирген 3 банкагъа салгъандыла, андан сора дагъыда 5 кг къалгъанды. Ол четенден ненча килограмм бал алгъан эдиле?

1062. Юннатла былтыр 14 юй къоянны ёсдюргендиле; быйыл'а андан эсе 4 кере кёб ёсдюргендиле. Быйыл былтыргъа къарагъанда ненча къоянны артыкъ ёсдюргендиле?

1063. 72 бир тархлы къайсы санлагъа юлешинедиле?

72 эки тархлы къайсы санлагъа юлешинеди?

60 эки тархлы къайсы санлагъа юлешинеди?

Ол примерлени барын да джазыгъыз; ала барысы да онсегиз болургъа керекдиле. Сизде алай чыкъдымы

$$\begin{array}{lll} 1064. & 5 \times 9 + 48 & 9 \times 9 - 49 & 64 - 40 \\ & 7 \times 8 + 24 & 8 \times 8 - 36 & 63 - 27 \\ & 9 \times 8 + 28 & 5 \times 5 - 15 & 90 - 26 \\ & 9 \times 6 + 16 & 6 \times 9 - 27 & 48 - 30 \end{array}$$

1065. Залда 14-юшер шиндиги бла беш тизгин, 13-юшер шиндиги бла эки тизгин барды. Залда саулай да ненча шиндик барды?

1066. Беш бирча къоян оруннъа 20 юй къоян сыйындырыргъа боллукъду. 36 къоянны сыйындырыр ючюн аллай ненча орун керекди?

1067. Джанджаулукъну багъасы 1 сомду, юч салфетканы багъасы уа 75 капекди.

Бир джанджаулукъну орнуна ненча салфетка сатыб алыргъа боллукъду?

1068. Джаулукъну багъасы 95 капекди, 2 косинканы багъасы уа 38 капекди. Бир джаулукъну орнуна ненча косинка сатыб алыргъа боллукъду?

1069. Джашчыкъ 4 тетрадь, къызчыкъ да аллай 6 тетрадь сатыб алгъандыла. Джашчыкъ кесини тетрадлары ючюн 8 капек бергенди. Къызчыкъ ненча капек берирге керекди?

1070. Чегетчикде 96 терек барды. Аланы тёртден бири джёге бла къайындыла. Джёге терекле бла къайын тереклени санлары тенъ эсе, ол чегетчикде ненча джёге терек, ненча къайын терек барды?

$$\begin{array}{llll} 1071. & 36 : 4 \times 8 & 40 : 8 \times 7 & 56 : 7 \times 5 & 7 \times 8 : 4 \\ & 54 : 9 \times 5 & 35 : 5 \times 9 & 63 : 9 \times 6 & 9 \times 9 : 3 \\ & 81 : 9 \times 7 & 42 : 7 \times 4 & 30 : 6 \times 9 & 8 \times 9 : 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll} 1072. & 16 \times 4 : 32 & 16 \times 6 : 24 & (72 - 32) \times 2 \\ & 18 \times 5 : 45 & 14 \times 5 : 35 & (65 - 40) \times 3 \\ & 16 \times 5 : 40 & 18 \times 4 : 24 & (28 + 40) : 4 \end{array}$$

1073. Уучула кыш 6 бѣрю, 96 агъач кѣоян, 48 кѣоян ѣлтюргендиле. Кѣоянладан эсе, ненча кере кѣб агъач кѣоян ѣлтюргендиле? Бѣрюледен эсе, ненча кере кѣб агъач кѣоян ѣлтюргендиле?

1074. Ларѣкга 6-шар кг эки ящик печенье бла 8-ишер кг юч ящик конфет келтиргендиле. Конфетле печеньеледен эсе ненча кере аз тартадыла?

1075. Пионерле школ сарайгъа 89 джаркѣаны ташыгъандыла; 3 пионер 19-ушар джаркѣа, кѣалгъанла уа 16-шар джаркѣа элтгендиле. Джаркѣа ташыгъан пионерлени саны неллай бирди?

1076. Бир сомгъа 2 бычакъ бла чанчхыла сатыб алгъандыла. Бычакъны багъасы 30 капек, чанчхыны багъасы 20 капек эди. Ненча чанчхы сатыб алгъандыла?

1077.	$60 : (3 \times 5)$	$16 \times (90 : 18)$	$72 : 4 + 0$
	$90 : (15 \times 3)$	$17 \times (60 : 12)$	$72 : 6 - 0$
	$80 : (2 \times 8)$	$14 \times (75 : 15)$	$81 : 9 - 9$

1078. Юйге электричество салыргъа 70 м шнур кетгенди. Юч уллу комнатагъа 16-шар м, эки гитче комнатагъа кѣалгъан шнурну тенѣишер кѣоратхандыла. Хар гитче комнатагъа ненча метр шнур кѣоратхандыла?

1079.	25×3	Бу столбикни тергегиз да, бы-
	3×25	лай башланнъан 15×6 ; 24×4 ;
	$75 : 25$	14×7 ; 44×2 тѣрт столбик при-
	$75 : 3$	мерни аны юлгюсю бла кѣура-
		гъыз эмда аланы да тергеб чы-
		гъарыгъыз.

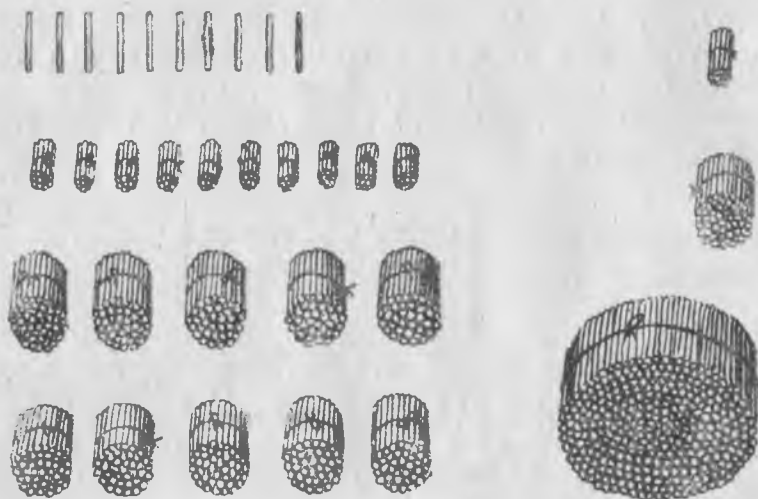
1080. 1) Тышсыз китабны багъасы 35 капекди. Тышыны багъасы 12 капекди. Тышланнъан китабны багъасы неди?

2) Тышланнъан китабны багъасы 40 капекди, тышыны багъасы 18 капекди. Тышсыз китабны багъасы неди?

3) Тышланнъан китабны багъасы 1 сомду; тышланмагъан китабны багъасы 65 капекди. Тышыны багъасы неди?

Эсде номерлеу.

1081. 10 таякъчыкъ таякъчыкъладан 1 онлукъну къурайдыла. Таякъчыкъладан 10 онлукъ таякъчыкъладан 1 джюзлюкню къурайдыла. Таякъчыкъладан 10 джюзлюк 1 минъликни къурайдыла.

1082. Джюзлюкле бла бирликле бла санагъанча санайдыла.

1 джюзлюк—джюз	6 джюзлюк—алтыджюз
2 джюзлюк—экиджюз	7 джюзлюк—джетиджюз
3 джюзлюк—ючджюз	8 джюзлюк—сегизджюз
4 джюзлюк—тёртджюз	9 джюзлюк—тогъуджюз
5 джюзлюк—бешджюз	10 джюзлюк—минъ.

1083. 10 бирлик—онлукъну къурайды.
 10 онлукъ—джюзлюкню къурайды.
 10 джюзлюк—минъликни къурайды.

1084. Джюзден минънъе дери джюзлюкле бла, ызына да джюзлюкле бла санагъыз. Ненча таякъчыкъ къура-рыкъдыла?

1085. 1) Ненча таякъчыкъ къурарыкъдыла: 100-юшер таякъчыгъы болгъан 5 байланнъан бла, 10-ушар таякъчыгъы болгъан 2 байланнъан? 2) 100-юшер таякъчыгъы болгъан 3 байланнъан, 10-ушар таякъчыгъы болгъан 6 байланнъан бла 3 таякъчыкъ? 3) 100-юшер таякъчыгъы болгъан 4 байланнъан бла 9 таякъчыкъ?

1086. Быладан къуралгъан санланы атларын айтыгъыз: 1) 2 джюзлюкден, 3 онлукъдан, 5 бирликден; 2) 4 джюзлюкден, 6 онлукъдан, 8 бирликден; 3) 7 джюзлюкден, 9 онлукъдан; 4) 5 джюзлюкден, 6 бирликден; 5) 1 джюзлюкден 5 бирликден.

1087. Бу санлада ненча джюзлюк, онлукъ, бирлик барды: тёртджюз къыркъ ючде; алтыджюз отуз сегизде; бешджюз сексенде; джетиджюз тёртде.

1088. Былай таблицаны салыгъыз. Картондан тегерекчикле кесигиз.

Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле

Бу санланы таблицада тегерекчикле бла, андан сора уа кесилген цифрала бла белгилегиз: 1) 6 джюзлюк 4 онлукъ 6 бирлик; 2) 8 джюзлюк 2 онлукъ 8 бирлик; 3) 5 джюзлюк 6 бирлик; 4) 7 джюзлюк 8 онлукъ; 5) 3 джюзлюк 8 бирлик.

1089. Таблицада не санла белгиленнъендиле? Аланы окъугъыз.

Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле
oo	ooo	oooo
ooo	oooo	
oo		oooooooo
ooooo	ooo	

Джюзлюкле	Онлукъла	Бирликле
3	8	4
6	0	7
9	2	0
5	0	0

1090. Дженъил тергерге юренигиз:

$8 \times 2 \times 2 \times 2$	$96 : 2 : 2 : 2$	$7 \times 8 : 2 \times 3 : 4$
$9 \times 2 \times 2 \times 2$	$72 : 2 : 2 : 2$	$9 \times 6 : 2 \times 3 : 9$
$5 \times 3 \times 3 \times 2$	$64 : 2 : 2 : 2$	$7 \times 6 : 2 \times 3 : 7$

Джазыу бла номерлеу.

1091. Бу номерленъен таблицада берилгенледен къуаралгъан санланы джазаргъа эмда окъургъа:

- 1) 7 джюзлюкден 6 онлукъдан 5 бирликден;
- 2) 6 джюзлюкден 9 онлукъдан 7 бирликден;
- 3) 4 джюзлюкден 7 онлукъдан;
- 4) 9 джюзлюкден 4 бирликден;

Бу санланы таблицагъа салмай джазыгъыз.

1092. Бу санланы тархла бла джазаргъа: джетиджюз отуз тёрт; сегизджюз джыйырма; экиджюз сексен беш; ючджюз беш; тогъузджюз алтмыш тёрт; тогъузджюз.

1093. Бу санланы окъургъуз: 1) 128; 634; 759; 860; 310; 608; 705; 903; 755; 415; 707; 660.

2) Школда 400 сохда барды. Аланы 120-сы октябрёнокла, 206-сы пионерле эмда 74-сю комсомолчуладыла.

3) Бир колхозда 120 адам, башха колхозда уа 180 адам орденле эм медалла бла саугъаланнъандыла.

1094. Бу санланы тархла бла джазаргъа: тогъузджюз джыйырма эки; алтыджюз сегиз; бешджюз джетмиш тёрт; ючджюз юч; тёртджюз къыркъ тёрт; сегизджюз.

1095. Бу санланы окъургъа; 458; 611; 718; 820; 301; 777; 200; 505; 860; 1000; 409; 950; 810.

1096. Бирликледен, онлукъладан эмда джюзлюкледен санла къуараргъа, аланы окъургъа:

1) 2 дж. 4 он. 5 бир. = 245	2) 9 дж. 7 он. 3 бир. =
3 дж. 5 он. 8 бир. =	8 дж. 9 он. 4 бир. =
3) 5 дж. 2 он. = 520	4) 3 дж. 6 бир. = 306
2 дж. 5 он. =	6 дж. 4 бир. =
4 дж. 9 он. =	8 дж. 9 бир. =

1097. Санланы окъургъа эмда аланы джюзлюкlege, онлукълагъа, бирликlege бёлурге:

1) 245 = 2 дж. 4 он. 5 бир.	2) 360 = 3 дж. 6 он.
834 =	280 =
347 =	720 =
3) 604 =	4) 745 =
905 =	920 =

1098. Бу санлада джюзлюкле ненчадыла?

- 300—3 джюзлюк
- 800—
- 400—
- 900—

Бу санлада бютеу да онлукъла ненчадыла?

- 320—32 онлукъ
- 740—
- 650—
- 910—

1099. Ящикге 2 джюз 5 он эмда 6 гакгы салгъандыла. Ящикде бютеулей да ненча гакгы барды?

1100. Алма терекден 3 джюз 3 он эм 8 алма алгъандыла. Алма терекден бютеу да неллай бир алма алгъандыла?

1101. 1) Санланы тархла бла джазыгъыз; школда юч джюз сексен беш сохда барды. Аладан элли тогъузу комсомолчудула, эки джюз эллиси пионерледиле, джюз бла онбири октябрёнокладыла.

2) Окъугъуз эмда санланы тархла бла джазыгъыз; колхозда тёртджюз ийнек, джетиджюз джыйырма беш тонъуз, джюз бир ат барды.

3) Колхозда джюз алмыш сохда сыйыннъан школ, бешджюз адам сыйыннъан клуб, бир джюз джыйырма сабийге сабий юй, джыйырма беш орундугъу болгъан больница барды.

1102.	72 : 6	96 : 8	90 : 18	48 : 3 × 5
	72 : 4	96 : 6	90 : 15	60 : 4 × 6
	72 : 3	96 : 4	90 : 30	80 : 5 × 3

1103. Бу санлада саулай да ненча бирлик барды:

1) 5 джюзлюкде = 500	2) 43 онлукъда = 430
8 джюзлюкде =	84 онлукъда =
4 джюзлюкде =	96 онлукъда =
6 джюзлюкде =	18 онлукъда =

1104. 1) 1 сом = 100 кап. 2) 100 кап. = 1 сом
 2 сом = 300 кап. =
 5 сом = 600 кап. =
 9 сом = 800 кап. =

2 сомда; 3 сомда; 8 сомда ненчашар капек барды?

1105. Бир-бири ызындан Бир-бири ызындан
 санаб санланы джазыгъыз: бирер къоратыб ызына
 санагъыз:

- 1) 195-ден 205-ге дери; 1) 603-ден 596-гъа дери;
 2) 496-дан 506-гъа дери; 2) 302-ден 295-ге дери;
 3) 899-дан 912-ге дери. 3) 804-ден 797-ге дери.

1106. 298-ден 303-ге дери санланы бир-бири ызындан джазыгъыз. 704-ден ызына 697-ге деричин санланы джазыгъыз.

Килограмм. Грамм.

1107. Дженъил затла аурлукъну гитче ёлчеси—граммла бла чегиледиле, ауруракъ затла уа—килограммла бла чегиледиле.

Бир килограммда 1000 грамм барды.

„Грамм“ деген сёз санланы джанында къысхача г деб (точкасыз) джазылады. Сёз ючюн: 1 г, 8 г, 26 г.

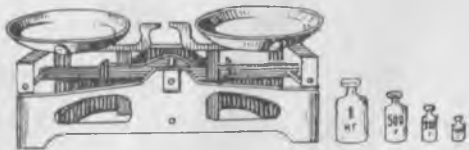
$$1 \text{ кг} = 1000 \text{ г}$$

1108. Окъугъуз: 100 г 610 г 12 кг 8 г
 500 г 306 г 15 кг 8 кг.

Базманда чегедиле.

Чегер ючюн, аурлугъу 1 кг, 2 кг, 5 кг болгъан гирле бла уакъ гирчикле джюрютедиле.

- 100 г 10 г 1 г
 200 г 20 г 2 г
 200 г 20 г 2 г
 500 г 50 г 5 г

1109. 8 г; 75 г; 300 г; 445 г; 800 г; 900 г болур ючюн къайсы гирлени алыргъа керекди?

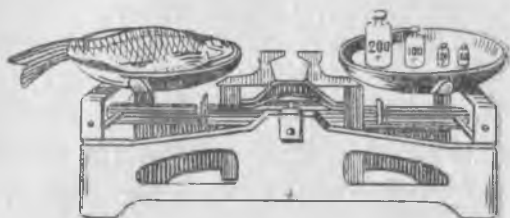
1110. Наўрузну узунлугъу 108 *см*-ди, аны аурлугъу 30 *кг*-ды. Кесигизни узунлугъугъуз бла аурлугъугъузну билигиз.

1111. Бу текстни тетрадыгъызгъа джазыгъыз эмда керекли санланы салыгъыз.

Окъуу джылны аллында мен ... *кг* тарта эдим, энди ... *кг* тартама.

Окъуу джылны аллында мени узунлугъум ... *см* эди, бусагъатда ... *см*-ди.

Узунлугъугъуз бла аурлугъугъузну окъуу джылны аллы бла артында къалай болгъанларын тенълешдириб кёрююз.

1112. Базманны сол табагъында чабакъ барды, онъ табагъына ўа 4 гирь салыннъанды: 200 *г*, 100 *г* эмда 20-шар грамдан 2 гирь. Чабакъ ненча грамм тартады?

1113. Акъылда тергеу таблица бла (49-унчу бет) амалланы барына тергеу ишле этигиз:

1) эки неда талай столбикни бир тизгинде тургъан санларын къошугъуз;

2) хар столбикни санларындан аланы къатларында хоншу тургъан ал столбикни санларын алыгъыз;

3) хар столбикни санларын бир тархлы санлагъа керелегиз;

4) хар столбикни берилген санныа къаллыкъсыз (остаткасыз) юлешиннъен санларын юлешигиз.

1114.	$38 + 6$	$26 + 30$	$58 - 20$	$72 - 46$
	$67 - 6$	$50 + 28$	$47 - 25$	$18 + 54$
	$54 - 9$	$46 + 52$	$62 - 39$	$64 - 40$
	$90 - 9$	$67 + 28$	$70 - 24$	$55 - 19$

1115.	7×6	8×7	9×5	$35 : 7$	$28 : 7$
	4×9	9×8	7×7	$42 : 6$	$36 : 9$
	6×8	7×4	9×9	$63 : 9$	$32 : 4$
	9×7	8×5	8×8	$56 : 8$	$40 : 8$

1116.	$72 : 6$	13×7	23×4	$90 : 5$	$81 : 27$
	$68 : 4$	12×8	36×2	$70 : 5$	$72 : 24$
	$84 : 6$	15×6	32×3	$80 : 5$	$80 : 16$
	$96 : 8$	18×5	48×2	$60 : 4$	$66 : 22$

1117.	$84 : 4$	$85 : 17$	$90 : 15$	$7 \times 9 : 21$
	$63 : 3$	$76 : 19$	$91 : 13$	$8 \times 8 : 32$
	$48 : 4$	$90 : 18$	$87 : 29$	$6 \times 9 : 27$
	$36 : 3$	$99 : 33$	$68 : 17$	$7 \times 8 : 14$

1118. Тёгерек айланнъан примерлени этигиз:

$12 \times 8 : 16 \times 5$	$36 : 6 \times 16 - 84$
$72 : 9 \times 6 - 24$	$4 \times 9 \times 2 : 36$
$42 : 21 \times 48 : 24$	$24 \times 3 : 12 \times 7$
$2 \times 45 : 10 \times 4$	$30 : 6 \times 18 - 18$

1119. Эсде дженъил тергерге юренигиз.

1) $4 \times 4 \times 5 : 2 : 8$ $4 \times 4 \times 4 : 8 : 8$ $6 \times 6 \times 2 : 4$
 $3 \times 3 \times 3 \times 3 : 9$ $5 \times 5 \times 3 : 5 : 5$ $7 \times 7 \times 2 : 7$

2) $92 : 23$ $65 : 13$ $70 : 14$ 22×4 14×6
 $51 : 17$ $90 : 15$ $60 : 12$ 13×6 18×4
 $96 : 16$ $87 : 29$ $85 : 17$ 24×3 29×3

3) 14×7 6×12 $69 : 3$ $68 : 4$ $78 : 6$
 25×4 5×17 $84 : 4$ $42 : 3$ $85 : 5$
 24×3 7×14 $77 : 7$ $54 : 3$ $95 : 5$

1120. а) Бу санланы төртден бирин табыгъыз:

28-ни, 36-ны, 48-ни, 60-ны, 72-ни, 92-ни;

б) бу санланы бешден бирин табыгъыз:

35-ни, 45-ни, 60-ны, 70-ни, 80-ны, 75-ни, 65-ни;

в) бу санланы сегизден бирин табыгъыз:

24-ню, 40-ны, 56-ны, 96-ны, 72-ни, 88-ни.

1121. Бу санланы хар бирин 3 (4; 5) кере кёб этерге:

7-ни, 9-ну, 12-ни, 16-ны, 19-ну.

1122. Бу санланы хар бирин 4 кере аз этерге:

28-ни, 32-ни, 56-ны, 60-ны.

1123. Ненча кере:

63 кёбдю 9-дан

48 кёбдю 12-ден

42 кёбдю 7-ден

70 кёбдю 14-ден.

1124. Ненча кере:

6 азды 42-ден

23 азды 92-ден

8 азды 72-ден

18 азды 90-дан

1125. Неллай бирге:

Неллай бирге:

59 кёбдю 40-дан

15 азды 86-дан

70 кёбдю 27-ден

23 азды 50-ден

82 кёбдю 32-ден

46 азды 75-ден.

1126. Примерлени этигиз:

1) 24 сом + 76 сом

100 сом — 79 сом

45 кап. + 35 кап.

60 кап. — 45 кап.

38 мин. + 22 мин.

80 гакгыдан — 62 гакгыны

17 джёгеге + 83 джёг.

35 ящ. — 18 ящ.

2)	16 кап. × 5	56 м : 8	60 кг : 12 кг
	26 сом × 3	78 л : 6	95 см : 19 см
	25 кап. × 4	87 г : 3	80 кг : 16 кг
	16 сагъ. × 6	45 м : 9	54 дм : 18 дм
	23 сут. × 4	75 г : 5	99 см : 33 см

Бир кѳаум (кесигиз сайлагъан) примерлеге хыйсабла кѳурагъыз.

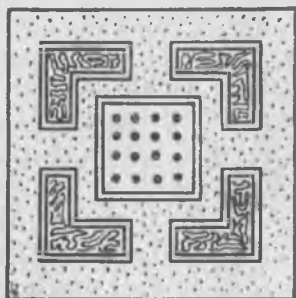
1127. Бу тѳубюнде примерледе кѳошууну керелеѳу бла алмашдыргъыз:

$$\begin{aligned}
 &6 \text{ сом} + 6 \text{ сом} + 6 \text{ сом} + 6 \text{ сом} = \\
 &15 \text{ кап.} + 15 \text{ кап.} + 15 \text{ кап.} + 15 \text{ кап.} = \\
 &18 \text{ кѳеннѳе} + 18 \text{ кѳенни} + 18 \text{ кѳенни} + 18 \text{ кѳенни} =
 \end{aligned}$$

Хыйсабла.

1128. Школ сабийле кѳызыл дугъумдан 28 кѳен, кѳара дугъумдан андан 16 кѳеннѳе артыкъ орнатхандыла. Школ сабийле бютеѳу да ненча дугъум кѳен орнатхандыла?

1129. Бир школда сабийле быллай формалары болгъан эки клумба этгендиле:

Бу клумбалада не фигурала бардыла? Сизде гокга хансла ёсген джерде этилген клумбаланы суратларын салыгъыз.

1130. Чететни кѳюнѳнде пионерле 28 кѳайын терек бла 32 дѳеге терек орнатхандыла. Аладан 4 терек чакъмай кѳуѳ болуб кѳалгъанды. Ненча терек чакъгъанды?

1131. Башлангыч школда 98 сохда болганды. Джаз 22 сохда бешинчи классха кечгенди. Къачда уа биринчи классха 24 сохданы алгандыла. Школда сохдаланы саны ненча болду?

1132. Апрельде 11 мутхуз кюн болганды, джанъур кюнле андан 7 кюннге аз болгандыла, къалган кюнле уа ачыкъ болгандыла. Апрельде ачыкъ кюнле ненча болгандыла?

Кесигизни табигъат календарыгъыз бла март, апрель, май айлагъа хыйсабла джарашдырыгъыз эм аланы чыгъарыгъыз.

1133. Пионер организацияны байрамыны эртденлигинде 70 сабий джырлаб, тебсеб, ойнаб затла кергюзгендиле. Аланы 30-у джырлагъан этгенди, 14-ю азбарла айтханды эмда тебсегенди, къалганлары уа сабий оркестрде ойнагъандыла. Оркестрде ненча сабий болганды?

1134. Бир пакетде 60 г урлукъ, экинчиде уа 52 г урлукъ болганды. Биринчи пакетден 34 г, экинчиден 20 г алгандыла. Къайсы пакетде кёб урлукъ къалганды эмда ненча граммгъа кёб къалганды?

1135. Сабийле шахарны къыйырында машиналары къалай джюрюгенлерине беш минутну сынаб къараб тургъандыла.

Ол замангъа шахаргъа 18 джюк машина бла 11 легкой машина киргенди; шахардан 22 джюк машина бла 22 легкой машина чыкъганды. Къайсы джанына кёб машина бара эди эмда ненчагъа кёб бара эди?

1136. Классда 28 октябрёнок бар эди. 1 Майгъа октябрёнокларына звёздочкаларына дагъыда талай сабий къошулганды. Андан сора классда 36 октябрёнок болганды. Октябрёнок звёздочкала 1 Майгъа ненча сабий алыб къошхандыла?

Кесигизни классны октябрёнок звёздочкаларыны юсюнден хыйсаб къурагъыз.

1137. Пионер отрядда 33 пионер бар эди. 1-чи Майгъа дагъыда талай сабийни пионерге алгандыла. Андан сора отрядда 42 пионер болганды. 1 Майда пионерге ненча сабийни пионерге алгандыла?

Кесигизни классны пионерлерини юсюнден хыйсаб кыурагъыз.

1138. Орамны эки джаны бла 60 къайын терек ёсе эди. Дагъыда талай къайын терек орнатханларында, ала 96 болгъандыла. Ненча къайын терек орнатхандыла?

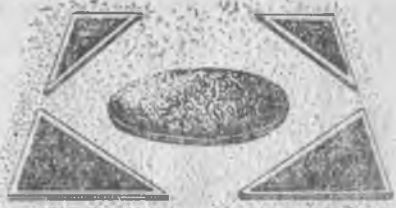
1139. Темир чыбыкъны кыыббасындан ал бурун 18 м, андан сора 24 м кесгендиле. Андан сора кыыббада 30 м кългъанды. Бютеу да кыыббада ненча метр чыбыкъ бар эди?

1140. Пионер организацияны байрам кюнуне биринчи классны сохдалары байракъчыкъла этгендиле. Экинчи класс бла ючюнчю классны сохдалары дагъыда 42-шер байракъчыкъ этгенлеринде, байракъчыкъла 100 болгъандыла. Биринчи классны сохдалары ненча байракъчыкъ этгендиле?

1141. Школ сабийле дарман хансланы джыйгъанларына алгъан ачхаларын сберкассагъа салгъандыла. Дагъыда 18 сомну (джуала джыйгъанлары ючюн алгъан) салгъандыла, аланы кассада бютеу да 26 сомлары болгъанды. Школ сабийле дарман хансла ючюн ненча сом алгъандыла?

1142. Сабийле сынам этерге бир тахтадагъа 3 тизгин нартюх, экинчиге аллай 4 тизгин салгъандыла. Биринчи тахтадагъа 75 урлукъ бюртюк салгъандыла. Экинчи тахтадагъа ненча урлукъ бюртюк салыннъанды?

1143. Пионерле гокга хансны рассадасындан 100 кёкенчик орнатхандыла, аладан 24 кёкенни тегерек клумбагъа, кългъанын'а тёрт ючмюйюш клумбагъа тенъишер орнатхандыла. Хар ючмюйюш клумбагъа ала ненча рассада кёкен орнатхандыла?

1144. Чабакъчыла 10 кърмакъ бла 5 поплавок сатыб алгъандыла. Кърмакъланы барыны да багъасы 30 капек эди. Поплавок кърмакъдан 2 капекге багъа эсе, поплавоклары багъасы не эди?

1145. 16 сохда автобус бла экскурсиягъа бара эдиле. Джол билетни багъасы 6 капек эди. Староста кондукторгъа 1 сом бергенди. Анъа неллай бир ачха къайтаргъандыла?

1146. Биреулен 54 капекге 3 блокнот сатыб алгъанды. Башха биреулен да аллай 5 блокнот сатыб алыб, кассагъа 1 сом узатханды. Анъа неллай бир ачха къайтарыб бергендиле?

1147. Экскурсияда Лена 80 ландыш, Къасым'а 90 ландыш джыйгъандыла.

Лена 16-шар ландышы болгъан, Къасым'а 18-ишер ландышы болгъан букетле этгендиле. Къайсыны букетлери кѣб болгъандыла?

1148. 1) Сохдала къабыргъа газетге заметкала джазгъандыла: юч заметкада 8-ишер тизгин, экиде—9-ушар, биринде да 6 тизгин болгъанды. Заметкалары барында да ненча тизгин болгъанды?

2) Ол заметкалары барын да 12-шер тизгини болгъан столбикле этиб джазгъандыла. Столбикле ненча болгъандыла?

1149. 16 къагъытдан 4 тетрадь этерге боллукъду. Аллай 36 къагъытдан ненча тетрадь этерге боллукъду?

1150. Джуургъанны багъасы 12 сомду, 3 орун джабыуу багъасы уа 9 сомду. Бир джуургъанны орнуна ненча орун джабыуу алыргъа боллукъду?

1151. Ийнек саууучу эртден бла 32 л сют, кюндюз 48 л сют саугъанды. Эртденнѣ сютюн 4 бидонгъа къуйгъанды, кюндюзгю сютюн къуяр ючюн аллай ненча бидон керекди?

1152. Хусей хар кюн сайын 5 таукъну багъады, Умар'а 4 таукъну багъады. Хар таукъгъа кюнюне 20-шар зынтхы берирге керек эсе, аланы хар бири кюнюне таукъларына къаллай бир грамм зынтхы береди?

1153. Завод колхозлагъа 18 косилка, андан 3 кере кѣб жатка, 2 кере аз кюлте къысыуучу машиналары

джибергенди. Завод колхозлагъа неллай бир эл мюлк машина джибергенди?

1154. Паркда 96 джѐге терек, андан 3 кере аз бусакъ терек, бусакъладан 2 кере аз къайын терек орнатхандыла. Паркда ненча къайын терек орнатхандыла?

1155. Бир джерде 6 мешок, башха джерде андан 2 мешокга аз гардош салгъандыла. Эки джерден да салгъанларындан эсе 10 кере кѐб гардош алгъандыла. Ненча мешок гардош джыйгъандыла?

1156. Сабий площадкада 60 сабий болгъанды. Аландан 12-си китаб окъугъандыла, 18-и сурат салгъандыла, топракъ гинджиле этгендиле, къалгъанлары уа юч тенъ къаумгъа юлешиниб тоб ойнагъандыла. Хар къаумда ненча сабий болгъанды?

1157. Школ библиотекада 87 китаб окъуучу барды. Аланы 15-и I классны, 18-и II классны, къалгъанлары да III бла IV классланы сохдаларыдыла. III бла IV класслада китаб окъугъанланы санлары тенъ эселе, III классда ненча, IV классда ненча китаб окъуучу барды?

Кесигизни библиотеканы китаб окъуучуларыны юсунден хыйсаб джарашдырыгъыз.

1158. Китабда 60 бет барды. Къызчыкъ биринчи кюн китабны тѐртден бирин, экинчи кюн 20 бетин окъугъанды. Аны ненча бетни окъуру къалгъанды?

1159. Юй бийче 3 сапын бла 2 пачка кѐбдюреуюз алгъанды. Бир сапынны багъасы 24 капек, кѐбдюреуюзню пачкасыны багъасы 6 капек эди. Сапынны багъасы кѐбдюреуюзну багъасындан ненча кере кѐбдю?

1160. Бир классны сохдалары 15-ишер тереги болгъан 3 тизгинни, башха классны сохдалары да 18-ишер тереги болгъан 4 тизгинни къоруулаб сакълайдыла. Къайсы классны сакълагъан тереклери кѐбдю эмда ненчагъа кѐбдю? Кесигиз сакълагъан тереклени юсунден хыйсаб джарашдырыгъыз.

1161. Юй бийче 3 кг гардош бла 2 пачка туз алгъанды. 1 кг гардошну багъасы 10 капекди, тузну пачкасы 5 капекди. Гардош туздан ненча кере багъа эди?

1162. Ишчи бригада 8 кюннѐе 72 машинаны джыяды, коммунист урунууу бригадасы аллай бир машинаны 6 кюннѐе джыяды. Коммунист урунууу брига-

дасы бир кюннъе тыйыншылысындан артыкъ ненча машинаны джыяды?

1163. Сабийле эки тахдагъа къудору салгъандыла: бирине 16-шар къудору бюртюгю болгъан 3 тизгин, экинчиге 24 къудору бюртюгю болгъан 2 тизгин салгъандыла. Сабийле саулай да эки тахдагъа ненча къудору бюртюк салгъандыла?

1164. Сабийле 96 къудору бюртюкню чыкъгъанын сынагъандыла: тёртюнчю кюнюне 28 бюртюк, алтынчы кюнюне андан 9 бюртюкге аслам чагъыб чыкъгъанды, къалгъаны сегизинчи кюнюне чыкъгъанды. Сегизинчи кюн ненча къудору бюртюк чагъыб чыкъгъанды?

Кесигиз салгъан урлукъланы чыкъгъанларыны юсюнден хыйсаб джарашдырыгъыз.

1165. Эки уллу бидон бла талай гитче бидонда 96 л сют барды. Хар уллу бидоннъа 32 л, хар гитчеге 8 л сют киреди. Гитче бидонла ненчадыла?

1166. Алгъын цемент джюкленнъен 2 машинаны 70 минутха къотара эдиле. Энди уа 4 машинаны 28 минутха къотарадыла. Бир машинаны къотарыргъа энди ненча кере аз заман къоратадыла?

1167. Джылны аллында классда туюме тиге къуру 4 джашчыкъ бла 7 къызчыкъ биле эдиле. Джылны аягъына аны этерге 9 джашчыкъ бла 24 къызчыкъ юреннъендиле. Туюме тиге билген сабийлени санлары ненча кере кёб болгъанды?

Кесигизни классны урунуу иште джетишимлерини юсюнден хыйсаб джарашдырыгъыз.

1168. Школ сабийле юч классда 20-шар парта, тёртюнчю классда уа, юч классдан эсе, 4 кере аз парта джуугъандыла. Школ сабийле саулай да ненча парта джуугъандыла?

1169. Классда 40 сохда барды. Саулай сохдаланы тёртден бири айырма окъуйдула. Къалгъанларыны джартысы „5“ бла „4“-ге окъуйдула. „5“ бла „4“-ге ненча сохда окъуйду?

1170. Классда 42 сохда барды. Классдан классха кёчюрген сагъатда сохдаланы ючден бирине махдау къагъыт, алтыдан бирине да саугъала берилгенди. Саулай да ненча сохданы саугъалагъандыла?

1171. Джазгъы ишге болушханлары ючюн колхозну председатели экинчи, ючюнчю, тёртюнчю класслары сабийлерине бюсюреу бергенди. Экинчи классда 8 сохда бюсюреу алгъанды, ючюнчюде андан эки кере кёб, тёртюнчюде уа ючюнчюден эсе 14 сохдагъа аслам алгъанды. Саулай да ненча сохда бюсюреу алгъанды?

Тергеу хыйсабла.

1172. Джашчыкъ бир айына джетер деб 4 тетрадь, 2 карандаш, 3 перо алгъанды. Тетрады багъасы ... капекди, карандашы багъасы ... капекди, перону багъасы... капекди. Джашчыкъ ол затлагъа неллай бир ачха джойгъанды?

1173. Мен бир айгъа ... тетрадь, ... карандаш, ... перо кьоратама. Карандашы багъасы ... капекди, тетрады багъасы ... капекди, перону багъасы ... капекди. Мен бир айгъа ол кереклериме къаллай бир джояма?

1174. Ханымсатха анасы 2 кг ётмек бла пачка туз алыргъа 1 сом бергенди. Ол анасына неллай бир ачха къайтарыб келирге керекди?

1175. Бизни школда дерсле ... сагъатда башланадыла. Мен дерсле башланнъынчы школда ... минутха алгъа барыргъа керекме. Джолгъа мени ... минутум кетеди. Заманында школда болур ючюн, мен юйден не заманда чыгъаргъа керекме?

1176. Пахат юч юй кьояннъа кьарагъанды. Ол 2 кюннъе алагъа неллай бир ашарыкъ хазырларгъа керекди?

1177. Сабийле башха школну сохдаларына 2 письмо джазгъандыла. Аланы иер ючюн неллай бир ачха керекди?

1178. Бачхада ишлерге 40 сохданы 5 звеногъа юлешгендиле. Хар сохдагъа тахданы узунундан 1 м бергендиле. Звеногъа ненча метр керекди? Саулай классха уа? Тахдала къалай салынсала игиди? Сурагъларын салыгъыз.

1179. Сохдала узунлугъу 9 см, кенълиги 8 см, мийиклиги 3 см болгъан къагъыт коробканы этерге буй-

рукъ алгъандыла. Коробканы этер ючюн къаллай ёлчелери болгъан эмда ненча къагъыт полоска алыргъа керекдиле?

1180. Джай каникулла июнда башланыб, 31 августда бошаллыкъдыла. Каникулла ненча кюн боллукъдула?

1181. „Сен каникулларынъы къалай ашыыргъа сюе эдинъ?“—деб анасы Ахматха соргъанды. Ахмат: „Мен саўлай июнну юйде болургъа сюеме. Июлда пионер лагерде туругъа, августда бир ыйкъъ атам бла колхозда мюрзеу джыыргъа (Ахматны атасы шофёрди), къалгъан заманны ўа къарт анамда туругъа сюеме“,—дегенди.

Анасы джашыны муратын къабыл этгенди.

Ахмат юйде, пионер лагерде, къарт анасында ненчашар кюн туругъа сюе эди?

МАГЪАНАСЫ.

1-инчи КЛАССДА ОКЪУЛГЪАНЫ КЪАЙТАРЫ	3
20-ны ичинде төрт амал	3

Биринчи джюзлюк

Номерлеу эм төгерек онлукълада төрт амал	11
100-ню ичинде къошуу эм алыу (онлукъдан ётмей)	22
100-ню ичинде къошуу эм алыу (онлукъдан ётюб)	40
Заманны ёлчелери	52
100-ню ичинде керелеу эм юлешуу	55
Бир сан бир санны ичинде ненча кере болгъанына кёре юлешуу	56
Керелеуню эм юлешуню таблицасы	64
Таблицадан тышында керелеу	127
Таблицадан тышында юлешуу	134
Ёлчелеуле	142

Минъ

Эсде номерлеу	147
Джазыб номерлеу	149
джылны ичинде ОКЪУЛГЪАНЫ КЪАЙТАРЫ	153

Александр Спиридонович Пчёлко и Григорий Борисович Поляк

АРИФМЕТИКА 2 кл.

Редактор *Б. Х. Байрамуков.*

Художественный редактор *М. П. Бертник.*

Технический редактор *Д. Х. Кубанов.*

Корректор *Л. И. Болурова.*

Сдано в набор 28-III-1961 г. Подписано к печати 13-VI-1961 года.

Бумага 60x92 $\frac{1}{16}$. Печатных листов 10,25. Уч.-изд. л. 7.

Тираж 2250 экз. Заказ № 1353. Цена 12 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство,

г. Черкесск, ул. Ленина, 35-а.

Черкесская типография,

г. Черкесск, ул. Комсомольская, 32.

ЭСЛЕННЪЕН ОПЕЧАТКАЛА

Бези	Тизгини	Басмаланнъаны	Окъургъа тыйышлысы
5	Башындан 11-чи	14	4
19	Тюбюнден 13-чю	29	20
57	Тюбюнден 1-чи	$12 \text{ п.} : 3 = 4$	$12 \text{ п.} : 3 \text{ п.} = 4$
90	Тюбюнден 7-чи	$40 \dots 16 = 34$	$40 \dots 16 = 24$
90	Тюбюнден 6-чы	$18 \dots 18 = 26$	$18 \dots 18 = 36$
91	Башындан 3-чю	$5 \times 7 - 36 = 71$	$5 \times 7 + 36 = 71$
91	Башындан 4-чю	$3 : 9 - 18 = 8$	$3 \times 9 - 18 = 8$
92	Тюбюнден 8-чи	4 - де	42 - де
108	Башындан 2-чи	тең кесекге кесгендиле	5 тең кесекге кесгендиле
141	Башындан 15-чи	$3) 54 \text{ сом} + 18 \text{ сом} - 72 \text{ сом}$	$3) 54 \text{ сом} : 18 \text{ сом} - 72 \text{ сом}$

Арифметика, для 2-го класса.

Цена 12 коп.

НА КАРАЧАЕВСКОМ ЯЗЫКЕ.

А. С. Пудяко и Г. Б. Полин.

АРИФМЕТИКА

УЧЕБНИК ДЛЯ 2-го КЛАССА
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ